

HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

Hasan Kalyoncu University
Law Review

Yıl / Year: Ocak / July 2024 - Cilt / Volume: 14 - Sayı / Issue: 27

Derginin Sahibi / Owner of Review

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adına
Hukuk Fakültesi Dekan Vekili
On behalf of Hasan Kalyoncu University, Acting Dean of Law Faculty
Prof. Dr. Gül Rengin KÜÇÜKERDOĞAN

Editör / Editor

Doç. Dr. Hakan GÜNDÜZ

İletişim Adresi / Contact

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
Havalimanı Yolu
27410 Şahinbey / GAZİANTEP
E-posta: dergihukuk@hku.edu.tr
Tel: +90 (342) 211 80 80 - Faks: +90 (342) 211 80 81

Sayfa ve Kapak Tasarımı / Graphic Design of Pages and Cover

Emre KIZMAZ

Yayıncı / Publisher

Seçkin Yayıncılık A.Ş. (Sertifika No: 45644)
Mustafa Kemal Mah. 2158. Sok. No: 13 Çankaya / ANKARA
Tel: 0312 435 30 30 - Faks: 0312 435 24 72

Yayın Yeri | Yılı / Place and Date of Publication

Ankara | Kasım 2025

ISSN

2147-3293

© HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ Dergisinin (HKÜHFD) her hakkı 5847 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne aittir. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından kısmen dahi olsa çoğaltılamaz, yayımlanamaz. Dergide yayımlanan yazılardan alıntı yapılması ancak kaynak gösterilmesi koşulu ile mümkündür. Yazılarda yer alan görüşler yazarların kişisel görüşleridir.

HKÜHFD, yılda iki sayı olarak yayımlanan hakemli, uluslararası, süreli dergidir.

EDİTÖR KURULU / EDITORIAL BOARD

Doç. Dr. Hakan GÜNDÜZ Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Arş. Gör. Cahit Baybars KAYHAN Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi
--	---

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ahmet BİLGİN Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Doç. Dr. Hamdi Gökçe ZABUNOĞLU Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Enver BOZKURT Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KODAKOĞLU Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Oğuz Sadık AYDOS Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi	

DANIŞMANLAR KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet BİLGİN Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Maya Turgut ÖZ İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Ali Cem BUDAK İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Mehmet Çağlar MANAVGAT İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Murat ALIŞKAN Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Asuman TURANBOY Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Mustafa Tayfun AKGÜNER İstanbul Cedik Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Aynur YONGALIK Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Aziz Can TUNCAY Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Nuri Tankut CENTEL Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Cem BAYGIN Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Oruç Hami ŞENER Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Cemil KAYA İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Osman Gökhan ANTALYA Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Cevdet YAVUZ İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Pınar AKAN Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Enver BOZKURT Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Selçuk ÖZTEK Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Esra EKMEKÇİ ÇALICIOĞLU İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Sevilay UZUNALLI Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Etem Saba ÖZMEN Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Sururi AKTAŞ Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Faruk ACAR Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Prof. Dr. Şahin AKINCI İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Fatma Nur CENTEL Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Doç. Dr. Bahar Ceyda SÜRAL Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Fethi GEDİKLİ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Doç. Dr. Murat TOPUZ Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Hasan PULAŞLI İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Doç. Dr. Seçkin NAZLI İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi	

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

YAYIN İLKELERİ

1. Dergide yayınlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlarını bağlar.
2. Makale yazarına ilişkin açıklama kısmında farklı bir ifade yoksa makalenin araştırma makalesi olduğu kabul edilir.
3. Makaleler e-posta yolu ile dergihukuk@hku.edu.tr adresine gönderilmelidir.
4. Yazılar, en az iki hakem denetiminden geçtikten ve “yayınlanabilir” değerlendirmesinden sonra yayımlanır.
5. Dergiye gönderilen yazıların daha önce başka yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olması gerekir.
6. Yayın Kurulunca ilk değerlendirmesi yapılan yazılar, kör hakemlik denetim sistemine göre az iki hakem denetiminden geçirilir. Hakem raporlarında düzeltme istenmesi durumunda yazar, sadece belirtilen düzeltmeler çerçevesinde değişiklikler yapabilir. Hakemler tarafından önerilen düzeltmeler yazar tarafından yapıldıktan sonra, gerekli görülmesi halinde, tekrar hakem denetimine tâbi tutulabilir. Hakem raporlarından birisinin olumlu, diğerinin olumsuz görüş bildirmesi durumunda, yayın kurulu makaleyi üçüncü bir hakeme gönderir.
7. Dergide çalışmaları yayımlanan yazarlar, yazılarına ilişkin işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve umuma iletme ve yayın hakları olmak üzere tüm mali haklarını Hasan Kalyoncu Üniversitesi’ne devretmiş sayılır. Dergide yayımlanan yazılar için telif ücreti ödenmez.
8. Dergide yayınlanan yazılar kaynak gösterilmek şartı ile iktibas edilebilir.
9. Dergide, makaleler dışında; çeviri, kitap incelemesi, mevzuat değerlendirmesi ve notlara da yer verilebilir.
10. Süresi içerisinde hakem incelemesi tamamlanmayan çalışmalar, Yazarı tarafından aksi yönde bir talepte bulunulmadıkça derginin bir sonraki sayısında yayınlanabilir.
11. Yayınlanması için gönderilen yazıların akademik yazım kurallarına uyularak yazılmış olması gerekir.
12. Dergiye yayınlanmak üzere çalışmasını gönderen Yazar yukarıdaki yayım ilkelerini kabul etmiş sayılır.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

YAZIM İLKELERİ

1. Yazılar, aşağıdaki şekil şartlarına uygun olarak kaleme alınmalıdır.
 - Kâğıt boyutu: A4
 - Üst: 2,5 cm; Alt: 2,5 cm; Sol: 2 cm; Sağ: 2 cm
 - Metin: Times New Roman, 12 punto, 1,5 satır aralığı, iki yana yaslı
2. Yazının Türkçe ve altında yabancı dilde başlığı, ortaya hizalı biçimde en üstte kalın, 14 punto, tüm harfleri büyük şekilde yer almalıdır. Yazarın unvanı, adı ve soyadı yabancı dilde konu başlığının altında ve sağ tarafa yaslı biçimde yer almalıdır. Yazarın varsa görev yaptığı kurum ve görevi, e-posta adresi ve orcid numarası ilk sayfada (yıldızlı) dipnot olarak belirtilmelidir.
3. Başlıklar;
 - Bölüm başlıkları, “I, II, III, ...” olarak iki yana yaslı biçimde, kalın, 12 punto, tüm harfler büyük yazılmalıdır.
 - Alt başlıklar, “A, B, C...” olarak iki yana yaslı biçimde, kalın, 12 punto, kelimelerin ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

Bundan sonraki başlıklar “1, 2, 3, ...” ve ardından gelenler “a, b, c...” “aa, bb, cc...”, “aaa, bbb, ccc...” olarak iki yana yaslı biçimde, kalın, 12 punto, kelimelerin ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

(Örnek:

I. İKİ YANA YASLI BİÇİMDE, KALIN, 12 PUNTO, TÜM HARFLER BÜYÜK

A. İki Yana Yaslı Biçimde, Kalın, 12 Punto, Kelimelerin İlk Harfleri Büyük

1. İki Yana Yaslı Biçimde, Kalın, 12 Punto, Kelimelerin İlk Harfleri Büyük

a. İki Yana Yaslı Biçimde, Kalın, 12 Punto, Kelimelerin İlk Harfleri Büyük

aa. İki Yana Yaslı Biçimde, Kalın, 12 Punto, Kelimelerin İlk Harfleri Büyük

aaa. İki Yana Yaslı Biçimde, Kalın, 12 Punto, Kelimelerin İlk Harfleri Büyük

4. Dergiye gönderilecek yazıların öz kısmı iki yüz elli (250) kelimayı geçmemeli ve beş kelimeden oluşanahtar kelime içermeli, ayrıca başlık, öz ve anahtar kelimelerin İngilizcesi'ne yer verilmelidir.
5. Makalede ilk atıfta yararlanılan kaynağın tüm detayları belirtilmeli; makalenin devam eden kısımlarında ise dipnotlarda (Yazarın Soyadı, atıf yapılacak sayfa) gibi bir kısaltma ile atıf sürdürülmelidir. Aynı yazarın birden fazla eserine atıf yapılması halinde kısaltmada eseri ayırt etmek amacıyla eserin kaynakçada belirtilen kısaltması kullanılarak (Yazarın Soyadı, kısaltma, atıf yapılacak sayfa) atıf yapılmalıdır. Aynı atıfta birden fazla kaynak olması halinde kaynaklar noktalı virgül ile ayrılmalıdır.

Kitap

Birinci Atıf: Yazarın Soyadı, Adı: Kitap Adı, Baskı Sayısı, Yayınevi, Yer Yıl, Sayfa.

Örnek: Bozkurt, Enver: Hukukun Temel Kavramları, 13. Baskı, Legem Yayıncılık, Ankara 2020, s. 155.

Çoklu yazar durumunda: Yazarın Soyadı, Adı / 2. Yazarın Soyadı, Adı: Kitap Adı, Baskı Sayısı, Yayınevi, Yer Yıl, Sayfa.

Örnek: Bozkurt, Enver / Köktaş, Arif: Avrupa Birliği Hukuku, 7. Baskı, Legem Yayıncılık, Ankara 2020, s. 175.

İkinci Atıf: Yazarın Soyadı, sayfa.

Örnek: Bozkurt/Köktaş, s. 175; Bozkurt, s. 155.

İkinci atıf usulü, diğer kaynaklar bakımından da geçerlidir.

Dört veya daha fazla yazarlı durumlarda: Birinci atıfta ve kaynakçada yukarıdaki usul ile tam künyeye yer verilecek, ikinci ve sonraki atıflarda ilk üç yazarın soyadları eğik çizgi ile birbirinden ayrılarak yazıldıktan sonra “ve diğerleri” denilmek suretiyle atıf yapılacaktır.

Editörlü Kitap

Editörün Soyadı, Adı (Editör): Kitap Adı, Baskı Sayısı, Yayınevi, Yer Yıl, Sayfa.

Örnek: Döner, Ayhan (Editör): Türk Anayasa Hukuku, 1. Baskı, Cilt Yayınevi, Erzincan 2020, s. 152.

Kitap Bölümü

Yazarın Soyadı, Adı: Makalenin Adı, (Editör: Soyadı, Adı: Baskı Sayısı, Yayınevi, Yer Yıl, Sayfa).

Örnek: Uslu, Ferhat: Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Etkililiği Üzerine, (Er/Sadık Erol (Editör): Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları, 1. Baskı, Akademisyen Yayınevi, Ankara, Mart 2020, s. 90).

Çeviri Kitap

Yazarın Soyadı, Adı (Çeviren: Çevirenin Soyadı, Adı): Kitap Adı, Baskı Sayısı, Yayınevi, Yer Yıl, Sayfa.

Örnek: Hayek, Friedrich A. (Çeviren: Yayla, Atilla): Hukuk, Yasama ve Özgürlük, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1996, s. 102.

Elektronik Kitaplarda aynı atıf usulü uygulanır. Ancak internet adresi belirtildikten sonra son erişim tarihi atfın sonunda parantez içinde belirtilir.

Makale

Yazarın Soyadı, Adı: Makale adı, Dergi adı, Yıl, Cilt, Sayı, İlk ve Son Sayfa Aralığı, Sayfa.

Örnek: Bozkurt, Enver: Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı, Uluslararası Hukuk ve Politika, Yıl: 2, Sayı: 5, 2006, ss. 50-74, s. 55.

Elektronik Makale için aynı atıf usulü uygulanır. Ancak internet adresi belirtildikten sonra son erişim tarihi atfın sonunda parantez içinde belirtilir. Eğer makalede sayfa numarası yoksa, dipnotlardan yararlanılarak sayfa numarası verilir.

Konferans Tebliği

Yazarın Soyadı, Adı: Tebliğin Başlığı, Konferans ismi (Editör: Soyadı, Adı), Yer, Tarih, Sayfa Aralığı), Sayfa.

Örnek: Uslu, Ferhat: 21 Ocak 2017 Tarihli Anayasa Değişikliği Bağlamında Cumhurbaşkanının “Seçimlerin Yenilenmesine Karar Verme Yetkisi” Üzerine, 3rd International Multidisciplinary Congress Eurasia (IMCOFE 2017) (Editör:), Universitat Autònoma de Barcelona, The Casa de Convalescència, Barcelona, Spain, 27.04.2017/30.04.2017, ss. 145-146, s. 145.

Tez

Yazarın Soyadı, Adı: Tez Başlığı, Türü, Üniversite ve Enstitü, Yer Yıl, Sayfa

Örnek: Bozkurt, Enver: Yabancılar Hukukunun Şekli Kaynakları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1988, s. 85.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI

Yayın etiğinde en iyi uygulamaları esas alan Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (HKÜHFD), Yayın Etiği Komitesi (*Committee on Publication Ethics - COPE*), Açık Erişim Dergileri Dizini (*Directory of Open Access Journals - DOAJ*) ve Açık Erişim Akademik Yayımcılar Birliği (*Open Access Scholarly Publishers Association - OASPA*) tarafından belirlenen şeffaflık ve en iyi uygulamaları çerçevesinde, ancak bu ilkelerle sınırlı olmamak üzere, bilimsel ahlak kurallarına uygun yayım yapmayı hedefler.

Dergi editörünün, yazarların ve hakemlerin, görev ve sorumluluklarının bu çerçevede belirlendiği HKÜHFD’de süreçler COPE’nin ilişkili akış şemaları esas alınarak yönetilir. Ayrıca, özellikle İngilizce yayımlanan bilimsel makaleler için, Avrupa Bilim Editörleri Birliği (*European Association of Science Editors - EASE*) tarafından belirlenen ilkelere uyulması tavsiye edilir.

Yazarlar

- Hukuk alanında ve özgün olması beklenen çalışmaların, atıf yapılan bölümleri hariç olmak üzere, herhangi bir bölümünün daha önce yayımlanmamış olması gerekir.
- Çalışmalarda, birden fazla yazar olması halinde, yazarların tümünün yazarlık ölçütlerine uyması ve her bir yazarın ilgili çalışmaya *kayda değer ölçüde* katkı sunmuş olması beklenir. Her bir yazar tüm çalışmadan sorumludur.
- Çalışmanın hazırlanmasına katkı sunmuş, ancak çalışmada yazar olarak belirtilmeyen kişilerin isimlerine de yer verilmesi gerekir.
- Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne, Yazım Kuralları’nda düzenlenen kurallara uygun ve doğru şekilde atıf yapılmalı ve kaynakçada yer verilmeli, çalışmada yararlanılmayan eserler Kaynakçada listelenmemelidir.
- Editörler Kurulu’nun gerekli gördüğü hallerde, çalışmalara ilişkin ham verilerin teslim edilmesi gerektiğinden, yazarlar, yayımlanan çalışmaya ilişkin verileri 5 yıl süreyle saklamakla yükümlüdür.

Hakemler

- Makaleleri tarafsız ve nesnel esaslara göre değerlendirmesi beklenen hakemlerin, yalnızca uzmanlık alanlarına ilişkin çalışmalarda hakemlik yapması beklenir.
- Hakemlerin gizliliği esastır. Hakemlerin başka kişilerle ilgili çalışmaları tartışması yasaktır. Ancak gerekli görülmesi halinde, editörün kararıyla, hakemin ilgili çalışmaya ilişkin yorumları, aynı çalışmanın diğer hakemleri ile paylaşılabilir.
- Görevi kabul eden hakemin çalışmaya ilişkin değerlendirmesini belirtilen süreler içinde editöre göndermesi, hakemlik görevini verilen süre içerisinde yerine getiremeyeceğine sonradan karar vermesi halinde, en kısa zamanda editörü bilgilendirmesi beklenir.
- Hakemler çıkar çatışması halinde hakemlik görevini reddetmeli, çıkar çatışmasının sonradan fark edilmesi halinde ise editörü bilgilendirmelidir.

Editörlük

HKÜHFD editörlüğü COPE Dergi Editörleri için Etik Davranışlar ve En İyi Uygulamalar Kılavuzu ile COPE Dergi Editörleri için En İyi Uygulamalar Kılavuzu’nda yer alan ilkelerle bağlıdır. Bu çerçevede,

- HKÜHFD’ye gönderilen çalışmalar, yazarların cinsiyetinden, etnik kökeninden, dini inancından ve benzeri şekilde eşitlik ilkesine aykırı herhangi bir unsurdan bağımsız olarak değerlendirilir. Ancak, en yakın sayıdaki eserlerin çeşitliği, önemi, güncelliği vb. gibi sebeplerle ilgili çalışmanın bir sonraki sayıda yayımlanmasına karar verilebilir.

- Dergiye gönderilen çalışmanın, derginin amaç ve kapsamına, kurallarına uyumu, özgünlüğü ve önemi yönünden yayıma uygun görülmeyen çalışmaların hakeme gönderilmeden editörlük tarafından reddedilmesi mümkündür. Ancak bu durumda, ret kararının sebebi açık şekilde yazar ile paylaşılır.
- Editörlüğün, hakemleri bilgi ve uzmanlıklarına uygun çalışmalar için görevlendirmesi esastır. Atanan hakemle, değerlendirme sürecine ilişkin bilgi ve belgelerin paylaşılması editörün sorumluluğundadır.
- Derginin hakemleri için bir liste oluşturan editörlük, hakemlerin performansını da esas alarak bu listeyi güncellemekle yükümlüdür. Editörlüğün, görevini burada ve atıf yapılan metinlerde açıklanan ilke ve esaslara uygun olarak yerine getirmeyen hakemleri, hakemlik listesinden çıkarması beklenir.
- Editörlük, çift taraflı hakemlik sisteminin gerekleri başta olmak üzere menfaat sahiplerinin, paylaşımı zorunlu olan bilgiler hariç olmak üzere, gizli bilgilerinin korunması için azami özeni gösterir.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

HAKEMLİ MAKALELER / PEER-REVIEWED ARTICLES

Araştırma Makalesi

Ceza Mahkemesinde Verilen Kararın Hukuk Mahkemesine Etkisi ve Konunun
7499 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrası Yeniden İncelenmesi

*The Effect of a Decision Rendered by a Criminal Court on a Civil Court and a
Re-Examination of the Issue Following the Amendment Introduced by Law No. 7499*

Cüneyt Arif YILMAZ 1

Araştırma Makalesi

Taşınmazların Teminat Amacıyla İnançlı İşleme Konu Edilmesi ile Mülkiyet Hakkının
Kapsamı Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme

*An Evaluation on the Question of the Scope of the Right of Ownership and the Use of
Immovable Property as Collateral in a Fiduciary Transaction*

Duygu DURAN 35

HAKEMLİ MAKALELER

PEER-REVIEWED ARTICLES

Ceza Mahkemesinde Verilen Kararın Hukuk Mahkemesine Etkisi ve Konunun 7499 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrası Yeniden İncelenmesi^(*)

The Effect of a Decision Rendered by a Criminal Court on a Civil Court and a Re-Examination of the Issue Following the Amendment Introduced by Law No. 7499

Cüneyt Arif YILMAZ^(**)

Öz:

Türk Borçlar Kanunu madde 74 hükmüne göre hukuk hakiminin ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğu ile zarar verenin kusurlu olup olmadığı hususunda karar verirken ceza hukukunun sorumluluk kuralları ile bağlı olmadığı, ayrıca ceza hakimi tarafından verilen beraat kararı ile zararın belirlenmesi ve kusurun değerlendirilmesi yönündeki kararların da hukuk hakimi açısından bağlayıcı nitelikte olmadığı ifade edilmiştir. Bu husus doktrinde bağımsızlık prensibi olarak açıklanmış ancak bu serbestiyetin sınırsız olmadığına değinilerek ceza hakimi tarafından verilen beraat veya mahkumiyet gibi kararların bazı yönleri itibarıyla hukuk hakimi açısından bağlayıcı mahiyette olduğu vurgulanmıştır. Çalışmamızda da mahkumiyet ve beraat kararlarının hangi yönleri itibarıyla hukuk hakimi açısından bağlayıcı olduğuna dair karar türleri tasnif edilmek suretiyle açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının değişiklik öncesi itiraz yasa yoluna tabi olması sebebiyle hukuk hakimi açısından bağlayıcı mahiyette olmadığına ilişkin Yargıtay kararları doğrultusunda, 7499 sayılı kanun ile değişiklik sonrası Ceza Muhakemesi Kanunu madde 231/f. XII hükmü nazara alınarak bu kararlar açısından durum yeniden ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Ceza Mahkemesi, Hukuk Mahkemesi, Bağımsızlık Prensibi, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı, Mahkumiyet.

^(*) Makale Hakem denetiminden geçmiştir.
Makalenin Editörlüğe Gönderildiği Tarih: 03.04.2025, Makalenin Kabul Tarihi: 31.07.2025.

^(**) Asliye Hukuk Hakimi;
Selçuk Üniversitesi, Özel Hukuk, Doktora Öğrencisi, Konya - Türkiye,
E-posta: cuneytarifyilmaz@gmail.com,
Orcid: 0000-0001-9718-7868.

Abstract:

Pursuant to Article 74 of the Turkish Code of Obligations, when deciding on whether a person has the capacity of discernment and whether the tortfeasor is at fault, a civil court judge is not bound by the rules of criminal liability under criminal law. Moreover, neither the acquittal pronounced by a criminal court nor the decisions regarding the determination of damages and the assessment of fault are binding on the civil court judge. In the doctrine, this is referred to as the principle of independence; however, it is also emphasized that this freedom is not without limits, and that certain aspects of acquittal or conviction decisions rendered by criminal courts are indeed binding on the civil court judge. In this study, various types of decisions are categorized to explain which aspects of acquittal and conviction decisions are binding on the civil court judge. Additionally, in line with the Supreme Court decisions indicating that (prior to the amendment) deferment of the announcement of the verdict-being subject to the appellate remedy of objection-was not binding on the civil court judge, the status of such decisions has been re-examined. This re-examination takes into account the amendment introduced by Law No. 7499 and the new wording of Article 231/12 of the Code of Criminal Procedure.

Keywords:

Criminal Court, Civil Court, Principle of Independence, Deferment of the Announcement of the Verdict, Conviction.

GİRİŞ

Maddi veya manevi zarara sebebiyet veren haksız fiiller suç teşkil edebilir. Bu açıdan hukuki güven ortamının temin edilmesi, bireylerin adalet duygunun tatmin olunması ve çelişkili kararların meydana gelmemesi adına hukuk ve ceza davalarının birbirlerine etkide bulunacağı muhakkaktır. Özellikle mahkumiyet veya beraat kararlarının, bunların yanı sıra Ceza Muhakemesi Kanunu'nda seçenek yaptırım olarak öngörülen hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi hükümlerin hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 74. maddesine göre:¹ *"Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir. Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz."* şeklindeki hükmü ile birlikte hu-

¹ Eski Borçlar Kanunu'nda ilgili hüküm 53. maddede *"Hakim, kusur olup olmadığına yahut haksız fiilin faili temyiz kudretini haiz bulunup bulunmadığına karar vermek için ceza hukukunun mesuliyete dair ahkâmıyla bağlı olmadığı gibi, ceza mahkemesinde verilen beraat kararıyla da mukayyet değildir. Bundan başka ceza mahkemesi kararı, kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda dahi hukuk hakimini takyit etmez."* şeklinde düzenlenmişti. Eski ve yürürlükteki Borçlar Kanunu ilgili hüküm yönünden mukayese olunduğunda paralel hükümler ihtiva ettikleri anlaşılmakta olup, yeni Borçlar Kanunu ile hükmün dilinin sadeleştirildiği görülmektedir.

kuk hakiminin zarar verenin kusurunun olup olmadığı veya ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı hususunda ceza hukukunun sorumluluk ile ilgili hükümleri ile bağlı olmadığını, ceza mahkemesi tarafından verilen beraat kararının hukuk hakimi açısından bağlayıcı nitelikte olmadığını vurgulamış, ayrıca aynı maddede ceza hakimi tarafından kusurun belirlenmesi ve zararın tespiti konusundaki takdirinin yine hukuk hakimi açısından bağlayıcı olmadığını ifade etmiştir. Böylece ilgili hüküm ceza hukuku ve ceza mahkemesi kararları karşısında hukuk hakimine bağımsız hareket edebilme yetkisi tanımaktadır.

Türk Borçlar Kanunu'nun 74. maddesinde yalnızca kusur yönünden bir belirleme yapılmış ise de hukuk hakiminin yalnızca kusur değerlendirmesi yönünden ceza mahkemesi kararları ile bağlı olmadığına yönelik bir yorum yapılamaz. Hukuk hakimi haksız fiilin diğer unsurları olan uygun illiyet bağı, hukuka aykırılık ve fiil yönünden de ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin kuralları veya ceza mahkemesi kararları ile bağlı değildir. Maddede hukuk hakiminin ceza mahkemesi tarafından hükmolunan beraat kararı ile bağlı olmadığı kaleme alınmış ise de aynı durum verilmiş mahkumiyet kararları açısından da geçerlidir. Bu yüzden ister beraat, ister mahkumiyet kararı olsun hukuk hakimi haksız fiil teşkil eden eylemi özel hukuka ilişkin sorumluluk hukuku kapsamında yeniden değerlendirebilir.²

Ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler ve ceza mahkemesi kararları hukuk hakimi yönünden her ne kadar bağlayıcı nitelikte bulunmasa dahi bu husus hukuk hakiminin vereceği kararda ceza mahkemesi tarafından verilen karardaki değerlendirmelerin mutlak surette benimsenmeyeceği anlamına gelmez. Bu sebeple hukuk hakimi ceza mahkemesinin değerlendirmelerini serbestçe takdir edip bu değerlendirmelerden istifade edebilir ve ilgili hükme katılabilir. Hatta hukuk hakimi ceza hakiminin görüşünü benimsemiyorsa bu durumu gerekçesine yansıtmak zorundadır.³ Bunun sağlanabilmesi için hukuk hakiminin ceza dosyasını hukuk dosyasının arasına alması ve her iki dosyayı birlikte değerlendirmesi gerekmektedir.⁴

² Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2018, s. 852; Aydoğdu, Murat/Nart, Serdar: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024, s. 286; Akçaal, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 222; Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa 2024, s. 128; Aydos, O. Sadık: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.

³ Eren, s. 852; Aydoğdu/Nart, s. 287; Gökcan, H. Tahsin: Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 158; Bardakçı, Z. Tuncer: Haksız Fiilden Kaynaklanan Tazminat Davaları, TAA Yayınları, Ankara 2022, s. 169.

⁴ Bardakçı, s. 169.

Hukuk hakiminin ceza hukukunun kusur ile ilgili sorumluluk kuralları ile bağlı olmadığına örnek olarak on iki yaşından küçükler için yapılan kusur tespiti verilebilir. Gerçekten Türk Ceza Kanunu'nun 31/f. II maddesine göre on iki yaşından küçük kişilerin cezai ehliyetleri bulunmaması sebebiyle işledikleri eylemler hakkında ceza verilemeyeceği kabul edilmektedir.⁵ Hukuk mahkemelerindeki yargılamalarda ilgili eylemler nedeniyle ise küçükler hakkında haksız fiil sorumluluğuna istinaden sorumluluk söz konusu olabilecektir.⁶

Ceza mahkemesi kararlarının hukuk hakimini bağlayıcı mahiyette olup olmadığı veya hangi durumlar açısından ne oranda etkelediği hususunda öncelikle haksız fiil ve suç ayırımının yapılması gerekmektedir.

I. HAKSIZ FİİL VE SUÇ KAVRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Ceza mahkemeleri suç teşkil eden eylemler ile ilgili, hukuk mahkemeleri ise görevi kapsamında bulunan diğer özel hukuk uyumsuzluklarının yanı sıra haksız fiil sorumluluğuna ilişkin hükümler çerçevesinde yargılama yürütmektedir.

Bir eylemin hem suç hem de haksız fiil olarak nitelendirilebilmesi için ortak yön hukuka aykırı fiil niteliğinde bulunmasıdır. Hukuka aykırı fiiller cezai manada kanunda düzenlenmiş ise suç olarak tanımlanır ve gerekli yaptırımlar uygulanır.

Bir fiili suç veya haksız fiil olarak nitelendirmek kanun koyucunun tercihindir.⁷ Hukuka aykırı bir fiil kanun tarafından özel olarak açıklanıp, ceza yaptırımı bağlanmış ise suçtur, aksi ihtimalde ise haksız fiildir.⁸ Kanun koyucu

⁵ Türk Ceza Kanunu'nun 31/1. maddesinde bu husus "Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur." şeklinde vurgulanmıştır.

⁶ Özlük, B. Tiryaki: Şematik Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 101; Bardakçı, s. 169.

⁷ Ceza hukuku açısından fiil kasıtlı veya taksirli bir şekilde gerçekleştirilen, icrai veya ihmali olarak tüm haksızlıkların temelini oluşturan, insan iradesinin egemen olduğu ve belirli bir neticeye yönelmiş davranış şekli olarak tanımlanmaktadır. Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 182, Özel hukuk açısından fiil ile ilgili yapılan tanımlar benzer mahiyette olsa da ihmali davranışları fiil olarak değerlendirilmediği görüşler de mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, s. 542.

⁸ Haksız fiil kavramı Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi ve devamında düzenlenmiş olup hukuka aykırı ve kusurlu bir fiil ile bir kimsenin şahıs veya malvarlığı değerlerine zarar vermeyi ifade etmektedir. Bu fiil olumlu bir davranış ile ika edilebileceği gibi olumsuz davranış da sorumluluğun kaynağı olabilir. Pasif (olumsuz) bir davranışın fiil olarak değerlendirilip faile sorumluluk atfedilebilmesi için hukuk düzeni tarafından getirilen düzenlemeler ile birlikte failin neticeyi önleme yükümlülüğünün bulunması gerekir. Eren, s. 540 vd.; Akçaal, s. 158-159; Akkurt, S. Sami/Erdoğan, Kemal/Tokat, Hüseyin: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Özel Hükümler, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 184.

bazı hak ve hürriyetlerin daha kapsamlı şekilde korunması gerektiğini düşünüyorsa bu eylemi suç olarak tanımlar, ceza müeyyidesine nispeten daha hafif bir yöntem ile koruma ihtiyacı duyarsa haksız fiil olarak nitelendirir.⁹

Haksız fiil ve suç arasındaki ayrımı yaparken bazı örneklerden yararlanılabilir. Kırmızı ışıktaki karşıya geçmek kabahat veya suçtur. Aynı olayda zarar oluşmadığı için haksız fiil teşkil etmez.¹⁰ Suçlar açısından kanunilik ilkesi esastır. Haksız fiillerde ise kanunda sınırlayıcı bir sayım söz konusu değildir. Haksız fiillere teşebbüs cezalandırılmazken, kural olarak suçlara teşebbüs cezalandırılmaktadır. Diğer önemli fark ise yaptırım konusundadır. Suçlara konu olan cezai yaptırım özel ve genel anlamda önlemeye yönelik iken haksız fiil neticesinde ödenecek tazminatın amacı uğranılan zararı gidermektir.¹¹

Haksız fiil sorumluluğunun unsurları hukuka aykırı fiil, zarar, illiyet bağı ve kusurdur. Bir eylemin suç teşkil edebilmesi için kanunilik esasının, maddi unsurun, hukuka aykırılık koşulunun ve manevi şartın bir arada bulunması gerekir.¹²

Bir eylem yalnızca haksız fiil olabileceği gibi yalnızca bir suç konusu da olabilir. Aynı zamanda hem suç oluşturan hem de haksız fiil sorumluluğuna yol açan eylemler de mevcuttur. Örneğin haksız yere nişanın bozulması halinde yalnızca haksız fiil sorumluluğu vardır. Yukarıda örnek verildiği gibi kişinin trafik kurallarına aykırı davranması neticesinde eylem suç teşkil eder.¹³ Ancak birini yaralamak veya öldürmek gibi eylemler hem haksız fiil hem de suç olarak değerlendirilir.

⁹ Hakeri, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Astana Yayınları, Ankara 2020, s. 37.

¹⁰ Doktrindeki genel kabul gören görüşe göre her haksız fiil konusu eylem suç teşkil etmese de her suç konusu eylem aynı zamanda bir haksız fiildir. Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 36; Özbek, V. Özer/Doğan, Koray/Meraklı, Serkan/Bacaksız, Pınar/Başbüyük, İsa: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 45; Dülger, M. Volkan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 77; aksi görüş için bkz. Kılıçoğlu, A. Mithat: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2016, s. 480.

¹¹ Hakeri, s. 38; Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük, s. 46. Ceza hukukunun en önemli işlev ve amaçlarından birisi de toplumsal yaşamdaki değerlerin korunmasıdır. Maddi anlamda refah içinde olan bir kimse verdiği zararı tazmin etmeye hazırdır. Bu nedenle tazminat gibi özel hukuk temelli yaptırımlar gerçekleştirilen her ihlal eylemini önleme noktasında yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla bu hususta ceza hukukunun yaptırımlarına ihtiyaç vardır. İçel, Kayıhan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2023, s. 53.

¹² Kapancı, K. Berk: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi (TBK m. 74), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, 2016, ss. 511-552, s. 513.

¹³ Suçun mağduru olmasına rağmen bu kimse suçtan zarar görmemiş olabilir. Örneğin hırsızın bir eve girdikten sonra herhangi bir eşya çalmadan yakalanması halinde ortada suç varken zarar oluşmadığı için haksız fiil yoktur. Narter, Sami: Kusursuz Sorumluluk, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024, s. 53.

II. BAĞIMSIZLIK PRENSİBİ

Türk Borçlar Kanunu'nun 74. maddesi ile beraber hukuk hakiminin ceza mahkemelerinin kararları açısından geniş bir değerlendirme yetkisine sahip bulunduğunu ve bu kararlara karşı bağımsız olduğunu ifade etmiştik. Ancak bu bağımsızlık olgusu nispi bir özellik taşımaktadır. Zira hakim bağımsızlığı ilkesi katı ve mutlak manada uygulanmaz. Kimi durumlarda hukuk hakiminin ceza mahkemesi kararlarını dikkate alması da gerekmektedir.

A. Sahtelik Davasına İlişkin Ceza Mahkemesi Tarafından Verilen Kesin Hüküm

Ceza ve hukuk mahkemelerinin kararlarının birbirlerine etkisi konusunda değerlendirilmesi gereken en önemli hususlardan biri kesin hükümdür.¹⁴ Kural olarak ceza mahkemesi kararları hukuk mahkemesi açısından kesin hüküm niteliğinde değildir. İstisnaen bazı ceza mahkemesi kararları hukuk mahkemesi açısından kesin hüküm etkisi gösterebilir.

Türk Ceza Kanunu'nun 199. maddesi ve devamı hükümlerinde düzenlenen sahtelik suçlarından ötürü yapılan yargılamada bir senedin sahteliğine yönelik verilmiş mahkumiyet kararı hukuk mahkemesi açısından da kesindir. Senedin sahte olup olmadığı tekrar değerlendirilmez. Ancak ceza mahkemesinin beraat kararı hukuk hakimi açısından bağlayıcı değildir.¹⁵ Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nun 214. maddesine göre; *"Ceza mahkemesince belgeyi düzenleyen hakkında ceza verilmesine yer olmadığı ya da beraat kararı verilmiş olması, hukuk mahkemesinin belgenin sahteliğini incelemesini engellemez."* Beraate veya ceza verilmesine yer olmadığına ilişkin karar verilmiş ise senet borçlusu hukuk mahkemesinde senedin sahte olduğunu ileri sürebilir veya yeniden dava açabilir. Zira hukuk mahkemesi ve ceza mahkemesinin yargılamadaki değerlendirmeleri birbirinden farklıdır.¹⁶ Hal böyle ise de sahtecilik

¹⁴ Güneş Belgin, Derya: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Doktora Tezleri Dizisi No: 5, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019, s. 119.

¹⁵ "... Resmi belgede sahtecilik ve dolandırıcılık iddiasıyla dava açıldığı, davacı eczacının üzerine atılı suçları işlediğine dair kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden suçları işlediğinin sabit olmaması nedeniyle beraat kararı verildiği görülmektedir. Dava konusu cezai işlemlere ilişkin bağlayıcı bulunmayan beraat kararı esas alınmakla birlikte yeterli araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır..." Y. 3. HD. 19.10.2022, E. 2022/6081, K. 2022/8017, www.uyap.gov.tr (Erişim Tarihi: 08.05.2025), Sanık hakkında hükmolunan ceza verilmesine yer olmadığına ilişkin karar hukuk hakimi açısından bağlayıcı nitelikte değil ise de tazminat miktarı belirlenirken hakim bu hususu dikkate alabilecektir. Bardakçı, s. 174.

¹⁶ Ceza yargılamasında maddi gerçeğin ortaya koyulması amaçlanırken hukuk yargılamalarında şekli gerçeklik araştırılır. Maddi gerçeği araştırmakla görevli ve yetkili ceza mahkemeleri tarafların

suçunun fail tarafından işlenmediğine yönelik ceza mahkemesi hükmü hukuk mahkemesi açısından bağlayıcıdır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre senetle ilgili imzaya itiraza ilişkin hukuk yargılaması yürütülürken ceza mahkemesinde dava açılmışsa ve bilirkişi incelemesi yapılmasına ve tanık dinletilmesine karar verilmişse artık hukuk mahkemesinin ceza mahkemesi kararını bekletici mesele yapması gerekmektedir.¹⁷

B. Ceza Mahkemesinin Mahkumiyet Kararının Hukuk Mahkemesine Etkisi

1. Fiil ve Maddi Olayların Varlığı Açısından

Mahkumiyet kararı hukuk hakimini bağlamaz ise de hukuka aykırı fiilin ve maddi olayın gerçekleştiğine ilişkin verilen kararlar kesin delil hükmündedir.¹⁸ Zira ceza hakimi tarafından bir olayın gerçekleştiğine veya bir fiilin işlendiğine ilişkin değerlendirme yapıldıktan sonra hukuk hakimisi tarafından farklı yönde bir belirleme yapılması hukuki güvenliği zedeler ve çelişkili kararlar ortaya çıkabilir.¹⁹ Ek olarak ceza hakiminin bir maddi olgunun yokluğuna dair kararı da bağlayıcı niteliktedir.²⁰

Ceza yargılamasında sanık ve müşteki gibi dava süjelerinin mahkeme huzurundaki beyanları özel hukuk bağlamındaki ibra, sulh veya ikrar gibi sonuçlar doğurabilir. Diğer kimselerin beyanları ise tanık beyanı olarak önem kazanırken, bilirkişiler tarafından sunulan raporlar, mahkemece yapılan keşif gibi usulî işlemler hukuk hakimisi tarafından ayrıca ve özel olarak değerlendirilir.²¹

beyanları ile bağlı değillerdir. Bu nedenle ceza ve hukuk yargılamalarında toplanan deliller ve delilleri takdir yetkisi de önemli farklılıklar arz eder. Polat, Tuğçe: Hukuk Mahkemesi Kararlarının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Oluşturduğu Durumlar, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 1, 2021, ss. 393-403, s. 400; Aydos, s. 105; Aydoğdu/Nart, s. 287.

¹⁷ YHGK, 06.02.2008, E. 2008/1277, K. 2008/90, www.uyap.gov.tr (Erişim Tarihi: 08.05.2025), benzer şekilde bkz. Y. 1. HD. 29.03.2022, E. 2021/7875 K. 2022/2576, www.uyap.gov.tr (Erişim Tarihi: 08.05.2025).

¹⁸ Gözler, Kemal: Res Judicata'nın Türkçesi Üzerine, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 56, Sayı: 2, 2007, ss. 45-61, s. 49; Doğan, Murat/Şahan, Gökhan/Atamulu, İsmail: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 252; Polat, s. 399; Tok, Ozan: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Yargılaması Üzerindeki Etkisinin Hukuki Niteliği Üzerine, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, 2016, ss. 437-464, s. 443, Ceza mahkemesinin maddi vakıaların tespitine ilişkin kararları yalnızca sorumluluk hukukuna göre yargılama yapılan hukuk davaları açısından değil örneğin boşanma davası gibi yürütülen hukuk davası hakkında da bağlayıcı niteliğe sahiptir. Tok, s. 447.

¹⁹ Kapancı, s. 521; Arkan, Şafak: Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 152.

²⁰ Antalya, O. Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Cilt V/1,2, Ankara 2019, s. 631.

²¹ Antalya, s. 631.

Sanık hakkında işlenen fiilin sabit görüldüğü hallerde verilecek mahkumiyet veya güvenlik tedbiri hükmünün maddi olgulara ilişkin kısmı hukuk hakimisi açısından bağlayıcıdır. Bunun yanı sıra etkin pişmanlık, şahsi cezasızlık sebebi, karşılıklı hakaret gibi özel durumlarda hükmedilen ceza verilmesine yer olmadığına ilişkin karardaki maddi olgular da hukuk hakimisi tarafından dikkate alınmalıdır.²²

Hukuk hakiminin maddi olgular ile bağlı olduğuna ilişkin Yargıtay'ın yerleşik içtihatları bulunmaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na²³ göre hukuk hakiminin ceza mahkemesi kararı açısından ilke olarak bağımsız olduğu ifade edilerek, beraat kararı, kusur ve derecesi, zarar tutarı, temyiz gücü ve yükletilme yeterliği, illiyet gibi hususlarda hukuk hakiminin bağımsızlığı vurgulanmıştır. Ancak ceza hakiminin hukuka aykırılık unsuru ve maddi olay ile ilgili yaptığı tespitlerin hukuk hakimini bağlayacağı ifade edilmiştir. Kararın dayanağını hukuk mahkemesinde şekli gerçekliğinin, ceza mahkemesinde ise maddi gerçeğin araştırılması oluşturmaktadır.

Ceza ile hukuk mahkemesinin yargılama usulleri ve delilleri değerlendirmeye yöntemleri farklıdır.²⁴ Hukuk mahkemesinde uygulanan usul metotları ceza yargılamasına göre daha şekil ağırlıklıdır. Davanın açılışı, itirazların belirli bir süre içerisinde ileri sürülmesi, tanık veya diğer delillerin bildirilme süreleri, iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı, ikinci tanık listesinin ibraz olunmaması ve bunlara benzer olgular hukuk yargılamalarının süratle sonuçlanması amacına yöneliktir. Ceza mahkemesinde ise hakikatin kendisine (maddi gerçek) ulaşma amacı olduğundan ceza hakimisi delilleri hukuk hakimine nispeten geniş bir pencereden değerlendirir. Bu nedenle mantıksal açıdan ve

²² Antalya, s. 631.

²³ YHGK, 09.04.2014, E. 2013/1008, K. 2014/490, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 08.05.2025), benzer yönde bkz. YHGK, 15.02.2022, E. 2017/4-3140, K. 2022/131, www.uyap.gov.tr (Erişim Tarihi: 08.05.2025).

²⁴ Eski 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda hem suç hem de haksız fiil konusu eylem sebebiyle suçtan zarar gören kişinin ceza mahkemesinden tazminat talep etme hakkı bulunmaktaydı. Böyle bir durumda ceza hakimisi hem suçun koşullarının oluşup oluşmadığını, hem de haksız fiil teşkil eden eylem sebebiyle tazminat sorumluluğunun gündeme gelip gelmediğini araştırmaktaydı. Bunun yanı sıra suçtan zarar görenin ayrıca hukuk mahkemelerinde dava açma imkanı da vardı. Hükmün amacı ise suçtan zarar göreni ceza yargılamasına konu sanık hakkında ayrıca hukuk davası açma külfetinden kurtarmaktı. Zira ceza mahkemesine yöneltilen tazminat talepleri için ayrıca harç alınmamaktaydı. Böylelikle ekonomik durumu kötü olan kimselerin mahkemeye erişim hakkı kuvvetlenmekteydi. Yürürlükteki Ceza Muhakemesi Kanunu ile suçtan zarar gören kimsenin ceza davasına katılma hakkı düzenlenmiş ise de ceza davasında tazminat talebinde bulunma hakkı kaldırılmıştır. Bu nedenle suçtan zarar görenin bu hakkını hukuk mahkemesinde ayrıca ileri sürmesi gerekmektedir. Kılıçoğlu, s. 483.

hakkaniyet gereği duruma yaklaştığımızda hukuk hakiminin ceza mahkemesinin maddi olgulara ilişkin yaptığı tespitler ile bağlı olması gerekmektedir.²⁵

2. Hukuka Aykırılık Yönünden

Özel hukuk ve ceza hukukundaki hukuka aykırılık kavramı nitelik ve mana itibarı ile paralellik gösterir. Bir fiil kanundaki tanıma uyuyorsa kanuni olarak hukuka aykırılığın varlığından bahsedilir.²⁶

Ceza mahkemesi tarafından yürütülen yargılama sonucunda eylemin hukuka aykırı nitelikte olduğuna dair verilen mahkûmiyet kararı, hukuka aykırılık yönünden hukuk hakimini bağlar.²⁷ Bunun gibi ceza hakimi tarafından olayın gerçekleştiğine dair tespit yapıldıktan sonra olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunduğu dair verilen karar da hukuk hakimini bağlar.²⁸ Yargıtay da²⁹ aynı görüşte olup “Davacının kızıyla, davalının evli olduğu, aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle davalının boşanma davası açtığı, olay günü davalının kullandığı minibüs ile davacının traktörünün önüne geçerek davalının davacıdan boşanmalarına yardımcı olmasını istediği, olumlu cevap alamayınca davacıyı “kızını kaçıırırım, seni öldürürüm” şeklinde tehdit ettiği, davalının bu eyleminden dolayı TCK’nın 191/1. maddesi gereğince mahkûm olduğu anlaşılmıştır. Böylece davalının davranışının hukuka aykırılığı yönünden BK’nın 53. maddesi kapsamında hukuk hâkimini bağlayıcı nitelikte mahkûmiyet kararı bulunduğu da anlaşılmaktadır. Davalının, tehdit eylemi ile davacının sosyal ve kişilik değerlerinin zarar gördüğü anlaşıldığından, bu nedenle davacı yararına manevî tazminat takdir edilmesi gerekir.” şeklindeki hükmüyle beraber bu hususu vurgulamıştır.

3. Kusur Açısından

Türk Borçlar Kanunu’nun 74. maddesinden açıkça anlaşılacağı üzere ceza hakimi tarafından kusurun³⁰ ağırlığı veya derecesinin değerlendirilmesi yönünden verdiği kararlar hukuk hakimini bağlamaz. Mamafih mahkûmiyet

²⁵ Kılıçoğlu, s. 485; Aydos, s. 105; Aydoğdu/Nart, s. 287.

²⁶ Kapancı, s. 525.

²⁷ Ayan, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016, s. 340.

²⁸ Antalya, s. 632; Eren, s. 854.

²⁹ Y. 4. HD. 10.04.2008, E. 2007/9966 K. 2008/5096, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 09.05.2025).

³⁰ Kusur kavramı hukuka aykırı davranış sergileyen kimse hakkında yürütülen değer yargılarıdır. Doğru iradeyi kullanmayarak hukuka aykırı davranışta bulunmak kınanmayı gerektirir. Bir kimsenin bilerek ve isteyerek hareket etmesi (kast) veya gerekli dikkat ve özeni göstermemesi nedeniyle hukuka aykırı bir sonucun doğmasına yol açması (ihmal) kınanma sonucunu doğurur, başka bir anlatımla bu kimsenin kusurlu olduğu yorumu yapılabilir. Nomer, H. Nami: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2021, s. 101.

kararlarında yer alan kusurun bulunduğuna ilişkin tespit hükümleri hukuk hakimisi açısından bağlayıcıdır.³¹ Ancak bu durum ceza mahkemesindeki kusurun ağırlığının tayindeki takdir yetkisi açısından geçerli değildir.³² Ceza mahkemesinde kusurun tespiti hususunda alınan bilirkişi raporları hukuk hakimisi için bağlayıcı olmayıp taraflar yeniden bilirkişi incelemesi talep edebilirler.³³ Bir görüşe göre ceza ve hukuk yargılamalarındaki kusur tespiti farklılık arz etmekte olup bu açıdan ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesi açısından bağlayıcı olmadığı ifade edilmektedir.³⁴

Bu görüşe göre borçlar hukukunda haksız fiil hükümlerinin koşullarının oluşması açısından kusurun varlığı yeterli olup türü ve derecesi önemli değildir. Bu gibi ölçütler tazminatın hesabında dikkate alınır. Bu itibarla kast veya ihmal ile gerçekleşen eylemler haksız fiile sebebiyet verebilir. Ceza hukukunda ise kusuru etkileyen haller farklılık arz edebilir. Ancak bu gibi durumlar kusurun bulunmadığı veya ortadan kalktığı haller nedeniyle sanığın cezalandırılmadığı durumlar açısından önemlidir. Örneğin hakaret suçu ceza hukukunda kasten işlenen suçlar arasında zikredilmiştir. Ceza mahkemesi tarafından sanığın kusurunun kast derecesine ulaşmaması sebebiyle hakkında beraat kararına hükmolunması hukuk mahkemesi açısından bağlayıcı değildir. Zira hukuk mahkemelerine kusur tayini ceza mahkemelerine nispeten geniş kapsamlıdır ve aynı örnekte mahkeme kişinin kusurlu olduğuna hükmederek tazminat kararı verebilir. Ancak aynı örnekte sanığın kasıtlı olarak eylemi gerçekleştirdiğine yönelik ceza mahkemesi kararına karşın hukuk mahkemesince bu olgu reddedilerek kişinin eyleminden sorumlu tutulmaması söz konusu olamayacaktır.³⁵

Ceza mahkemesince verilen mahkumiyet hükmünün hukuk mahkemesi açısından kesin delil oluşturduğu durumlarda dosyaya ibraz olunan bilirkişi

³¹ Gökcan, s. 159; Ünlütepe, Mustafa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 203; "...Ceza mahkemesinin kusur tespiti hukuk mahkemesi açısından bağlayıcıdır..." Y. 21. HD. 13.11.2007, E. 2007/17891 K. 2007/20495, www.uyap.gov.tr (Erişim Tarihi: 09.05.2025).

³² Ayan, s. 342, Ceza mahkemesinin mahkumiyet hükmüne rağmen hukuk hakiminin kusurunun derecesi yönünden serbest değerlendirme yapma yetkisine ilişkin bkz. YHGK. 29.11.2022, E. 2021/370, K. 2022/1622, www.uyap.gov.tr (Erişim Tarihi: 09.05.2025).

³³ Antalya, s. 630.

³⁴ Kuru, Baki/Aydın, Burak: Medeni Usul Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Cilt: 2, Ankara 2021, s. 571; Güneş, s. 198; Dişel, Buse: Ceza Mahkemesinin Mahkumiyet Kararının Hukuk Mahkemesi Kararına Etkisi ve Bekletici Sorun Yapılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel Sayı, 2009, ss. 183-224, s. 199; Ancak yine de hukuk hakimisi tarafından bu yönde ulaşılan farklı yöndeki kanaatin gerekçesi belirtilmelidir. Kapancı, s. 530.

³⁵ Dişel, s. 202.

raporu hukuk hakimini bağlayacaktır.³⁶ Ancak kesin delil teşkil etmeyen nitelikteki kararlar açısından alınan bilirkişi raporu hukuk mahkemesi için takdiri delil niteliğine haizdir. Bu nedenle hukuk hakimi ceza dosyasındaki bilirkişi raporu ile yetinebileceği gibi özellikle kusurun tayini ve derecesi gibi durumlar açısından tekrardan bağımsız olarak bilirkişi incelemesi yaptırabilir.³⁷

Sanığın kusurlu olduğuna ilişkin alınan bilirkişi raporundan sonra hukuk mahkemesinde kusursuz olduğuna yönelik rapor sunulmuşsa, hukuk hakimi çelişkiyi gidermek için yeniden bilirkişi raporu almalıdır.³⁸

4. Zarar Açısından

Ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı hukuk hâkimini bağlamaz. TBK m. 74/f. II hükmünden açıkça anlaşılacağı üzere hukuk hakimi ceza mahkemesinin zararın belirlenmesine ilişkin kararıyla bağlı değildir.³⁹ Örneğin üçüncü kişi veya müştekinin tahrikte bulunması sebebiyle sanığın cezasında indirimde gidilmiş olması hukuk hakimini tazminatta indirim yapma hususunda zorlamaz.⁴⁰ Hukuk hakimi tazminat

³⁶ "...*Borçlar Kanunu'nun 53. maddesi hükmüne göre, kusurun takdiri ve zarar miktarının tayini hususunda hukuk hakimi ceza mahkemesi kararı ile bağlı değil ise de ceza mahkemesinde saptanan maddi olgularla bağlı olduğundan, mahkumiyetin kesinleşmesi halinde mahkum olanlara az da olsa bir miktar kusur verilmesi gerekmektedir...*" Y. 10. HD. 10.04.2009, E. 2016/14444 K. 2019/3289, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 09.05.2025).

³⁷ Kapancı, s. 541; "*Borçlar Kanunu'nun 53. maddesi gereğince hukuk hakimi, ceza mahkemesinde kesinleşmiş maddi olgu ile bağlıdır. Somut olayda ceza mahkemesi tarafından olay yerinde keşif yapılmış, keşif sonrası düzenlenen rapora itiraz üzerine Adli Tıp Kurumu'ndan ikinci rapor alınmış ve anılan rapora göre mahkumiyet kararı verilmiş ve bu karar kesinleşmiştir. Hukuk Mahkemesi ise ceza yargılamasında inceleme yapan bilirkişi kurulundan kusur raporu almıştır. Ceza yargılaması sırasında, davalı tarafından bilirkişi raporuna itiraz edilmiştir. Hukuk Mahkemesi, Ceza Mahkemesinde kesinleşen maddi olgu ile bağlı ise de, maddi olguya göre belirlenen kusur oranı hukuk hakimi için bağlayıcı değildir. Gerektiğinde zabıt mümzilerinin katılımıyla yeniden keşif yapılarak savunma delillerinin toplanması, davacı motosiklet sürücüsünün fren izi ile hızı da göz önünde bulundurularak üniversitelerin, konusunda uzman trafik kürsüsünden seçilecek bilirkişiden rapor alınarak kusur oranlarının tespiti ile sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu şekilde hüküm kurulması isabetli görülmemiştir.*" Y. 17. HD. 16.10.2006, E. 2006/4396, K. 2006/7881, www.uyap.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025).

³⁸ Gökcan, s. 159.

³⁹ Ceza mahkemesi tarafından suçun yasal koşullarının oluşup oluşmadığı değerlendirilirken zarar koşulu ile ilgili bir belirleme yapılmaz. Bu yargılamanın amacı zararın tazmini değildir. Hakim kanun maddesinde düzenlenen suç tipi ile ilgili asgari veya azami had dairesinde hüküm kurarken mağdurun uğradığı zararın ağırlığına göre ceza hükmünü tesis eder. Bu itibarla hakimın alt veya üst sınırdan kurduğu hüküm hukuk hakiminin tazminatı hesaplaması konusunda bağlayıcı olmayacaktır.

⁴⁰ Aksi yöndeki bir Yargıtay kararına göre: "*Ceza mahkemesi kararında sanık Metin'in, mağdur Haydar'a karşı olan eyleminde Türk Ceza Kanununun 51/2. maddesindeki ağır tahrik uygulaması nedeniyle cezasından 2/3 oranında indirim yapılmış olması karşısında bu hususun da nazara alınması ve rücu tazminatından bu miktarda indirim yapılması gerekirken*" tahrik nedeniyle sanığın cezasında yapılan ceza indirimi oranında hukuk mahkemesinde de tazminat indirimi yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Y. 10. HD. 02.10.1997, E. 1997/6247, K. 1997/6372, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025).

miktarını TBK m. 51 ve 52 hükümlerine istinaden belirlemelidir.⁴¹ Ancak tahrik gibi olguların ceza mahkemesi tarafından tespit yönündeki kararları hukuk hakimini bağlar ve tazminat miktarını hesaplarken bu hususları dikkate alır.⁴²

Mahkumiyet hükmü ile suçun işlendiği kabul edilmekle beraber her somut olayda zararın oluştuğu söylenemez. Bu nedenle tazminat sorumluluğu gündeme gelmeyebilir.⁴³ Örneğin işlenen suçta mağdurun rızası olsa dahi hürriyete karşı suçlar kapsamında Türk Ceza Kanunu'nda 116/f. IV. maddede düzenlenen 'gece vakti işyeri dokunulmazlığının ihlali'⁴⁴ gibi suçlarda ceza mahkemesi mahkumiyet kararı tesis edebilir.⁴⁵ Ancak aynı örnekte hukuk mahkemesi manevi ya da maddi zararın oluşmadığı gerekçesi ile tazminat talebini reddedebilir veya hakim borçlar hukukunun sorumluluk hususundaki kendine özgü değerlendirmelerini esas almak suretiyle somut olayın özelliklerine ve durumun şartlarına göre tazminat miktarında indirim yapabilir. Yargıtay'ın da kararları incelendiğinde aynı sonuca ulaştığı görülmektedir.⁴⁶

⁴¹ Tazminat taleplerinin ileri sürülebilmesi için öncelikle zararın varlığı ve miktarı ispat edilmelidir. Her zaman gerçek zarar ile tazminat talebindeki miktar örtüşmeyebilir. Ancak tazminat hesaplanırken zarar miktarından hareket edilir. Zararın miktar ve hesabı tazminat hesaplanmadan önce başvurulana ve esasında tazminatın gerekçesini oluşturan bir olgudur. Türk Borçlar Kanunu'nun 50. maddesi ve devamında zararın miktarının tam olarak hesaplanmadığı hallerde hakimın hayatın olağan akışı ve zarar görenin aldığı önlemleri gözeterek hakkaniyete uygun olarak tazminat miktarını hesaplayacağı hüküm altına alınmıştır. Zarar görenin aldığı tedbirler deyiminden anlaşılması gereken ise yoksun kalma ihtimali bulunan zararlarına karşı gereken tedbirleri alıp almadığıdır. Zararın hesabında dikkat edilmesi gereken en önemli husus ise zarar verici olay olmamış olsaydı malvarlığının olması beklenen durumu ile mevcut durumu arasındaki farktır. Bu belirleme yöntemine doktrinde fark teorisi denilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Topuz, Murat: İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 363 vd.

⁴² Antalya, s. 630.

⁴³ Güneş, s. 203-204.

⁴⁴ Konut dokunulmazlığının ihlali suçu Türk Ceza Kanunu'nun 116. maddesinde düzenlenmiş olup aynı maddenin ilk üç fıkrasındaki eylemler şikayete tabi olarak, 4. fıkrasında gerçekleşen nitelikli haller ise şikayete bağlı olmayacak şekilde kaleme alınmıştır. Bu itibarla bir kimsenin işyerine veya konutuna gece vakti izinsiz olarak girilmesi halinde suçun yasal koşulları oluşmaktadır. Somut örnekte mağdur şikayetinden vazgeçse bile ceza mahkemesinde mahkumiyet hükmü kurulabilir ancak zarar gündeme gelmediyse hukuk mahkemesi tazminat talebini reddedilebilir.

⁴⁵ Mağdurun rızası Türk Ceza Kanunu'nun 26/f. II'de hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebep olarak düzenlenmiştir. Hukuki sonuç doğurabilmesi için ise mağdurun rıza açıklamasına ehliyetli olması, rızanın özgür iradeyle açık veya örtülü bir şekilde açıklanması, rıza gösterilen konu üzerinde mağdurun mutlak manada tasarruf hakkına sahip bulunması gerekmektedir. Bu kapsamda örneğin vücut bütünlüğü veya yaşam hakkı gibi konular üzerinde gösterilen rızanın hukuken geçerli olmadığı kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Demirbaş, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 365 vd.

⁴⁶ "... BK'nun 53. maddesine göre, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı maddî olayın sübut bulması yönünden hukuk mahkemesini bağlar ise de, kusurun takdiri ve zarar miktarının tayini bakımından bağlamaz. BK'nun 53. maddesini bu şekilde yorumlamak icap eder..." Y. 11. HD. 28/10/1992, E. 1992/5573, K. 1992/10286, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025).

5. İlliyet Bağı Açısından

Hukuki sorumluluğun doğabilmesi için sebeple sonuç arasında illiyet bağının bulunması gerekir. Hayatın olağan akışına göre eylemin ilgili sonucu doğurmaya elverişli olması aranır.⁴⁷ Sorumluluğu doğuran birden çok etken-den bir veya birkaçı diğerlerini önemsiz kılıyorsa önemsiz kılınan etkenler ile meydana gelen sonuç arasında illiyet bağı kesilir ve kişi bu eyleminden ötürü sorumlu tutulamaz.⁴⁸ Ceza yargılamalarında da sanığa suç isnadında bulunulabilmesi için illiyet bağının varlığı gerekmektedir. Bu duruma uygun illiyet bağı teorisi adı verilmekte olup var olan sebeplerin hayatın olağan akışına göre çıkan sonucu meydana getirmeye elverişli olması halinde ceza sorumluluğu doğacaktır.⁴⁹

Bir görüşe göre ceza hakiminin delilleri inceleme ve takdir yetkisi ile hukuk hakiminin değerlendirme yetkileri birbirlerinden farklılık arz ettiği için hukuk hakimi ceza hakiminin belirlemiş olduğu illiyet bağı ile bağlı değildir.⁵⁰ Aksi görüşe göre sanık ve eylem arasında illiyet bağına ortaya koyan bir ceza mahkemesi kararı, hukuk hakimi için de bağlayıcıdır.⁵¹ Bu husus illiyet bağının maddi olaya ilişkin kısmı ile sınırlıdır. Bunun dışında kusur ve zarar arasındaki illiyet bağının tespitine yönelik karar hukuk hakimi açısından bağlayıcı değildir.⁵² Ceza mahkemesinde sanık ve suç arasında kurulan illiyet bağı ile hukuk mahkemesinde haksız fiil ve davalı arasındaki illiyet bağı da kurulmuş sayılır.⁵³ Kanaatimize göre de ikinci görüş isabetlidir. Zira olayı meydana getiren sebep bağlamında ceza ve hukuk mahkemesinin çelişkili kararları doğabilir ve bu durum hukuka duyulan güveni sarsar. Diğer yandan ceza mahkemelerinde hukuk mahkemelerine göre serbest delil sistemi bulunduğundan ötürü daha kapsamlı bir araştırma yapılmaktadır.

⁴⁷ Nomer, s. 99.

⁴⁸ Nomer, s. 100.

⁴⁹ Güneş, s. 183.

⁵⁰ Eren, s. 854; Nomer, s. 100.

⁵¹ Ayan, s. 341.

⁵² Ceza yargılamasında haksız fiil sorumluluğuna konu zarar tam olarak belirlenmemektedir. Ceza hukuku ve özel hukuk açısından netice kavramı farklılık arz etmektedir. Özel hukukta illiyet bağı araştırılırken fiil ile zarar arasındaki bağlantıya bakılır. Ceza hukukunda netice zarar veya tehlike olarak gündeme gelebilir. Bazı suç tiplerinde eylem ve meydana gelen tehlike arasındaki illiyet bağı araştırılır. Bu nedenle ceza mahkemesinin mahkumiyet kararındaki eylem ile ilgili illiyet bağının tespiti hususundaki değerlendirmeler özel hukuktaki tazminat davalarından farklıdır. Dişel, s. 207.

⁵³ Kuru/Aydın, s. 571.

Yargıtay'ın bu konuya ilişkin farklı yönde kararları mevcuttur. Bazı kararlarda ceza hakiminin illiyet bağının varlığı hususundaki kararlarının hukuk hakimini bağlayacağını ifade ederken bazı kararları ise aksi yöndedir.⁵⁴

C. Beraat Kararının Hukuk Mahkemesine Etkisi

Hukuk hakimi ceza mahkemesi tarafından verilen beraat kararı ile bağlı değildir (TBK m. 74).⁵⁵ Ancak bu husus hukuk hakiminin hangi gerekçe ile ve hangi kanun maddesine dayalı olarak verildiğine bakılmaksızın tüm beraat kararları ile bağlı olmayacağı anlamına gelmez. Bu kapsamda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen beraat türlerine göre durum farklılık arz eder. Ceza hakimi suçun sanık veya kimse tarafından işlenmediğinin sabit olması, eylemin hukuka aykırı nitelikte olmaması, illiyet bağının bulunmaması gibi sebeplere istinaden sanık hakkında beraat kararı verebilir. Dayandığı hükme göre hukuk hakiminin durumu da değişkenlik gösterir. Bu nedenle her bir durumun ayrıca irdelenmesi gerekmektedir.

1. Maddi Olay ve Haksız Fiilin Gerçekleştiğine İlişkin Verilen Kararlar

Beraat kararında maddi bir olayın varlığı ya da yokluğu veya bir fiilin işlenmediği kesin surette saptanmış ise hukuk hakimi bu karar ile bağlıdır.⁵⁶ Yukarıda izah edildiği üzere ceza yargılamasında re'sen harekete geçme ilkesi geçerli olduğu için hakim, taraf beyanları ile bağlı olmayıp hukuka uygun yollardan temin edilen tüm delillere göre vicdani kanaatini belirler ve hukuk mahkemesine nazaran daha kapsamlı bir araştırma faaliyeti yürütür.⁵⁷ Bu nedenle maddi bir olgunun varlığı ya da yokluğuna ilişkin kararı detaylı bir incelemeye dayanır. Ceza mahkemesinin bir fiilin gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin

⁵⁴ "Borçlar Kanununun 53. maddesi gereğince ceza mahkemesince verilen hükümlülük kararlarındaki fiilin hukuka aykırılığı ve illiyet bağını belirleyen maddi olaylar konusundaki kabulü hukuk hakimini de bağlayacağı hem bilimsel hem düşüncelerde hem de yargı kararlarında benimsenmiş bulunmaktadır." Y. 4. HD, 19.03.2001, E. 2000/12073, K. 2001/2587, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025); "Ceza hakiminin mahkumiyet ve beraata ilişkin olarak verdiği karar kusurun var olup olmadığı veya oranı, zararın miktarı, temyiz kudreti ve illiyet bağı hususlarında hukuk hakimini bağlamaz." Y. 21. HD, E. 2007/17891, K. 2007/20495, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025).

⁵⁵ Erdoğan, İhsan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2019, s. 139; Özlük, s. 101; Bu itibarla hukuk hakimi cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararlar ile de bağlı olmayacağı yönünde bkz. Bardakçı, s. 170.

⁵⁶ Kuru/Aydın, s. 572.

⁵⁷ "Borçlar Yasası'nın 53. maddesindeki düzenleme itibarıyla ceza mahkemesinin beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz ise de, daha geniş yetki ile hareket eden ve re'sen araştırma yetkisi bulunan ceza mahkemesince belirlenecek olgular hukuk hakimini de bağlar." Y. 4. HD, 15.12.2005, E. 2005/11601, K. 2005/13673, Güneş, s. 177.

kararından sonra hukuk hakimince bunun yeniden araştırılması usul ekonomisine aykırıdır.⁵⁸

Suçun işlenip işlenmediğine yönelik kesin kanaat oluşmaması sebebiyle delil yetersizliğinden ötürü beraat kararı verilmiş ise bu hüküm hukuk hakimini bağlamaz (CMK m. 223/f. II-e).⁵⁹ Zira hukuk hakimi delilleri takdir ederken daha basit bir yol izleyebilir. Ceza mahkemesinin suç olarak nitelelendirmede bir eylem hukuk hakimini tarafından haksız fiil olarak değerlendirilebilir.⁶⁰

⁵⁸ Dülger, s. 77; Güneş, s. 177; Yargıtay'ın da görüşü bu yöndedir. "Dava; haksız fiil sebebiyle uğranılan zararın tazmini istemine ilişkindir. Ceza mahkemesince verilen, beraat kararı, kusur ve derecesi, zarar tutarı, temyiz gücü ve yükletilme yeterliği, illiyet gibi esasların hukuk hâkimini bağlamayacağı konusunda duraksama bulunmamaktadır. Ancak, hemen belirtilmelidir ki, gerek öğretide ve gerekse Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarında, ceza hâkiminin tespit ettiği maddi olaylarla ve özellikle "fiilin hukuka aykırılığı" konusuyla hukuk hâkiminin tamamen bağlı olacağı kabul edilmektedir. Diğer bir anlatımla, maddi olayları ve yasak eylemlerin varlığını saptayan ceza mahkemesi kararı, taraflar yönünden kesin delil niteliğini taşır. Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına ve öğretideki genel kabule göre, maddi olgunun tespitine dair ceza mahkemesi kararı hukuk hâkimini bağlar. Ceza mahkemesinde bir maddi olayın varlığı ya da yokluğu konusundaki kesinleşmiş kabule rağmen, aynı konunun hukuk mahkemesinde yeniden tartışılması olanaklı değildir. Davacılardan birinin şikayeti üzerine, davalının hakaret suçundan dolayı ceza davasının da yargılandığı ve davanın derdest olduğu dosyadaki bilgi ve belgelerden anlaşılmaktadır. 818 Sayılı B.K.'nın 53. maddesi gereğince ceza mahkemesince verilecek kararın hukuk hâkimini bağlayacağından, mahkemece, ceza davasının sonucunun beklenmesi ve oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekmektedir." Y. 8. HD. 10.10.2017, E. 2017/3997, K. 2017/12596, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025); benzer şekilde "Bu ilkeler çerçevesinde ara malik davalı R.'nin durumu irdelendiğinde, özellikle R., satış bedelini ödediğini bildirmiş ve gerçekten de taşınmazın satın alma tarihlerine tekabül eden tarihte de davalı R.'nin 25.000,00 TL konut kredisi kullandığı banka kayıtlarıyla sabittir. Diğer taraftan, davalı R. hakkında "suç eşyasını satın almak" suçundan dolayı Ceza Mahkemesince "saniğin kastının bulunmaması" gerekçeyle beraatine karar verilmiştir. Her ne kadar, 6098 Sayılı T.B.K.nun 74 (818 Sayılı B.K.nun 53) maddesi hükmüne göre ceza mahkemesince verilen beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz ise de, beraatin gerekçesini teşkil eden maddi olgular yönünden hukuk hakiminin bağlı olacağı tartışmasıdır." Y. 1. HD. 17.06.2020, E. 2017/1826, K. 2020/2712, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025).

⁵⁹ Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 84; Antalya, s. 629; Gökcan, s. 161; Narter, s. 60; Ünlütepe, s. 203; Doğan/Şahan/Atamulu, s. 252; Aras, Bahattin: Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Yayımlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2013, s. 215.

⁶⁰ Kapancı, s. 536; "Bununla beraber hukuk hakimi, ceza tertibine ilişkin olarak ceza hakimince verilen ve suçun işlendiğine ya da işlenmediğine kesinlikle tespit eden bir hüküm varsa, bununla bağlıdır (BK. m. 53). Ancak, ceza hakimi eylemin suç olup olmadığı üzerinde durmaksızın delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı vermiş olursa hukuk hakimi bununla bağlı olmayarak haksız eylemin suç niteliğini taşıyıp taşımadığını araştırır. Bunun gibi ortada böyle bir hükmün bulunmaması halinde de hukuk hakimi, cezai sorumluluğu gerektiren bir eylemin işlenmiş olup olmadığını serbestçe inceleyip takdir eder ve olaya uygulanacak zamanaşımını belirler." YHGK. 18.11.1981, E. 1981/231, K. 1981/744, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025).

2. Suçun Sanık Tarafından İşlenmediğinin Kesin Bir Şekilde Tespit Edildiğine Yönelik Beraat Kararları

Suçun işlenmediğinin tespiti halinde mahkemece sanık hakkında beraat kararı verilir (CMK m. 223/f. II-b). Bu beraat kararı hukuk hakimisi açısından kesin delil hükmündedir.⁶¹ Zira ceza mahkemesi eylem ile sanık arasındaki ilişkinin kopmuş olduğu kanaatine vararak maddi gerçeği ortaya çıkartmaktadır.⁶² Örneğin kasten yaralama veya öldürme eyleminden ötürü ceza mahkemesinde yargılanan sanığın eylemin işlendiği tarihte olay yerinde olmadığı, başka bir bölgede bulunduğu ceza mahkemesi tarafından saptanmış ise artık hukuk mahkemesinde aleyhine açılan tazminat davasında sorumluluğu bulunmaz.

3. Ceza Mahkemesinde İlgili Eylemin Hukuka Aykırı Nitelikte Olmadığına İlişkin Verilen Beraat Kararı

Yargılaması yürütülen eylemin sanık tarafından işlendiğinin tespit edilmesine karşın somut olayda bir hukuka aykırılığın bulunmadığından bahisle verilen beraat kararının hukuk mahkemesine etkisinin değerlendirilmesi gerekir. Bir görüşe göre ceza mahkemesinin inceleme yetkisi geniş olduğundan, bir eylemin hukuka aykırı olmadığına ilişkin kararı, nispeten inceleme ve araştırma yapma yetkisi daha dar olan hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcıdır. Zira maddi gerçeği araştırırken hukuka uygun yollar ile temin edilen tüm delilleri toplama ve değerlendirme görev ve yetkisi bulunan ceza mahkemesinin kararı üzerine hukuk mahkemesi tarafından tekrardan hukuka uygunluk araştırması yapılması yerinde değildir.⁶³

Ceza mahkemesinin ‘suçun yasal unsurlarının oluşmadığı’ yönündeki beraat kararları, fiilin ceza hukuku yönünden hukuka aykırılık unsurunu oluşturmadığı için hukuk hakimini bağlar (CMK m. 223/f. II-a).⁶⁴ Eylemin sanık tarafından işlendiği sabit olmasına karşın olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunduğu saptanması halinde verilen beraat kararı da hukuk hakimini bağlayacaktır (CMK m. 223/f. II-c).⁶⁵ Zira ceza hukukunda yasaklanan davranışlar genel olarak haksız fiilin hukuka aykırılık kavramını oluşturmaktadır. Ancak ceza hukukunda meşru savunma ve zorunluluk hali gibi kavramlar borçlar hukukuna göre daha dar yorumlanır (TBK m. 64/f. I, II). Örneğin ceza

⁶¹ Antalya, s. 630; Bardakçı, s. 170; Kuru/Aydın, s. 572; Aras, s. 197.

⁶² Güneş, s. 177.

⁶³ Kuru/Aydın, s. 572.

⁶⁴ Antalya, s. 632.

⁶⁵ Aras, s. 213.

hukukunda malvarlığı değerlerine karşı meşru savunma kapsamında gerçekleştirilen eylemler suç sorumluluğunu ortadan kaldırmazken özel hukuk kapsamında tazminat sorumluluğunu kaldırabilir. Bunun gibi ceza hukukundaki ıztırar hali kavramı özel hukuktakinin aksine daha dar yorumlanır ve bu nedenle zorunluluk hali sebebiyle ceza sorumluluğu ortadan kalkarken haksız fiil sorumlusu bu eylem sebebiyle sorumlu tutulabilir (TBK m. 64/f. II).⁶⁶

Kanaatimizce bir eylemin ceza mahkemesince hukuka uygun olarak kabulünden sonra hukuka aykırılığın ortadan kalkması gerekçesiyle hukuk hakimini ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı kılmak her durumda söz konusu olmamalıdır. Zira bir eylem ceza hukuku açısından suç teşkil etmediği halde haksız fiil yönünden tazminat sorumluluğunu gündeme getirebilir.⁶⁷ Örneğin hakaret boyutuna ulaşmamış bir eylem hakkında hukuka aykırı nitelikte olmadığından bahisle ceza mahkemesi tarafından beraat kararı verilmiş olabilir. Somut örnekte ilgili eylem her ne kadar hakaret boyutuna ulaşmamış ise de zarar görenin kişilik haklarına saldırı niteliğinde olup, kişilik değerlerinde azalma meydana gelebilir ve tazminat sorumluluğu doğabilir.⁶⁸

4. İlliyet Bağının Bulunmaması Sebebiyle Verilen Beraat Kararları Yönünden

Ceza mahkemesince meydana gelen netice ile sanık arasında bağlantı kurulmadığından ötürü beraat kararı verilmişse illiyet bağının bulunmadığına yönelik verilen karar hukuk hakimisi açısından bağlayıcıdır.⁶⁹ Ceza mahkemesi bu yönde karar verdikten sonra hukuk mahkemesi tarafından illiyet bağının bulunduğu gerekçesi ile tazminata hükmolunması hukuka duyulan güveni sarsar.

Kusursuz sorumluluk hallerinde ise görüşümüz farklıdır zira ilgili durum açısından özel hukuktaki kabule göre illiyet bağının varlığı sorumluluğun do-

⁶⁶ Antalya, s. 632.

⁶⁷ Oğuzman/Öz, s. 83; Aras, s. 195.

⁶⁸ Bir Yargıtay kararında davalının aynı işyerinde çalışan davacıya elektronik posta yolu ile hakaret etmesi ve film CD'leri göndererek yaşça büyük erkekleri baştan çıkartan iffetsiz kadın benzetmesi yapması şeklinde gelişen olayda ceza mahkemesinin verdiği beraat kararına rağmen hukuk mahkemesinin bu karar ile bağlı olmadığı, eylemin haksız fiil niteliğinde olduğu ve kişilik haklarına saldırı sebebiyle davacı lehine tazminata hükmedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Y. 4. HD, 27.09.2012, E. 2011/8402, K. 2012/13690, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 11.05.2025).

⁶⁹ "...Ceza mahkemesi kendine has usuli olanakları nedeniyle hükme esas aldığı maddi olayların varlığını saptamada daha geniş yetkilere sahiptir. Bu nedenle, hukuk hakiminin, ceza hakiminin fiilin hukuka aykırılığını ve illiyet bağı saptayan maddi vakıa konusundaki kabulü ve ceza mahkemesinin kabul ettiği olayın gerçekleşme şekli diğer bir deyişle maddi vakıanın kabulü konusunda kesinleşmiş olan bir mahkumiyet veya maddi vakıa tespiti yapan beraat hükmüyle bağlı olacağı..." Y. 10. HD, 21.11.2023, E. 2022/4600, K. 2023/11538, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 11.05.2025).

ğumu açısından şart kılınmıştır. Örneğin adam çalıştıran çalışanın üçüncü kişilere verdiği zararlardan sorumludur. Aynı örnekte ceza hukukunun suçların şahsiliği ilkesine göre meydana gelen netice ile adam çalıştıranın eylemi arasında uygun illiyet bağı kurulamadığı için kural olarak sorumluluk doğmaz. Bu nedenle ceza mahkemesinin bu gibi vakalarda illiyet bağının varlığına ya da yokluğuna yönelik tespitleri hukuk hakimi açısından bağlayıcı olmamalıdır.⁷⁰

D. Bekletici Mesele Sorunu

Hukuk mahkemesine konu bir hukuki uyuşmazlığın çözümü için bir başka mahkeme veya mercii tarafından karar verilmesi zorunlu ise hukuk mahkemesinin bu kararın sonucunu beklemesi bekletici sorun olarak nitelendirilir.⁷¹ Bir uyuşmazlığın bekletici mesele yapılabilmesi için iki dava arasında bağlantının bulunması ve dosyanın derdest olması gerekmektedir.

Mevzuatta hukuk hakiminin ceza mahkemesinin kararını bekletici mesele yapmak zorunda bulunduğuna yönelik herhangi bir hüküm mevcut değildir.⁷² Ancak ceza ile hukuk dosyası arasında bağlantı varsa, ceza mahkemesinin kararı hukuk mahkemesini etkileyebilecek nitelikte ise hukuk mahkemesinin bu durumu bekletici mesele yapabileceği ifade edilir.⁷³ Konusu suç teşkil eden eylem ile alakalı ceza yargılaması yürütülüp aynı eylem ile ilgili haksız fiile dayalı olarak hukuk davası açılmış ise bu iki dosya arasında hukuki bağlantı varsayılır.

Konusu hem haksız fiil hem suç teşkil eden bir eylem ile ilgili hukuk mahkemesinin ceza mahkemesi kararını bekletici mesele yapmak zorunda mıdır sorusuna farklı cevaplar verilmektedir. Bir görüşe göre bekletici mesele yapmalıdır.⁷⁴ Ancak bunun için ceza yargılamasının hukuk yargılamasına

⁷⁰ Bir Bölge Adliye Mahkemesi kararına göre çalışan kişi hakkında açılan ceza dosyasının şahsi nitelikte bulunması, adam çalıştıranın ise kusursuz sorumluluğunun olması karşısında adam çalıştıranın sorumluluğu açısından ceza dosyasının hukuk dosyasını etkileme ihtimalinin bulunması sebebiyle hukuk hakiminin ceza dosyasını bekletici mesele yapmasına gerek bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Antalya BAM, 1. HD, 01.02.2018, E. 2017/922, K. 2018/125, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2025).

⁷¹ Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Onikilevha Yayıncılık, 9. Baskı, İstanbul 2021, s. 109.

⁷² Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 310; Oğuzman/Öz, s. 85.

⁷³ Narter, s. 57; Dişel, s. 209.

⁷⁴ Kuru/Aydın, s. 368; Kendir, Arzu: Ceza Mahkemesi Kararlarının Özel Hukuk Yargılamasına Etkileri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 114; "Bu haliyle ceza yargılamasının henüz sonuçlanmadığı anlaşılmaktadır. Türk Borçlar Yasası'nın 53. maddesi gereğince hukuk hâkimi ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı değil ise de ceza mahkemesince belirlenecek maddi olgular ile bağlıdır. Dava konusu olayın özelliği nedeniyle ceza mahkemesindeki davanın sonucu araştırılıp kesinleşmesi beklenmeli ve

göre daha fazla aşama kat etmesi gerekmektedir. İkinci görüşe göre hukuk hakiminin bekletici mesele yapması için davanın geldiği aşamanın bir önemi bulunmamaktadır.⁷⁵ Üçüncü görüşe göre ise hukuk hakimi kendisi açısından kesin hüküm ve kesin delil teşkil edecek olan ceza yargılaması açısından bu yargılamayı bekletici mesele yapmalıdır.⁷⁶ Son görüş ise hukuk hakiminin ceza yargılamasını bekletici mesele yapmak zorunda olmadığını ifade etmektedir.⁷⁷

Kanaatimizce hukuk hakiminin ceza yargılamasını bekletici mesele yapması yerindedir. Bunun için ceza yargılamasının geldiği aşamanın veya kesin hüküm, delil kuvvetinin bulunup bulunmamasının bir etkisi olmamalıdır. Zira hukuk mahkemesi şekli gerçeği araştırırken ceza hakimi maddi gerçeği araştırır ve hukuka uygun tüm delillerden istifade eder. Bu nedenle ceza mahkemesinin maddi gerçeğe ulaşma ihtimali bu denli ağır basıyorken hukuk hakiminin bağımsız davranarak, bekletici mesele yapmadan yargılama yürütmesi mantıksız olur. Ayrıca bekletici mesele yapılması çelişkili kararların önüne geçmiş olacak ve usul ekonomisi ilkesine de katkıda bulunacaktır.⁷⁸

ondan sonra tüm kanıtlar birlikte değerlendirilerek varılacak sonuca uygun bir karar verilmelidir..." YHGK. 14.01.2015, E. 2013/1445, K. 2015/41, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 11.05.2025); benzer şekilde "Dava konusu eylem sebebiyle ilgili davalı hakkında kamu davası açıldığı; Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2011/415 Esas sayılı dosyasında sanık sıfatı ile yargılanan davalının beraatine karar verildiği ve dosyanın henüz kesinleşmediği anlaşılmaktadır. BK 53. maddesi uyarınca hukuk hâkimi, ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı değil ise de hem ilmi, hem de kökleşmiş yargı kararlarında ceza mahkemesince belirlenen maddi olgunun hukuk hâkimini bağlayacağı kabul olunmaktadır. Dava konusu olayın özelliği sebebiyle ilgili davalı hakkındaki ceza mahkemesindeki davanın kesinleşmesi beklenmeli ve ondan sonra tüm kanıtlar birlikte değerlendirilerek varılacak sonuca uygun bir karar verilmelidir." YHGK, 22.11.2017, E. 2017/4- 1362, K. 2017/1401, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 11.05.2025); aksi görüşteki eski tarihli bir Yargıtay kararına göre ise "Borçlar Kanunu'nun 53. maddesi gereğince hukuk hâkimi, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı ile bağlıdır. Maddi olayı tesbit etmeyen beraat kararı hukuk hâkimini bağlamaz. Onun için hukuk hâkimi, topladığı delillerle maddi olayı sabit sayabilir. Bu bakımdan, hukuk hâkiminin ceza mahkemesindeki davanın sonucunu beklemeden mevcut delillerle zina eylemini var saymasında kanuna aykırılık yoktur." Y. 2. HD. 27.09.1976, E. 1976/4884, K. 1976/6456, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 11.05.2025).

⁷⁵ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 310.

⁷⁶ Güneş, s. 257-258; Kendir, s. 118.

⁷⁷ Kılıçoğlu, s. 498; Ayan, s. 342; Anayasa Mahkemesi hukuk hakiminin ceza mahkemesi kararı ile bağlı olmadığı gerekçesi ile ceza davasının bekletici mesele yapıldığı durumlarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğinden bahsetmekte ve bireysel başvuruyu kabul etmektedir. "... Ceza mahkemesinin delilleri tespit ve takdiri ile hukuk mahkemesinin delilleri tespit ve takdirinin farklı olmasının bir sonucu olarak, bir olayda sebep sonuç bağı bulunmadığına dair ceza mahkemesi kararı dahi hukuk hakimini bağlamayabilir... ceza davası sonucunun beklenilmesi noktasındaki takdir ilgili usul hükümleri uyarınca derece mahkemelerine ait olmakla beraber, belirtilen ceza davası akıbetinin uzun süre beklenilmesinin somut yargılamaların süresi üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır..." AYM B. no: 2013/7123, 06.02.2014, Gökcan, s. 159, dn. 221.

⁷⁸ Çelişkili kararların önüne geçilmesi yalnızca ilk derece mahkemelerine münhasır değildir. Yargıtay'ın ceza ve hukuk dairelerinin vermiş olduğu kararlar açısından da söz konusudur. Ör-

Bir görüşe göre hukuk hakimi ceza mahkemesinin kararını bekletici mesele yaptıktan sonra ceza mahkemesinin kararı ile bağlıdır.⁷⁹ Ancak biz bu görüşe katılmıyoruz. Zira bir merciin kararının bekletici mesele yapılması hukuk hakiminin bağımsızlık prensibini etkilemez. Hukuk hakimi çelişkili kararların doğmaması adına, usul ekonomisi ilkesini de gözeterek bekletici mesele yapmış olabilir. Bunun gibi ceza mahkemesinin muhtemel kararı hukuk hakimi açısından kesin hüküm veya delil teşkil edebilir. Ancak aksi ihtimalde hukuk hakiminin bu karar ile bağlı kalmasını düşünmek mantık kurallarıyla örtüşmez. Örneğin bekletici mesele yapılan ceza mahkemesi tarafından delil yetersizliğinden ötürü verilmiş bulunan bir kararın hukuk hakimini bağlayacağı yönünde bir sonuç doğurur ki bu durum söz konusu olamaz.

E. Uzlaştırma ve Kovuşturmaya Yer Olmadığına İlişkin Karar Gibi Bazı Özel Durumlar

1. Uzlaştırma Süreci

Uzlaşma kapsamındaki suçlar Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin birinci fıkrasında katalog halinde zikredilmiştir. Şikayete bağlı suçlar da uzlaştırma kapsamındadır. Uzlaşmanın sağlanması halinde cumhuriyet savcısı tarafından takipsizlik kararı, mahkeme tarafından sağlanması halinde ise davanın düşmesine karar verilir (CMK m. 253 ve 254). Anayasa Mahkemesinin 26.07.2023 tarihli ve E. 2023/43, K. 2023/141 sayılı kararı ile iptal edilmeden önce Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin on dokuzuncu bendinde özel bir düzenleme mevcuttu. Buna göre tarafların uzlaşması halinde soruşturma konusu suç ile ilgili artık tazminat davasının açılmayacağı kaleme alınmıştı. Yürürlükteki kanuna göre ise tarafların uzlaşıp uzlaşmadıklarına bakılmaksızın tazminat davası açabilme hakları korunmuştur. Kanaatimizce Anayasa Mahkemesi'nin kararı yerindedir. Zira uzlaştırmacı tarafından uzlaşmanın önemi ve gerçekleşmemesi halinde dava açılabilmesine yönelik aydınlatıcı bilgi verildikten sonra sanığın ceza yargılamasına konu olmasını istemeyen, uğradığı maddi veya manevi zararı tazminat yolu ile elde etmek isteyen mağdurun sunulan seçenek olarak tazminat imkanının elinden alınması mantığa ve hakkaniyete aykırı durumları beraberinde getirecekti.

neğin haksız fiilin gerçekleşmediğine ilişkin hukuk mahkemesi kararının Yargıtay ilgili hukuk dairesi tarafından onaylanması; aynı olayda ilgili eylem hakkında ilk derece mahkemesinin verdiği mahkumiyet kararının Yargıtay ilgili ceza dairesi tarafından onanması halinde yalnızca ilk derece mahkemeleri arasında değil, üst dereceli mahkemeler arasında da çelişkili durum oluşur ve bu durum hukuka duyulan güvenin nispeten daha fazla sarsılmasına sebebiyet verir.

⁷⁹ Kuru/Aydın, s. 368.

2. Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına İlişkin Kararı

Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturma neticesinde dava açmaya yeterli delil ve şüphe elde edilememişse kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar verilmektedir. Türk Borçlar Kanunu'nun 74. maddesine göre mahkemenin beraat hükmü ile bağlı olmayan hukuk hakiminin cumhuriyet savcısının takipsizlik kararı ile bağlı olmadığı evleviyetle söylenebilir.⁸⁰ Nitekim Yargıtay da⁸¹ verdiği *"Mahkemece, toplanan kanıtlara ve benimsenen bilirkişi kurulu raporu doğrultusunda, takipsizlik kararının ceza mahkemesi kararı niteliğinde olmaması nedeni ile hukuk hâkimini bağlamayacağı..."* şeklindeki kararla beraber aynı sonuca ulaşmıştır.

Kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararda şüphelinin atılı eylemi gerçekleştirmede, eylemin hiç gerçekleşmediği veya başka bir kimse tarafından gerçekleştirildiğinin saptanması halinde hukuk hakimi bu takipsizlik kararı ile bağlı olmamasına karşın takipsizlik kararındaki tespitlere aykırı olarak karar vermesi halinde bu kararını gerekçelendirmek zorundadır.⁸²

III. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI KARARLARININ HUKUK MAHKEMESİ AÇISINDAN BAĞLAYICI NİTELİKTE OLUP OLMADIĞI HUSUSUNDA 7499 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİ SONRASINDA KONUNUN YENİDEN ELE ALINMASI

A. Konuya İlişkin Yargıtay İçtihatları

Yargıtay içtihatları irdelendiğinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına⁸³ (CMK m. 231/f. V) yönelik kararlar maddi anlamda hukuk hakimini bağlamaz ve kesin hüküm teşkil etmez. Bunun gerekçesi olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün itiraz yoluna tabi olduğu, taraflarca temyiz edilebilme ve bu itibarla kanun yollarından geçirilebilme kabiliyetine haiz olmadığı kıstası kullanılmaktadır. Ayriyeten Yargıtay değerlendirmesini hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün Türk Borçlar Kanunu'nun

⁸⁰ Narter, s. 70; Kapancı, s. 545; Aras, s. 332.

⁸¹ Y. 11. HD, 15.01.2007, E. 2005/13247, K. 2007/150, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 12.05.2025).

⁸² Oğuzman/Öz, s. 84; Aras, s. 334.

⁸³ Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kavramı yargılama neticesinde suçun işlendiğinin sabit görülmesi halinde sanık hakkında verilen mahkumiyet kararının açıklanmasının, objektif ve subjektif kriterleri karşılaması kaydı ile, ceza hakimi tarafından öngörülebilir belirli yükümlülükler ve belirli bir süre açısından askıya alınmasını, bu sürenin iyi halli olarak tüketilmesi halinde askıya alınan mahkumiyet kararının hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir. Kumbasar, Enver: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 46.

74. maddesi uyarınca suçun yasal koşullarının oluşması bakımından kesin hüküm oluşturmayaacağı gerekçesine dayandırmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay içtihatlarına bakıldığında,

“... Mahkemece, davaya konu olaya dair olarak davalı (...)’ın sanık olarak yargılandığı Konya 1. Çocuk Mahkemesi’nin 2009/897 E. ve 2011/403 K. sayılı dosyasından alınan 4.6.2010 tarihli Adli Tıp Kurumu’nun kusur raporu benimsenerek yazılı şekilde hüküm kurulmuş ise de; ilgili dava dosyasında verilen mahkumiyet hükmü yönünden C.M.K.nun 231/5. maddesi gereğince, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. Buna göre, anılan ceza mahkemesi kararı itiraz yolu açık olup, temyizi kabil bir karar olmadığından, eldeki dava yönünden maddi olguyu tespit eden bir karar niteliğinde değerlendirilemeyeceği, kesin hüküm teşkil etmeyeceği ve 818 Sayılı B.K.nun 53. maddesi (6098 Sayılı T.B.K.nun 74. maddesi) gereğince hukuk hakimini bağlamayacağı açıktır...”⁸⁴

“... Davalı hakkında verilen ve kanundan kaynaklanan kesin karar niteliğinde bulunan ceza mahkemesi kararı, tek başına hukuk hakimini bağlayıcı nitelikte değildir. Zira söz konusu ceza mahkemesi kararının taraflarca temyiz edilme ve dolayısıyla derecattan da geçirilme imkanı yoktur. Ayrıca HAGB olarak verilen bu karar TBK’nun 74. maddesine göre sübut bakımından kesin hüküm oluşturmayaacağından hukuk mahkemesini bağlamaz. Dolayısıyla davacının sahte kupür ihtiva eden ilaçlara ilişkin faturalarının bulunduğunu beyan ettiği anlaşıldığından, bu faturaların getirilmesi suretiyle, dosya kapsamında toplanan belgeler ve uyuşmazlığa konu olaya kurum tarafından uygulanan protokolden sonra taraflar arasında yürürlüğe giren sonraki protokol hükümlerinin de değerlendirilerek bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...”⁸⁵

⁸⁴ Y. 17. HD, 16.02.2015, E. 2013/16604, K. 2015/2798, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 12.05.2025).

⁸⁵ Y. 3. HD, 25/06/2020, E. 2020/1294, K. 2020/3480, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 12.05.2025); benzer şekilde bkz. Y. 4. HD, 06/03/2019, E. 2016/16612, K. 2019/1233, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 12.05.2025); Y. 4. HD, 26/10/2022, E. 2021/438, K. 2022/13104, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 12.05.2025); Yargıtay’ın kanun değişikliği öncesi aksi yönde kararları da mevcuttur. “... Somut olayda, ... Ağır Ceza Mahkemesi’nin 2015/72 E.-2016/76 K. sayılı dosyasında dava dışı ... Şirketinin çalışanı olup taksirle birden fazla kişinin ölümüne neden olma suçundan yargılanan sanık ... hakkında yapılan yargılama sonucunda Adli Tıp Kurumu’ndan alınan 05.11.2015 tarihli raporda “yolun yapım ve bakımından sorumlu ilgili kuruluş yetkilisi sanığın olay mahalli kavşakta trafik düzeni ve güvenliğini sağlayacak şekilde işaretleme yapmadığı gerekçesiyle K.T.K.’nin 10. maddesi uyarınca tali kusurlu olduğu” belirtilerek TCK’nun 85/2 maddesi uyarınca cezalandırılmasına ve neticeten hakkında Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına karar verilip bu kararın

hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kanun yollarına tabi olmaması ve kesin hüküm etkisi doğurmaması sebebiyle hukuk hakimini bağlamayacağı ifade edilmiştir. 7499 sayılı Kanun değişikliği sonrası ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının istinaf ve temyiz kanun yoluna tabi tutulması sebebiyle durumun yeniden ele alınması gerekmektedir.

B. 7499 Sayılı Kanun ile CMK madde 231/12’de Yapılan Değişiklikler

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 231. maddesinin on ikinci. fıkrası “*hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir.*” şeklindeydi. Bu doğrultuda asliye ceza mahkemesi tarafından verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı itiraz mercii ağır ceza mahkemesi iken ağır ceza mahkemesinin verdiği hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı itirazı incelemeye yetkili mercii numara itibariyle kendisini takip eden ağır ceza mahkemesiydi.

Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 7499 sayılı Kanun’un 15. maddesi ile değişik CMK’nın 231. maddesinin 12. fıkrasına göre:

“272’nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlar hakkında 286’ncı maddede hükümleri uygulanır. 272’nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi hâlinde temyiz yoluna gidilebilir. İstinaf ve temyiz yolunda karar ve hüküm, usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılıklar yönünden incelenir.”

Yeni düzenleme gereğince artık ilk derece mahkemesi tarafından verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı, kesin nitelikteki hükümler istisna olmak üzere,⁸⁶ itiraz kanun yolu yerine istinaf kanun yoluna

da itiraz edilmeden 03.05.2016 tarihinde kesinleştiği anlaşılmakla, ceza davasında tespit edilen ve davalının adam çalıştırıcı olduğu dava dışı yüklenici şirket yetkilisinin “olay mahalli kavşakta trafik düzeni ve güvenliğini sağlayacak şekilde işaretleme yapmadığı gerekçesiyle K.T.K.’nın 10. maddesi uyarınca tali kusurlu olduğu” hususu maddi olgu olup, hukuk hakiminin ceza dosyasındaki bu tespitlerle bağlı olduğu açıktır...” Y. 3. HD. 29/06/2020, E. 2019/5919, K. 2020/3580, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 11.05.2025).

⁸⁶ Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 272. maddesinin 3. fıkrasının a bendinde hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen onbeşbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümleri yönünden verilen kararın kesin olduğu ifade edilmiştir. Aynı kanunun 231. maddesinin 12. fıkrasında ilgili maddeye atıfta bulunularak koşulları sağla-

gidilebilir (CMK m. 273/f. III). İstinaf mahkemesi tarafından verilen hükümler yönünden ise şartlar mevcutsa temyiz yasa yoluna başvurulabilir. İstinaf veya temyiz yasa yolu sürecinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümleri açısından yalnızca şekli ve sınırlı bir inceleme yapılmaz. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmündeki esasa ilişkin hukuka aykırılıklar da kanun yolu aşamasında değerlendirilir. Bu itibarla değişiklik sonrası hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kanun yolu sürecinin mahkumiyet hükümleri açısından işletilen kanun yolu süreci ile paralellik arz ettiği gözükmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 231/f. XI'da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının denetim süresi içerisinde yeniden suç işlenmesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülöklere aykırı davranılması halinde hükmün açıklanacağı kaleme alınmıştır. Metnin devamında ise açıklanan hükme karşı itiraz yoluna gidilebileceğı, itiraz merciinin ise ancak bu fıkradaki koşullarla sınırlı bir inceleme yapabileceğı kaleme alınmıştır.

C. Kanun Değışikliği Sonrasında Konunun Yeniden Ele Alınması

1. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Açısından

Yukarıda sunduğumuz içtihatlardan da anlaşılacağı üzere Yargıtay, kanun değışikliği öncesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hukuk hakimini bağlamayacağını ifade etmekteydi. Yüksek mahkeme dayanak olarak bu kararın itiraz yoluna tabi olup kanun yolu aşamasından geçme kabiliyetinin bulunmamasına vurgu yapmaktaydı.⁸⁷

yan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının da kesin nitelikte olduğu vurgulanmıştır. Buradan hareketle kanun koyucunun mahkumiyet ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının kanun yolu süreci bakımından düzenleme birliğine gittiğı söylenebilir. Yargıtay'ın 'kanun yolundan geçmeyen hükümler hukuk hakimini bağlamaz' şeklindeki yorumu nasıl ki kesin nitelikteki mahkumiyet hükümleri açısından geçerli değıl ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları açısından da aynı sonuca varılmalıdır. Aksi düşüncenin kabulü hükmün konuluş amacına ters düşmekte ve mantıksız bir ayırım ortaya çıkarmaktadır.

⁸⁷ Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 267. maddesi ve devamında kanun yollarından bahsedilmekte, itiraz yolunun olağan kanun yolu olduğu ifade edilmektedir. Kanun değışikliği öncesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı itiraz yoluna tabiydi. Ancak Yargıtay ceza dairelerinin yerleşmiş içtihatlarında itiraz merciinin yalnızca şekli olarak inceleme yapmaması, dosyayı maddi açıdan da ele alması gerektiğı vurgulanmaktaydı. "... İtiraz mercii, o yer Cumhuriyet savcısının suç vafına yönelik aleyhe başvurusu üzerine incelemesini sadece şekli olarak değıl, hem maddi olay hem de hukuki yönden yapmalı, gerekli gördüğünde cevap vermesi için itirazı sanık müdafisine tebliğ etmeli ve Cumhuriyet savcısı ile sanık müdafisini dinlemeli, yine ihtiyaç duyduğu konular varsa gerekli araştırma ve incelemeyi yapmalı ya da bunların yapılmasını sağlamalı..." Y. 18. CD. 06/03/2017, E. 2016/18243, K. 2017/2413, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 12.05.2025). Bu açıklamalar ışığında değışiklik öncesi hem itiraz kanun yoluna tabi olup hem de itiraz merciince maddi açıdan yeniden ele alınan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı hakkında Yargıtay'ın yorumuna katılmamaktayız.

Yargıtay ayrıca ilgili içtihatlarında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının temyiz yolundan geçme kabiliyetinin bulunmaması ibaresini kullanmaktaydı. Ancak ilgili ilk derece mahkemesi kararlarının bölge adliye mahkemelerinin yürürlüğe girdiği tarihten önceye ait olması ve bu nedenle istinaf kanun yoluna tabi olmaması düşünüldüğünde tercih edilen temyiz kanun yolu sürecinin istinaf kanun yolu açısından da kapsayıcı nitelikte olduğu kabul edilmelidir.

Yasa değişikliği ile birlikte artık ilk derece asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri tarafından hükmolunan hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümleri hakkında taraflarca istinaf ve temyiz kanun yollarına gidilebilir. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi gereğince kanun yolu sürecinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümleri açısından yalnızca şartlarının mevcut olup olmadığına ilişkin şekli ve sınırlı bir inceleme yapılmaz. Hükmün esasına ilişkin hususlar da incelenir.⁸⁸ Bu itibarla Yargıtay'ın 7499 sayılı Kanun değişikliği öncesi hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin itiraz kanun yoluna tabi olması nedeniyle hukuk hakimisi açısından bağlayıcı nitelikte olmadığına ilişkin gerekçesi hukuki dayanaktan yoksun kalmıştır.

Yargıtay'ın kanun yolu yorumuna ek olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının suçun sübutu açısından da hukuk hakimini bağlamaya-çağına yönelik değerlendirmede bulunduğu görülmektedir.⁸⁹ Hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası olması halinde uygulanabileceği kapsam altına alınmıştır (CMK m. 231/f. V, c. 1). Bu cümleden olacak şekilde hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün uygulanabilmesi için öncelikle toplanan delillere göre suçun işlendiği ve mahkumiyet kararı verilmesi gerektiğine yönelik ilk derece mahkemesinde vicdani kanaatin uyanmış olması zorunludur. Yapılan

⁸⁸ Yargıtay'ın kanun değişikliği öncesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının itiraz merciince hem şekli hem de maddi açıdan incelenmesi gerektiğine ilişkin kararları mevcuttu (bkz. dn. 85). Eski tarihli içtihatlarında ise itiraz merciinin inceleme yetkisinin yalnızca itiraz konusu ile sınırlı olduğu ifade edilmekteydi. "... İtiraz merciinin yetkisi, önüne getirilen ve incelenmesi istenilen itiraz konusu ile sınırlıdır. Somut olayda itiraza konu husus, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hukuka uygun olup olmadığıdır. Bu nedenle itiraz merciinin yetkisi, 5271 sayılı CYY'nin 231/6. maddesinde üç bent halinde sıralanan uygulama koşullarının varlığını denetlemekle sınırlıdır..." Y. 4. CD. 11/02/2009, E. 2008/19326, K. 2009/2363, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 13.05.2025), Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin 12. fıkrasında yapılan değişiklik ile içtihat farklılıkları ortadan kaldırılarak uygulama birliğine gidildiği söylenebilir.

⁸⁹ Öğretide hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü sonucunu doğurmadığı gerekçesi ile hukuk hakimini bağlamayacağı ifade edilmektedir. İlgili görüşe göre hukuk hakiminin bu kararla bağlı olması, sanığın masum sayılma hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Gökcan, s. 165.

tüm yargılama neticesinde şüphenin mevcut kaldığı, suçun unsurlarının oluşmadığı veya hukuka uygunluk nedeninin bulunduğu gibi hallerde mahkeme takdir hakkını kullanarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünü uygulayamayacak, somut olayın özelliklerine göre beraat veya Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinde düzenlenen diğer karar türlerinden birisini vermekle yetinecektir.⁹⁰ Bu bağlamda Yargıtay'ın hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün suçun sübutu açısından hukuk hakimini bağlamayacağına yönelik değerlendirmesine, ceza hakiminin suçun sübuta ermediği hallerde dahi hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünü uygulama yetkisine sahip olduğu fikrine kapı aralaması nedeniyle katılmamaktayız.

Yargısal içtihatlarla bakıldığında hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün 'teknik anlamda mahkumiyet' hükmü olmadığından bahisle hukuk hakimini bağlamayacağı değerlendirilmektedir.⁹¹ Mahkumiyet kararı ile karşılaştırıldığında suçun yasal koşullarının oluşup oluşmadığının araştırılması, mahkumiyet kararı verilecek ise oluşan vicdani kanaatin derecesi ve 7499 sayılı kanun değişikliği sonrası kanun yolu süreci ve denetim şekli bakımından bir farklılığın bulunmaması sebebiyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün yalnızca terminolojik manada 'teknik anlamda mahkumiyet hükmü' olmaması sebebiyle hukuk hakimi açısından bağlayıcı olmadığından bahsetmek hukuk mantığı ile bağdaşmayacaktır.⁹²

⁹⁰ Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı için her şeyden önce aranan ön şart mahkumiyet kararıdır. Ceza mahkemesi öncelikle duruşma açarak yargılama yapmalı, delilleri toplayıp, tartışmalı ve sonucuna göre sanığın suçu işlediği sabit ise mahkumiyet kanaatini ortaya koymalıdır. Bu nedenle beraat, durma, düşme, ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbiri, görevsizlik veya yetkisizlik, birleştirme gibi kararların verilmesi halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının koşulları oluşmamaktadır. Kumbasar, s. 113 vd.

⁹¹ "Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre HAGB kararları teknik anlamda mahkumiyet kararı değildir. Bu sebeple söz konusu karar hukuk hakimini bağlayıcı nitelikte değildir. Bu kapsamda hukuk hakiminin delilleri serbestçe değerlendirmesi gerekmektedir." Adana BAM, 3. HD. 08/06/2020, E. 2019/1569, K. 2020/663, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 13.05.2025).

⁹² Aynı yorum kabahatler açısından da yapılabilir. Zira Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin 5. fıkrasındaki: "Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilir." şeklindeki hüküm ile birlikte mahkumiyet hükmünün yalnızca konusu suç teşkil eden eylemler hakkında verilebileceği düzenlenmektedir. Kabahatler Kanunu'nun 24. maddesinde: "Kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde mahkeme tarafından idarî yaptırım kararı verilir." düzenlemesi mevcuttur. Örneğin suç kovuşturması yapıldığı sırada yargılama konusu eylemin Kabahatler Kanunu'nun 35. maddesi kapsamında 'sarhoşluk' olduğunun tespit edilmesi halinde buna ilişkin idari yaptırım kararı verilebilir. İlgili hüküm Ceza Muhakemesi Kanunu sistematığı açısından mahkumiyet hükmü değil ise de mahkemece failin sarhoş olup olmadığı, kişileri rahatsız edip etmediği hususunda mahkumiyet derecesinde vicdani kanaatin oluşması gerekmektedir. Dolayısıyla bağlantılı bir hukuk davası dosyasında bu gerçeğe ve tespitlere göre hareket edilip karar verilmesi hem çelişkili kararların gündeme gelmemesi ve bu itibarla hukuki güvenin zedelenmemesi hem de usul ekonomisi açısından son derece faydalı olacaktır.

Son olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün hukuk hakimi açısından maddi anlamda bağlayıcı nitelikte olmadığına ilişkin kabul, hakkaniyete aykırı durumlara yol açabilir. Örneğin bir başkası tarafından hukuken korunan bir hakka dayanmadan arazisi kullanılan bir kimsenin Türk Ceza Kanunu'nun 154. maddesinin birinci fıkrasındaki 'hakkı olmayan yere tecavüz' hükümlerine istinaden yaptığı şikayet neticesinde ilk derece mahkemesi tarafından toplanan delillere göre suçun işlendiği kabul edilmiş ise mahkumiyet hükmü verilebilir. Somut örnekte failin müştekinin zararını gidermemiş olduğu ihtimalinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin uygulanma koşulları oluşmaz (CMK m. 231/f. VI-c) ve mahkemece mahkumiyet hükmü verilip bu hüküm hukuk hakimi açısından artık maddi anlamda bağlayıcı nitelikte olur. Somut örnekte fail müştekinin zararını giderirse, diğer şartların da varlığı halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerine müracaat edilebilir ancak bu hüküm hukuk hakimi açısından bağlayıcı nitelikte olmaz. Dolayısıyla zararı giderilmeyen müşteki hukuk mahkemesinde maddi olguların varlığı bakımından yeniden ispat külfeti altına girmez. Ancak zararı giderilen müşteki ceza mahkemesine sunmuş olduğu delillerin yanı sıra ayriyeten hukuk mahkemesinde açılan davasında ispat külfetini taşır. Netice itibarıyla zararı giderilen müşteki ve zararı giderilmeyen müşteki açısından hukuk mahkemesinde açılmış bulunan davalar hakkında taşıyacak oldukları ispat külfeti ve delil ikame yükümlülüğü bağlamında hakkaniyetsiz ve gereksiz bir farklılık oluşur.

2. Açıklanan Mahkumiyet Hükmü Açısından

Yukarıda değinildiği üzere hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının açıklanması halinde mahkumiyet hükmüne karşı kanun yolu itirazdır. Bu durum istinaf kanun yolu aşamasından geçerek veya geçmeden kesinleşen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları açısından ortaktır. Ayrıca ilgili kanun maddesine göre itiraz merciinin değerlendirme kapsamı sınırlı olup kanun maddesine göre ancak hükmün açıklanma koşullarının oluşup oluşmadığını inceleyebilir. Bu nedenle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına dayanak teşkil eden mahkumiyet hükmünün maddi veya hukuki, dolayısıyla esasa ilişkin incelemesini yapamaz.⁹³ Böyle bir durumda özellikle kanun yolu aşamasından geçmeden kesinleşen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararındaki itiraza tabi mahkumiyet hükmünün açıklanması halinde durumun ne olacağının tespiti gerekir.

⁹³ Ünal, O. Gazi: 7499 Sayılı Kanun Sonrası Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarının Kanun Yolu Denetiminde Gerçekleşen Değişimler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 1, 2025, ss. 541-596, s. 566.

Yargıtay'ın kanun değişikliği öncesi hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının itiraza tabi olması gerekçesiyle hukuk hakimini bağlamadığı yorumunun açıklanan mahkumiyet hükmü açısından geçerli olmadığı ifade edilebilir. Özellikle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı istinaf yolundan geçerek kesinleşmiş ise ilgili mercii dosyanın esası hakkında inceleme yaptığı için artık mahkumiyet hükmünün esası yönünden tartışılması gereken bir durum kalmamıştır. Bu nedenle açıklanan mahkumiyet hükmünün hukuk hakimini bağlayacağı kuşkusuzdur. Eğer hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kanun yolundan geçmeden kesinleşmiş ve mahkumiyet hükmü açıklanmış ise yine bu hükmün de hukuk hakimi açısından bağlayıcı olduğunu ifade etmek gerekir. Zira artık ortada bütün unsurları itibariyle irdelenmiş, maddi ve hukuki açıdan koşullarının oluştuğu saptanmış bir mahkumiyet hükmü bulunmaktadır. Aksi düşüncenin kabulü kıyasen CMK m. 272/f. III'de yer alan kesin nitelikteki mahkumiyet hükümlerinin de hukuk hakimini bağlayıp bağlamayacağına yönelik anlamsız bir tartışmaya sebebiyet verebilir.

D. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararının Hukuk Mahkemesine Etkisinin Unsurlar İtibariyle Ele Alınması

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hukuk mahkemesine etkisi mahkumiyet hükmü ile aynı sonuçları doğurmalıdır. İlgili kararda ceza hakiminin vicdani kanaati mahkumiyet derecesine ulaştığı için eylemin gerçekleşip gerçekleşmediği (maddi olgular) ve hukuka aykırı olup olmadığına ilişkin yapılan tespitler hukuk hakimini bağlar. Ayrıca fiil ile meydana gelen netice arasında kurulan illiyet bağı da bağlayıcıdır. Örneğin sosyal medya ortamı üzerinden gerçekleştirilen tehdit eylemi nedeniyle ceza mahkemesi hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermiş olabilir. Böyle bir durumda hukuk hakimi ilgili söylemde bulunulup bulunulmadığı, eylemin hukuka aykırı olup olmadığı ve kişilik hakkı ihlalinin bu eylem sebebiyle gerçekleşip gerçekleşmediği yönündeki ceza hakiminin tespitleri ile bağlıdır. Kusurun ağırlığı ve derecesi açısından yapılan değerlendirmeler ise bu kapsamda değildir.⁹⁴

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı açısından zarar unsuru- na ayrıca temas edilmelidir. Bu kararın verilebilmesi için Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin 6. fıkrasının c bendine göre: "Suçun işlenme-

⁹⁴ Ceza mahkemesinin sanığın kusurlu olduğuna yönelik tespiti hukuk hakimi açısından bağlayıcıdır. Bu husus mahkumiyet hükümleri ile ilgili kısımda detaylı olarak irdelendiğinden burada sadece değinmekle yetiniyoruz.

siyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın; aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi” koşulu gerekmektedir. Yargıtay uygulamasına göre esas alınacak zarar maddi zarardır ve hakimın basit bir araştırma ile saptayabileceği herhangi bir zararın bulunmaması halinde diğer koşulların da bulunması şartı ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilebileceği ifade edilmektedir.⁹⁵ Uygulamaya göre manevi zararlar hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına engel değildir. Bu nedenle maddi zararın oluşup oluşmadığı hususunda detaylı bir araştırma yapılmadan ve manevi zarar dikkate alınmadan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir. Kanaatimizce kurulan bu yöndeki hüküm zararın tespiti ve miktarı yönünden yetersizdir ve hukuk hakimini bağlamamalıdır.⁹⁶ Ayrıca ceza mahkemesinde zarar tespit edilirken suç tarihine göre değerlendirme yapıp, mağdurun doğrudan uğradığı kayıplar dikkate alınır. Yoksun kalınan kâr gibi geleceğe yönelik oluşan zararlar dikkate alınmaz.⁹⁷ Hukuk mahkemesinde ise tüm zarar kalemlerinin tazminat hesabında dikkate alınması gerekir. Bu nedenle zararın giderildiğinden bahisle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi halinde hukuk hakiminin yeniden araştırma yapması gerekmektedir.⁹⁸

⁹⁵ “... Aynı yasanın 231/6-c maddesinde gösterilen ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin nesnel (objektif) koşullardan bir diğeri olan suçun işlenmesi ile mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesinde esas alınacak zararın, kanaat verici basit bir araştırmayla belirlenecek maddi zarar olduğu, manevi zararın bu kapsama dahil edilmemesi gerektiği, dosya içerisindeki bilgi ve belgelerin incelenmesinde sanığa yüklenen hakaret ve kasten yaralama suçlarından doğan ve hakimın basit bir araştırma ile saptayabileceği herhangi bir maddi zararın belirlenmediği...” Y. 2. CD. 10/12/2013, E. 2013/160, K. 2013/29397, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 14.05.2025).

⁹⁶ Örneğin kasten yaralama suçu çoğu zaman Türk Borçlar Kanunu’nun 54 ve 56. maddeleri uyarınca bedensel zarar sebebiyle maddi ve manevi tazminat sorumluluğunu doğurur. Ceza hakiminin basit bir araştırma ile maddi zararın doğmadığı gerekçesine dayanarak verdiği hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, zararın oluşup oluşmadığının tespiti açısından yetersizdir. Zira somut olayda maddi ve manevi zarar gündeme gelmiş olabilir. Bu sebeple hukuk hakiminin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararındaki zararın tespiti ve miktarı ile bağlı olmaması gerekir.

⁹⁷ Örneğin bir taksicinin aracının çalınması halinde failin pişmanlık göstererek aracı iade ettiği tarihe kadar taksicinin uğradığı kazanç kaybı dolaylı olarak maddi zarardır. Kılıçoğlu, s. 314; Bu ihtimalde her ne kadar ceza yargılamasında aracın iade edilerek zararın karşılandığı gerekçesi ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş ise de hukuk hakiminin bu gerekçe ile bağlı olmayıp geniş bir araştırma yapması gerekmektedir.

⁹⁸ Hukuk mahkemesi ceza mahkemesinin zararın yokluğu veya giderilip giderilmediği ile ilgili yorumuna katılmak zorunda değilse de en azından zararın varlığı noktasında yaptığı tespit hükmü ile bağlıdır. Örneğin Türk Ceza Kanunu’nun 151. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçu açısından failin ‘yıkma’, ‘tahrip etme’, ‘yok etme’, ‘bozma’, ‘kullanılamaz hale getirme’ veya ‘kirliletme’ gibi seçimsel hareketlerden birini gerçekleştirmesi neticesinde eşyanın zarar gördüğünden bahisle mahkumiyet kararı verilmiş ise hukuk hakimi bu tespit ile bağlıdır. Narter, s. 68.

SONUÇ

Yargılama konusu bir eylemin hem ceza yargılamasına konu suç, hem de hukuk yargılamasına konu haksız fiil teşkil etmesi söz konusu olabilir. Hiç şüphesiz bu gibi durumlarda her iki mahkemede yürütülen yargılamalar birbirlerini etkileyebilir. Türk Borçlar Kanunu'nun 74. maddesinde ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesi kararlarına olan etkisi ve bağlayıcılığı düzenlenmiştir. Buna göre ceza mahkemesi tarafından kusur ve zarara, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığına ilişkin verilen kararlar ile beraat kararları hukuk hakimi açısından bağlayıcı değildir. Buna hukuk hakiminin bağımsızlık ilkesi denilmektedir.

Öğreti ve uygulama ile bağımsızlık ilkesinin sınırsız olmadığı, bazı hallerde hukuk hakiminin ceza mahkemesi kararları ile bağlı olduğu ifade edilmektedir. Haksız fiilin unsurlarının hukuka aykırı fiil, zarar, illiyet bağı ve kusur olduğu düşünüldüğünde her bir unsur açısından ceza mahkemesinin yaptığı değerlendirme ve verdiği karar hukuk hakimi açısından farklı sonuçlar doğurur.

Ceza hakiminin bir fiilin veya maddi olgunun gerçekleşip gerçekleşmediğine dair mahkumiyet ve beraat kararları maddi vakıa yönünden hukuk hakimi açısından bağlayıcıdır. Sanığın suçu işlemediğine, eylemde hukuka uygunluk nedeni bulunduğu, sanığın kusurlu veya fiilin hukuka aykırı nitelikte olup olmadığına, netice ile sanık arasında illiyet bağının bulunup bulunmadığına dair yapılan tespitler hukuk hakimi açısından bağlayıcıdır. Bunun nedeni ise serbest delil sistemi ile yargılama yürüten ceza mahkemesinin hukuka uygun yolla temin edilen her türlü delilden istifade ederek maddi sonuca ulaşmasındaki yakınlığıdır. Ayrıca hukuka duyulan güvenin sarsılmaması adına her iki mahkeme arasında çelişkili kararların gündeme gelmemesi gerekir.

Hukuk mahkemesinin delilleri takdir etme ve değerlendirme yönündeki incelemesi ceza mahkemesine nazaran farklılık arz eder. Ceza mahkemelelerinde kusur tespitine veya zararın miktarına yönelik verilen kararlar hukuk hakimi açısından bağlayıcı değildir. Nitekim hukuk hakimi kusurun ve zararın tespiti yönünden örneğin yeniden bilirkşi incelemesi veya keşif yapabilir, elde edilen delillere göre ceza mahkemesinden farklı bir sonuca ulaşabilir.

Ceza ve hukuk mahkemelerinin aynı eylem ile ilgili suç ve haksız fiil sorumluluğu açısından yürüttüğü yargılamalar birbirleriyle bağlantılı olduğu için hukuk hakimi tarafından ceza yargılamasının sonucu bekletici mesele yapılabilir. Ancak şekli gerçekliğe nazaran maddi gerçeğe ulaşma kaygısında olan

ceza yargılamalarında verilecek kararın hukuk yargılaması açısından çelişki teşkil etmemesi adına hukuk hakiminin ceza dosyasının akıbetini bekletici mesele yapması hukuka duyulan güvenin sarsılmaması ve usul ekonomisi ilkesi dikkate alındığında daha faydalı olur.

Son olarak 7499 sayılı yasa değişikliği ile birlikte hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin artık istinaf ve temyiz yasa yoluna tabi olması ve kanun yolu sürecinde hükümdeki esasa ilişkin hukuka aykırılıkların da incelenmesi sebebiyle Yargıtay'ın hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin itiraz yasa yoluna tabi olması ve temyiz ile istinaf yasa yolundan geçmeden kesinleşmesi sebebiyle hukuk hakimi açısından bağlayıcı mahiyette olmadığına ilişkin değerlendirmeleri hukuki dayanaktan yoksun kalmıştır. Ayrıca Yargıtay'ın hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmünün suçun işlenip işlenmediği açısından hukuk hakimi açısından bağlayıcı olmadığına ilişkin yorumu, hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin suçun koşullarının oluşmadığı hallerde dahi uygulanabileceği fikrine kapı aralayabilir ve uygulama açısından beraberinde hakkaniyetsiz durumlara yol açabilir.

KAYNAKÇA

- Antalya, O. Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Cilt: V/1,2, Ankara 2019.
- Akçaal, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Akkurt, S. Sami/Erdoğan, Kemal/Tokat, Hüseyin: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Özel Hükümler, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Aras, Bahattin: Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Yayımlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2013.
- Arıkan, Şafak: Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023.
- Ayan, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016.
- Aydoğdu, Murat/Nart, Serdar: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.
- Aydos, O. Sadık: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Bardakçı, Z. Tuncer: Haksız Fiilden Kaynaklanan Tazminat Davaları, TAA Yayınları, Ankara 2022.
- Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa 2024.
- Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2018.
- Demirbaş, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Doğan, Murat/Şahan, Gökhan/Atamulu, İsmail: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023.
- Dülger, M. Volkan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023.
- Dişel, Buse: Ceza Mahkemesinin Mahkumiyet Kararının Hukuk Mahkemesi Kararına Etkisi ve Bekletici Sorun Yapılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel Sayı, 2009, ss. 183-224.
- Erdoğan, İhsan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2019.
- Gökcan, H. Tahsin: Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.

- Gözler, Kemal: Res Judicata'nın Türkçesi Üzerine, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 56, Sayı: 2, 2007, ss. 45-61.
- Güneş Belgin, Derya: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Doktora Tezleri Dizisi No: 5, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019.
- Hakeri, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Astana Yayınları, Ankara 2020.
- Kapancı, K. Berk: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi (TBK m. 74), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, 2016, ss. 511-552.
- İçel, Kayıhan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2023.
- Kendir, Arzu: Ceza Mahkemesi Kararlarının Özel Hukuk Yargılamasına Etkileri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020.
- Kılıçoğlu, A. Mithat: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2016.
- Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Kumbasar, Enver: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012.
- Kuru, Baki/Aydın, Burak: Medeni Usul Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Cilt: 2. Ankara 2021.
- Narter, Sami: Kusursuz Sorumluluk, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.
- Nomer, H. Nami: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2021.
- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.
- Özbek, V. Özer/Doğan, Koray/Meraklı, Serkan/Bacaksız, Pınar/Başbüyük, İsa: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Özgenç, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Özlük, B. Tiryaki: Şematik Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 9. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2021.

- Polat, Tuğçe: Hukuk Mahkemesi Kararlarının Ceza Mahkemesinde Kesin Hüküm Oluşturduğu Durumlar, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 1, 2021, ss. 393-403.
- Tok, Ozan: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Yargılaması Üzerindeki Etkisinin Hukuki Niteliği Üzerine, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, 2016, ss. 437-464.
- Topuz, Murat: İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023.
- Ünal, O. Gazi: 7499 Sayılı Kanun Sonrası Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarının Kanun Yolu Denetiminde Gerçekleşen Değişimler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 1, 2025, ss. 541-596.
- Ünlütepe, Mustafa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021.

Taşınmazların Teminat Amacıyla İnançlı İşleme Konu Edilmesi ile Mülkiyet Hakkının Kapsamı Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme^(*)

An Evaluation on the Question of the Scope of the Right of Ownership and the Use of Immovable Property as Collateral in a Fiduciary Transaction

Duygu DURAN^(**)

Öz:

Bu çalışma, mülkiyet hakkının özünü ve kapsamını teminat amacıyla yapılan inancılı taşınmaz devirleri özelinde incelemektedir. İnançlı işlem, hukukumuzda açıkça düzenlenmemiş olmasına rağmen uygulamada sıkça karşılaşılan ve doktrinde çeşitli yaklaşımlara konu olan bir teminat türüdür. Çalışmada öncelikle inancılı işlemin hukuki niteliği ele alınmakta, ardından taşınmaz mülkiyetinin bu işlemle devrinin şekil, ispat ve geçerlilik boyutları irdelenmektedir. Özellikle mülkiyetin devri ile, inanılanın sahip olduğu tasarruf yetkisinin sınırlandırılması, mülkiyet hakkının anayasal ve yasal çerçevedeki tanımı ışığında değerlendirilmiştir. İnanç sözleşmesiyle getirilen sınırlamaların mülkiyet hakkının özünü nasıl ilişkilendiği, bu sınırlamaların hukuki sonuçları ve üçüncü kişilere karşı etkisi bağlamında özgün analizlere yer verilmiştir. Son olarak, tescile zorlama davası gibi pratik sonuçlar bağlamında inancılı işlemin yargısal yansımaları ele alınarak, teminat amaçlı mülkiyet devrinin hukuk sistemi içindeki yeri sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

İnançlı İşlem, Mülkiyet Hakkı, Taşınmaz Devri.

^(*) Makale Hakem denetiminden geçmiştir.

Makalenin Editörlüğe Gönderildiği Tarih: 25.05.2025, Makalenin Kabul Tarihi: 11.08.2025.

^(**) Avukat, Ankara Barosu;

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara - Türkiye,

E-posta: duygu.duran@student.asbu.edu.tr,

Orcid: 0009-0009-0290-1068.

Abstract:

This study examines the essence and scope of the right to property in the context of fiduciary transfers of immovable property for security purposes. Although the fiduciary transaction is not explicitly regulated in our law, it is a type of collateral that is frequently encountered in practice and is subject to various approaches in the doctrine. In this study, firstly, the legal nature of the fiduciary transaction is discussed, and then the form, proof and validity aspects of the transfer of immovable property through this transaction are examined. In particular, the limitation of the power of disposition of the believer with the transfer of ownership is evaluated in the light of the constitutional and legal definition of the right to property. Original analyses are provided in the context of how the limitations imposed by the belief contract are related to the essence of the right to property, the legal consequences of these limitations and their effects against third parties. Finally, the judicial reflections of the fiduciary transaction in the context of practical consequences such as the action to compel registration are discussed, and the place of the transfer of property for security purposes in the legal system is questioned.

Keywords:

Fiduciary Transaction, Property Right, Transfer of Immovable Property.

GİRİŞ

İnançlı işlem, Türk Hukukunda mevzuatta değil doktrin ve içtihatlarla tanımlı bulunan bir kavramdır.¹ İnançlı işlem, inananın malvarlığını belli bir süre sonra kendisine iade edileceği güveniyle, idare edilmek veya teminat oluşturmak üzere inanılana devrettiği hukuki ilişkidir.² Bir başka tanımla, “*inanılanın, devraldığı hakkı inananın talimatı doğrultusunda kullanmayı ve şartların oluşması durumunda iadeyi taahhüt ettiği bir mukaveledir.*”³

İnançlı işlemde inanan, anlaşmaya dayalı olarak mülkiyeti devretme borcuna girendir. Bir başka deyişle, sahip olduğu mülkiyet hakkını yönetim yahut teminat amacıyla inanılana devreden kişidir.⁴ Inanan, sözleşmede belirlenen amaca ulaşıldığında devrettiği taşınmazı geri alma beklentisi içindedir. Hukukî işlem ehliyeti

¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Legem Yayınevi, 29. Baskı, 2024, s. 330; Gülay Öztürk, *İnançlı İşlemler*, Ankara 1998, Yetkin Yayınları, s. 39.

² Ergun Özsunay, *Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı Muameleler*, İstanbul 1968, Cezaevi Matbaası, s. 1; Necip Kocayusufoğlu, *Borçlar Hukuku, Genel Bölüm*, Cilt I, 10. Baskı, İstanbul 2017, Filiz Kitabevi, s. 363; Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, 26. Baskı, İstanbul 2024, Filiz Kitabevi, s. 304; Halûk Tandoğan, *İnançlı İşlemlerde İnananın Korunması Sorunu ve Bu Sorunun Çözümünde BK m. 393'den Yararlanma Olanağı, İç Temsil ve Vekâlete İlişkin Sorunlar*, Sempozyum, İstanbul 1977, s. 73; Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 28. Baskı, Ankara 2024, s. 126; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 14.07.2010 E. 2010/14-394 K. 2010/395.

³ Turhan Esener, *Muvazaalı Muameleler*, 1956, s. 144; Turhan Esener, *Borçlar Hukuku I - Akitlerin Kuruluşu ve Geçerliliği* (BK m. 1-40), Ankara 1969, s. 107.

⁴ Eren, s. 366; Özsunay, s. 120; Selahattin Sulhi Tekinay, Sermet Akman, Halûk Burcuoğlu ve Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 417; Kenan Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku*, 6. Baskı, İstanbul, Sermet Matbaası, 1976, s. 320.

bulunan gerçek veya tüzel kişi inanan olabilir.⁵ İnanılan ise mülkiyeti devralacak olan taraftır. İnanılan, teminat amacı bulunan inançlı işlemlerde borç ilişkisinin alacaklısı olarak kabul edilir.⁶ İnanılan da gerçek kişi veya tüzel kişi olabilir.⁷

İnançlı işlemin varlığından söz edebilmek için, inanç sözleşmesi ve devir işlemi meydana gelmelidir.⁸ İnanç sözleşmesi, inananın eşya üzerindeki aynı hakkı inanılana devretmeyi, inanılanın devredilen hakkı inanç sözleşmesinin uygun kullanmayı ve sözleşme sona erdiğinde inananı geri vermeyi kararlaştırdıkları sözleşmedir.⁹ İnanç anlaşmasının hukuki niteliği ise kanunda düzenlenmemiş olduğundan sui generistir.¹⁰ Bu sözleşme ile inanılanın devredilen üzerindeki yetkileri, devredilenin idare ve kullanım şartları, sözleşme süresi, sona erme sebepleri, devredilen iade şekli belirlenir.¹¹ Yargıtay'a göre,¹² bu sözleşme, taraflarının iradeleri doğrultusunda taraflara hak ve borçlar yükler. Devir işlemi ise anlaşmaya konu olan hakkı tümüyle inanılana devretmesidir.¹³ Bu işlem inananın inanılana mülkiyeti devretmesiyle yani taşınırlarda zilyetliğin devri, taşınmazlarda tapuda tescil ile gerçekleşir.¹⁴

I. İNANÇLI İŞLEMİN TEMİNATIN HUKUKİ NİTELİĞİ

İnançlı işlemin hukuki niteliği üzerine çok fazla farklı görüş vardır. Genellikle inanılanın iflâsı halinde malın durumu tartışma konusu olmuştur.¹⁵ Bu

⁵ Özgür Güvenç, *Taşınmazların İnançlı İşleme Devri*, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s. 58.

⁶ Güvenç, s. 59.

⁷ Fritz Ammann, *Treuhand und Grundbuch*, Zürich, Buchdruckerei Dr. J. Weiss, 1946, s. 5; Ahu Ayanoğlu Morali, *Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eylül 2006, s. 89; Özsunay, s. 4.

⁸ Özsunay, s. 113; Hüseyin Altaş ve Leyla Müjde Kurt, *İnançlı İşlemler*, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, 2011, s. 4.

⁹ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi T. 01.03.2007 E. 2007/726 K. 2007/2065, Lexpera, Erişim Tarihi: 16.04.2025; Eren, s. 385; Özsunay, s. 2.

¹⁰ Tandoğan, s. 545; Eren, s. 385; Özsunay, s. 2.

¹¹ Özsunay, s. 121; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 14.7.2010 E. 2010/14-394 K. 2010/395. Lexpera, Erişim Tarihi: 25.04.2025.

¹² Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 23.11.2022 E. 2022/4410 K. 2022/7725; Yargıtay 7. Hukuk Dairesi T. 01.11.2022 E. 2021/1725 K. 2022/6474. Lexpera, Erişim Tarihi: 01.05.2025.

¹³ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Türk Medenî Hukuku*, 8. Bası, İstanbul: Beta Yayınları, 2022, s. 171; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 304; Luc Thévenoz / Jean-Pierre Dunand, *La fiducie: droit des biens ou droit des obligations?*, in: *Rapports suisses présentés au XVème Congrès international de droit comparé*, Zürich 1998, Schulthess Polygraphischer Verlag, s. 487.

¹⁴ Özsunay, s. 103, Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 576; Altaş ve Kurt, s. 6; Eren, s. 387; Ayanoğlu Morali, s. 22.

¹⁵ Özsunay, s. 154; Ayanoğlu Morali, s. 21.

sebeple de öncelikle inançlı işlemin hukuki niteliğinin belirlenmesi önem arz eder. Hukuki niteliğe ilişkin görüşler; “bozucu şarta bağlı kazandırıcı işlem” görüşü, “nispi hukuki durum” görüşü, şekli hukuki durum görüşü ve “hakın bütün olarak devri” görüşüdür.

İlk olarak, *bozucu şarta bağlı kazandırıcı işlem* olduğu görüşü, ilk defa Schultze¹⁶ tarafından ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre, malın devri, inançlı işlem amacının gerçekleşmesine bağlı bozucu şartla kararlaştırılır. Kararlaştırılan amaç gerçekleşene kadar inanılan devredilen mal üzerinde tam hak sahibidir ve amacın gerçekleşmesiyle bozucu şart da gerçekleşmiş kabul edilerek hak kendiliğinden sona erer.¹⁷ İnanan, bozucu şart ile başkaca bir işleme gerek kalmaksızın yeniden mülkiyeti kazanır. Ancak inanılan iadeyi işleminden kaçınırsa istihkak davası açılabilir.¹⁸ Aksi yöndeki görüşlere göre,¹⁹ bu halde inançlı işlem ayırt edici niteliğini kaybeder ve bozucu şarta bağlı, geri alım hakkı tanıyan bir satış sözleşmesine dönüşür.²⁰ Taşınmaz mülkiyetinin işleme konu edilmesi halinde uygulama alanı bulmaz. Nitekim Türk Hukuku uyarınca taşınmaz mülkiyetinin devri şarta bağlanamaz.²¹ Ayrıca inanç anlaşmasının bozucu şarta tabi olduğu taraflarca belirlenmemişse bu yönde bir iradelerinin olduğunun varsayımsal olarak kabul edilmesi mümkün değildir.²²

İkinci olarak, *nisbî hukuki durum* olarak hukuki nitelendirme yapılmıştır.²³ Bu görüşe göre inançlı işlemlerde iç ilişki ve dış ilişki birbirinden ayrılır.²⁴ İç ilişki, inanılan ile inanılan ilişkiyi dış ilişki ise inanılan ile üçüncü kişilerin ilişkisini ifade eder. Dış ilişkide inanılan kendisine devredilen üzerinde tek hak sahibi olup her türlü tasarrufta bulunabilir. Ancak iç ilişkide tek hak sahibi inanandır ve bu

¹⁶ Alfred Schultze, Treuhänder im geltenden bürgerlichen Recht, *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*, 1901, s. 1-104. (Özsunay, s. 155-158'den naklen).

¹⁷ Esener, s. 150, Tandoğan, s. 549.

¹⁸ Özsunay, s. 155; Esener, s. 150; Ayanoğlu Morali, s. 24.

¹⁹ Claude Reymond, *Essai sur la nature et les limites de l'acte fiduciaire*, Montreux, 1948, s. 52; Pierre Aeby, *L'acte fiduciaire dans le système du droit civil suisse*, *Zeitschrift für Schweizerisches Recht (ZSR)*, Basel 1912, s. 167.

²⁰ Esener, s. 150.

²¹ Türk Borçlar Kanunu m. 243; Tapu Sicil Tüzüğü m. 16/2, Tapu Sicil Müdürlüklerinde Düzenlenen Resmi Senetlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m. 11/2; Asena Sinanoğlu, Noterlere Taşınmaz Satış Sözleşmesi Yapma Yetkisi Verilmesi ve Konunun Taşınmaz Mülkiyetinin Devrinde Borçlandırıcı İşlem-Tasarruf İşleminin Ayrılığı (Ayrılık Sistemi) Noktasında İncelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 32, Sayı 2, 2024, s. 977-1004.

²² Özsunay, s. 158.

²³ Heinrich Dernburg, *System des Römischen Rechts, Der Pandekten, 8. umgearbeitete Auflage (bearbeitet von Dr. Paul Sokolowski) Erster Teil*, Berlin 1911, s. 88 (Özsunay, s. 160' tan naklen).

²⁴ Luc Thévenoz, *La Fiducie, Cendrillon du Droit Suisse*, RDS (ZSR), 1995/II, s. 275.

ilişki vekalet ilişkisine benzer.²⁵ Dış ilişkide mülkiyet hakkından kaynaklanan tüm tasarruf yetkisini kullanabilen inanılanın özgürlüğü iç ilişkide inananın tanıdığı yetkilerle sınırlıdır.²⁶ İnanılan iadedden kaçınırsa, inanan istihkak davası açabilir ve inanılanın iflâsı halinde, malın iflas masasından çıkarılmasını isteyebilir.²⁷ Türk Hukukunda ise hukukî işlem ile hak sahipliğinin aynî etkili olarak ikiye bölünmesi mümkün görülmemiş ve dış ilişkiye güvenen üçüncü kişileri korumamak işlem güvenliği ilkesine aykırı görülerek bu görüş kabul edilmemiştir.²⁸

Üçüncü olarak, *şekli hukuki durum* nitelendirmesi yapılmıştır. Bu görüşe göre, mülkiyet hakkı hukuki ve ekonomik olarak ikiye ayrılır. Hukukî mülkiyet inanılana, ekonomik mülkiyet ise inanana ait kabul edilir.²⁹ Türk Hukukunda aynî hakların bölünemez ve sınırlı sayıda olduğu kabul edildiğinden bu görüş ile bağdaşmaz.³⁰

Son olarak *hakkın bütün olarak devri* şeklinde bir nitelendirme yapılmıştır. Bu görüş, yeni tipte bir aynı hak yaratılmasını kabul etmez.³¹ Bu görüşte, hakkın devri için gerçekleştirilen tasarruf işlemi ile bu devrin sebebinin oluşturan borçlandırıcı işlem ayrımı yapılır.³² İnanan, mülkiyet hakkını tamamen inanılana devreder.³³ İnanılan ise devirle beraber herkese karşı malik sıfatını haiz olur.³⁴ Ancak inanılan malik sıfatını kazanıp devredilen üzerinde mutlak bir hakimiyet kazanmışsa da inanana karşı, bu hakkı inanç anlaşmasında belirlenen sınırlar çerçevesinde kullanabilir.³⁵ İnançlı işlem ile yapılan devirlerde, inanılana, sağladığı ekonomik menfaate karşılık hukukî iktidar sağlanır.³⁶ İnanç anlaşması

²⁵ Reymond, s. 15.

²⁶ Özsunay, s. 160.

²⁷ Şirin Aydıncık, Bir İnançlı İşlem Türü Olarak Alacağın Teminat Amacıyla Temlik, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* s. 132; Louis Dallèves, Faillite et Concordat, La LP Révisée, CEDIDAC, Lausanne 1997, s. 128.

²⁸ Özsunay, s. 161.

²⁹ Nicolas De Gottrau, *Transfert de Propriété et Cession à Fin de Garantie: Principes, et Applications dans le Domaine Bancaire*, Sûretés et Garanties Bancaires (édité par Nicolas Iynedjian), Lausanne 1997, s. 37; Thévenoz, s. 268-269.

³⁰ Özsunay, s. 165; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, s. 13-15; Mehmet Ayan, *Eşya Hukuku III - Sınırlı Aynı Haklar*, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 23-29; Turgut Akıntürk, Jale Akipek ve Derya Ateş, *Eşya Hukuku*, 10. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2018, s. 45-47.

³¹ François Guisan, *La Fiducie en Droit Suisse, iç. Rapports Préparatoires à la Semaine Internationale de Droit*, La Fiducie en Droit Moderne, Paris 1937, s. 110.

³² Thévenoz, s. 265.

³³ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 20.5.2003 E. 2003/4205 K. 2003/6017.

³⁴ Aeby, s. 165.

³⁵ Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 304; Kocayusufpaşaoğlu, s. 363; Ayanoğlu Moralı, s. 21.

³⁶ Aeby, s. 166.

ile ise bu iktidar tarafların talep ve menfaatleri oranında sınırlandırılır.³⁷ Bu görüşe göre, inanılan anlaşmayla belirlenen yükümlülüklerini yerine getirmese ona karşı aynı bir dava değil anlaşmanın ifası talebi yöneltilebilir.³⁸ İnanılan iflâs ederse inanan, malın iflâs masasından çıkarılmasını talep edemez. İnanan sadece adi alacaklı olarak alacağını iflâs masasına yazdırabilir.³⁹ Taraflar inançlı işlemle, yönetim için devirlerde malvarlığının idaresini, teminat için devirlerde ise alacaklıya diğer teminat araçlarının sağladığından daha güçlü bir güvence sağlanmasını amaçlar. Bu amaç için, hukuk sisteminde yer alan çeşitli güvence yöntemleri yerine, mülkiyeti hakkını sağladığı tüm yetkilerle devretmeyi tercih ederler.⁴⁰ Taraflar aralarında sözleşmeyle mülkiyet hakkından doğan kullanımı sınırlasalar bile bu anlaşma nispi etkili olup üçüncü kişilere yönünden anlam ifade etmez.⁴¹ Haliyle, mülkiyet hakkı bir bütün olarak devredildiğinden, sözleşmeye aykırı davranan inanılana veya hakkı ondan devralan üçüncü kişiye karşı, istihkak iddiasında bulunulamaz.⁴² Bu durumda, inanılana sözleşmenin ihlâlinden kaynaklı tazminat talebi yöneltilebilir.⁴³ Kanaatimizce de bu görüş yerindedir. Nitekim mülkiyet hakkının devri, inanç sözleşmesinin tarafları arasında özel bir güven ilişkisine dayanmakta olup, bu ilişkinin ihlâli hâlinde doğacak sonuçlar, ancak sözleşmesel sorumluluk çerçevesinde değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, mülkiyet hakkı şeklen değil, fiilen ve hukuken devredildiğinden; inananın, malı tekrar geri alma yönündeki talepleri aynı hakka değil, şahsi hakka dayalıdır. Dolayısıyla, mülkiyet hakkı, inanç anlaşmasının tarafı olmayan üçüncü kişiler nezdinde sonuç doğurmaz ve inanan, bu kişilere karşı aynı hak sahibi gibi davranamaz. Yargıtay⁴⁴ da inançlı işlemle devredilen mülkiyetin, tapu siciline güven ilkesi gereğince iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğini kabul etmektedir. Bu bağlamda, inançlı işlemler dolaşısıyla ortaya çıkan uyumsuzluklarda, malın iadesi değil; sözleşmeye aykırılık

³⁷ Fadime Topçu Ekinci, “İnançlı İşlemler”, *Eskişehir Barosu Dergisi* Sayı: 26, 2025, s. 191-218; Hüseyin Altaş ve Leyla Müjde Kurt, İnançlı İşlemler, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 2, Sayı 2, 2011, s. 1-29.

³⁸ Aeby, s. 165.

³⁹ Reymond, s. 25.

⁴⁰ Reymond, s. 26; Eraslan Özkaya, *İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Nisan 2024, s. 45-49; Eren, s. 383.

⁴¹ Özkaya, s. 45.

⁴² Furkan Özdemir, *İnanç Konusunun Üçüncü Kişilerden Elde Edildiği İnançlı İşlemler*, On İki Levha Yayıncılık, Kasım 2019, s. 155; Mahmut Coşkun, *Tasarrufun İptali ve İstihkak Davaları*, Yetkin Yayınları, 2022, s. 210; Talih Uyar, Alper Uyar ve Cüneyt Uyar, *İcra Hukukunda İstihkak Davaları*, Bilge Yayınevi, Mayıs 2025, s. 250-260.

⁴³ Reymond, s. 17; Eren, s. 387.

⁴⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2010/394 K. 2010/395 T. 14.07.2010, Lexpera, 28.06.2025.

nedeniyle uğranılan zararın tazmini gündeme gelir. Bu yaklaşım, hem mülkiyet hakkının mutlak ve devredilebilir niteliğine hem de hukuki güvenliğin sağlanması amacıyla üçüncü kişilerin korunmasına hizmet eder.

II. İNANÇLI İŞLEMİN TÜRLERİ

A. Saf İnançlı İşlemler

Saf inançlı işlem, inanan yahut inananın belirlediği üçüncü kişi lehine yapılan işlemdir.⁴⁵ İnanılan devraldığı mal varlığını inanan yararına bulundurur ve sözleşmeye uygun kullanır.⁴⁶ İşleme saf olarak nitelendirilmesinin sebebi, inananın inanan menfaatine hareket etmesi ve menfaatin sahibinin tek kişi olmasıdır.⁴⁷ Bu tür işlemler genellikle yönetim saikiyle gerçekleştirilir. İnanılan malvarlığını yönetirken ancak yönetimin gerektirdiği amaçlar ile sınırlı davranabilir.⁴⁸ Tahsil için alacağın devri, işletmenin tasfiyesi veya idaresi nedeniyle yapılan işlemler bu türe örnek gösterilebilir.⁴⁹ Saf inançlı işlemler için vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanmaktadır.⁵⁰

B. Karma İnançlı İşlemler

Karma inançlı işlemler, inanan yararına yapılır.⁵¹ Bu tür işlemlerde inanan, hakkın kendisine devredilmesini sağlar.⁵² Devir ile malikin hak ve yetkileri inananlara geçer ve borç bittikten sonra mülkiyet tüm haklarıyla iade edilir.⁵³ Alacağın teminat amacıyla devri en yaygın örnektir.⁵⁴ Karma inançlı işlemle inananın alacak hakkı, inananın malvarlığı değerini devretmesi ile teminat altına alınır.⁵⁵ Bu şekilde inananlara ait alacak inananın alınamama riskine karşı korunmuş

⁴⁵ Eren, s. 390; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 312; Akıntürk ve Ateş, s. 178; Güvenç, s. 29.

⁴⁶ Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 384; Elif Berktaş Yüksel, *Türk Hukukunda Saf İnançlı İşlemler*, Ankara, On İki Levha Yayıncılık, 2022, s. 27.

⁴⁷ Berktaş Yüksel, s. 27; Topçu Ekinci, s. 203.

⁴⁸ Berktaş Yüksel, s. 27.

⁴⁹ Şafak Parlak Börü, Mülkiyetin Teminat Amacıyla İnançlı İşleme Devri, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2017 s. 241-242.

⁵⁰ Özkaya, s. 47; Özsunay, s. 52; Eren, s. 393.

⁵¹ Berktaş Yüksel, s. 28; Eren, s. 391; Özsunay, s. 33; Ayanoğlu Morali, s. 70.

⁵² Fırat Hayrettin Mehmetoğlu, *Türk Hukukunda İnançlı İşlemler*, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* Cilt 29, Sayı 2, 2023, s. 1608.

⁵³ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 03.03. 2010 tarih E. 2010/1003 K. 2010/2330.

⁵⁴ Mehmetoğlu, s. 1614.

⁵⁵ Berktaş Yüksel, s. 28; Özsunay, s. 41; Yargıtay 7. Hukuk Dairesi T. 28.02. 2023 E. 2021/6958 K. 2023/1195.

olur. Ancak inanılan her ne kadar süreç boyu malvarlığının sahibi olsa da yönetim hakkı inananla aralarındaki borç ilişkisi ile sınırlıdır.⁵⁶ Teminata konu alacak, ödendiğinde, inanılan devredileni daha fazla kendi yararına bulundurmaya devam edemez.⁵⁷ Bu durum gerçekleşene kadarsa inanılan, devredileni inanan yararına yönetip korumalıdır.⁵⁸ Bu tür işlemlerde henüz borç ödenmeden yani inanılanın menfaati ön plandayken alacak teminat altına alınır. Alacak ödendikten sonra ise inananın menfaati doğar. Bu sebeple her iki tarafın da menfaatinin bulunduğu bir sözleşme olduğundan karma inançlı işlem olarak nitelendirilmiştir.⁵⁹ Karma inançlı işlemler içinse rehin hükümleri kıyasen uygulanmaktadır.⁶⁰

Mülkiyetin teminat amacıyla devrinde bir alacağın temini için mülkiyet alacaklıya devredilir. Bu halde olağan teminatlardan daha kuvvetli bir hukuki durum ortaya çıkarmak istenir. Mülkiyet hükmen veya şeyin teslimi yoluyla gerçekleşebilir.⁶¹ Kredi ilişkilerindeki zorluklar nedeniyle, teminat yaratmak için mülkiyetin hükmen teslim yoluyla devrine başvurulmaktadır. Bu uygulamanın önüne geçmek için TMK'nın 766. madde hükmü düzenlenmiştir. Böylece, TMK'nın 979. maddesinde yer alan kural, daha da güçlendirilmiştir.⁶² Neticeten hükmen teslimle mülkiyetin geçirilmesi elverişli bir devir şekliyse de taşınır rehini olarak sayılmaz. Bu durum özellikle kredi ilişkilerinde elverişsiz kaldığından kredi sıkıntısını çözebilmek için teminat amacıyla satışa başvurulmaya başlanmıştır.⁶³ Burada olağan teminat araçlarına başvuramayan kişi, kredi sağlamak için teminat konusu şeyin mülkiyetini borcu ödeyene alacaklıya bırakır.⁶⁴ Bu işlem çoğunlukla satış sözleşmesi olarak yapılır. Alacak bedeli, satış bedeli olarak belirlenir. Alacaklı aynı zamanda bu sözleşmeyle kendisine geri alım hakkı tanınarak mülkiyetini edindiği malı borçluya kiralayabilir. Bu durumda kira bedeli de alacağın faizi olarak mahsup edilir.⁶⁵ Bir dönem

⁵⁶ Berktaş Yüksel, s. 28; Eren, s. 392; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 310.

⁵⁷ Rona Serozan, Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 1968, s. 191.

⁵⁸ Berktaş Yüksel, s. 28; Altaş ve Kurt, s. 7.

⁵⁹ Berktaş Yüksel, s. 28; Ayanoğlu Morali, s. 80; Topçu Ekinci, s. 205.

⁶⁰ Özkaya, s. 49; Parlak Börü, s. 232; Altaş ve Kurt, s. 9; Tekinay, Akman, Burcuoğlu ve Alttop, s. 232; Tandoğan, s. 292.

⁶¹ Tekinay, Akman, Burcuoğlu ve Alttop, s. 210; Eren, s. 515; Parlak Börü, s. 244.

⁶² Parlak Börü, s. 244.

⁶³ Özsunay, s. 70; Öztürk, s. 73.

⁶⁴ İbrahim Oğuz Bilgili, *Taşınmazların Teminat Amaçlı İnançlı İşlemle Devri*, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 26; Parlak Börü, s. 244; Ayşe Nilay Şenol, *Teminat Amaçlı Geri Alım Sözleşmeleri*, Yetkin Yayınları, 2022, s. 4; Ali Şafak, *Teminat Amaçlı Alacağın Temliki*, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 63.

⁶⁵ Parlak Börü, s. 244.

bu işlemler geçersiz sayılmaktaysa da günümüzde TMK'nın 766. maddesine göre işlem kanundaki rehin düzenlemesini dolanmıyorsa ve başkasına zarar verme amacı taşııyorsa geçerli sayılmaktadır.⁶⁶ Nitekim hükmen teslim yoluyla üçüncü kişilerin zarara girmesi amaçlanıyor veya taşınır rehini kuralları bertaraf edilmek isteniyorsa TMK'nın 766. maddesine göre *mülkiyetin nakli sonuç doğurmaz*.⁶⁷ Bu halde işlem tümüyle geçersiz sayılır. Mülkiyet, şeyin teslimi ile de devredilebilir. Bu durum, TMK'nın 766. maddesine de aykırılık oluşturmaz. Nitekim sözleşme serbestisi temeline dayanan inanca işlemlerde, mülkiyet hakkı teminat amacıyla alacaklıya bırakılmaktadır. Bu halde, inanılan mülkiyetini elde ettiğı şey üzerinde münferiden hak sahibi olur.⁶⁸

III. TAŞINMAZ MÜLKİYETİNİN İNANÇLI İŞLEME KONU EDİLMESİ

İnanca işlemle taşınmaz devrini engelleyen yasal düzenleme yoktur. İnanca sözleşmesi taşınmaz mülkiyetinin devri borcunu yükleyen kendine özgü (*sui generis*) bir sözleşme olarak düzenlenebilir. Ancak uygulamada, Tapu Sicil Tüzüğü'nün 16. maddesinin 2. fıkrası sebebiyle birtakım sorunlar yaşanmaktadır.⁶⁹ Nitekim bu hüküm, *“tapu tescili bozucu şarta bağlanamaz”* şeklindedir. Doktrinde,⁷⁰ bu hükmün inanca mülkiyet devrini engelleyecek biçimde yorumlanmaması gerektiğı ifade edilmiştir. Nitekim ilgili hüküm yalnızca tescil talebinin bozucu veya hükümsüz hale getirici bir şarta bağlanamayacağını ifade eder. Ancak inanca sözleşmesinde alacağın ödenmesi akabinde taşınmazın iade edileceğinin yer alması tescili doğrudan hükümsüz kılmaz yahut bozmaz. Bu durum inanca sözleşmelerde belirlenen tescil hükmünün de şarta bağlanmamış olmasından ileri gelir. Tescil talebi herhangi bir çekinceye tabi olmaksızın teminat amaçlı taşınmazın mülkiyetinin devredilmesi niyeti içerir.

⁶⁶ Özsunay, s. 70; Aksi yönde bkz. Esener, s. 158; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. 1*, İstanbul 1976, s. 211; İhsan Özmen ve Eraslan Özkaya, *Muvazaa Davaları (Taraf Muvazaası, Muris Muvazaası, İnanca Sözleşmeler, Nam-ı Müstear, Kanuna Karşı Hile ve İptal Davaları)*, Doktrin ve Yargıtay Kararları, Ankara 1993, s. 448.

⁶⁷ Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 596; Lale Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara 2025, 12. Baskı, s. 486, Parlak Börü, s. 244.

⁶⁸ Özsunay, s. 171; Tandoğan, s. 547.

⁶⁹ Özdemir, s. 665; Sirmen, s. 323.

⁷⁰ Özdemir, s. 665; Parlak Börü, s. 258; Bilgili, s. 112; Hayreddin Fırat Mehmetoğlu, “Türk Hukukunda İnanca İşlemler”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MÜHF-HAD) C. 29, S. 2 (Özel Sayı)*, Aralık 2023, s. 1617; Hüseyin Hatemi, Rona Serozan ve Abdulkadir Arpacı, *Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme*, 4. Basıdan 7. Tıpkı Baskı, Filiz Kitabevi 2017, s. 375; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir s. 666; Altaş ve Kurt, s. 12-13; Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, *Taşınmaz Mülkiyetinin İnanca İşleme Devri ve Buna İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi*, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2018, s. 94.

Bu sözleşmedeki şart borç ödendikten sonra iade alınmasına ilişkin olup devir anında bir şart öngörülmemiştir. Hatta geri alım tanınarak yapılan satış sözleşmeleri de inançlı mülkiyet devrine benzerdir.⁷¹ Nitekim aynı şekilde ilk olarak taşınmazın mülkiyeti alacaklıya bırakılır. Geri alım hakkı kullanılmak istenirse mülkiyetin iadesi gerekir. Bu benzetmeyle, inançlı işlemdeki borcun ödenmesi şartı, geri alım hakkı içeren satış sözleşmesindeki vefa hakkının kullanılması ile ilişkilendirilebilir. Bu halde eğer inançlı işlem tapuda yapılamayacaksa bu işlem de yapılamıyor olmalıydı. Ancak geri alım hakkı içeren sözleşmeler tapuda yapılmaktadır.⁷² Yargıtay⁷³ da tapuda teminat amaçlı yapılan taşınmaz devirlerini geçerli bulmaktadır.

Yargıtay'ın sonradan aksi yönde de görüşünün olduğu bir kararına göre,⁷⁴ satış vaadi sözleşmelerinde de inanç sözleşmesi olabilir ve borcun ödendiği ispatlanırsa satış vaadi sözleşmesine göre borçlu ifaya zorlanamaz. Yargıtay,⁷⁵ teminat amacıyla mülkiyetin devredilmesi halinde tekrardan taşınmazın iadesini konu alan davalarda, borç ödenmişse taşınmazı iadeye hükmeder. Ancak borç ödenmemişse, TBK'nın 97. maddesine göre süre tanıyarak borcun ödenmesine akabinde taşınmazın iadesine hükmeder. Haliyle taşınmazların inançlı işleme konu edilmesi tapuda hukuki sebep olarak gösterilmese de Yargıtay tarafından işlemler mülkiyet devri borcu doğuran geçerli sözleşmeler olarak değerlendirilmektedir. Uygulamada ise satış sözleşmesine dayanılarak devredilen ancak aslen inançlı teminat kastı taşıyan devirlerde tapu haricinde yazılı bir belge, yazılı bir delil başlangıcı veya başkaca delillerle ispatlanabilirse mülkiyetin iadesine hükmedilmektedir.⁷⁶ Teminat olarak devralınan taşınmaz üçüncü kişiye devredilirse, tapuya güven ilkesi gereği üçüncü kişi mülkiyeti kesin olarak kazanır.⁷⁷ Ancak bu devirde, muvaza'a olmamalıdır. Aksi halde, üçüncü kişiye muvazaaya dayanılarak tescilin iptali istenebilir.⁷⁸

⁷¹ Parlak Börü, s. 258.

⁷² Parlak Börü, s. 258; Akıntürk ve Ateş, s. 292.

⁷³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 04.04.1951 E. 592/54, K. 20; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 07.07.1988 E. 44732 K. 08; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 23.5.1991 E. 2344 K. 6608; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 05.10.2016 E. 2014/14-1243 K. 2016/958; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 15.12.1999 E. 1999/1-1006 K. 1999/1036; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 23.5.1990 E. 1-2202 K. 315. Lexpera, Erişim Tarihi: 15.05.2025.

⁷⁴ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi T. 22.3.1983 E. 1982/7405 K. 1983/2257. Aksi yönde bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 10.11.2004 E. 2004/14-464 K. 2004/588. Kazancı, Erişim Tarihi: 20.05.2025.

⁷⁵ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 03.06.1997 E. 5905 K. 533. Kazancı, Erişim Tarihi: 20.05.2025.

⁷⁶ Özdemir, s. 668; Parlak Börü, s. 259.

⁷⁷ Akıntürk ve Ateş, s. 686; Eren, s. 818; Mehmetoğlu, s. 1619.

⁷⁸ Özkaya, s. 32.

IV. TAŞINMAZ MÜLKİYETİNİN DEVRİNDE İNANÇLI İŞLEMİN İSPATI VE ZAMANAŞIMI

Tapu Tescil Tüzüğü'nün 16. maddesinin 2. fıkrası sebebiyle taşınmazların inanç sözleşmesi hukuki sebep gösterilememektedir. Bu sebeple inançlı işlemin konu olduğu işlemler tapuda olağan satış olarak görünmektedir. İspat açısından ise tapuda yapılan satış sözleşmesinin gerçekte inanç sözleşmesi olduğunun ortaya konulması gerekir. Bu durumda tarafların, resmi şekilde ayrıca bir inanç sözleşmesi düzenlediklerini kanıtlamaları gerekmez. Aksine, tapuda gerçekleştirdikleri satış işleminin görünüşte olduğunu ve gerçekte taraflar arasında güven ilişkisine dayalı bir devir iradesi bulunduğunu Borçlar Kanunu'nun 19. maddesi kapsamında ispatlamaları gerekir.⁷⁹ Bu ispat ise HMK'nın 201. maddesine göre tarafların sunacakları yazılı ve imzalı bir belgeyle mümkündür.⁸⁰ Nitekim bu hallerde resmi senede karşı adi senetle ispat mümkün kabul edilmelidir.⁸¹ Taraflar, adi bir belge ibraz edemese de alacaklıya veya temsilcisine gönderilmiş ya da onlardan alınmış, delil başlangıcı sayılabilecek belge gösterebilirler. Bu halde bu belge tek başına ispata kabil sayılmasa da HMK'nın 202. maddesi uyarınca diğer delillere dayanılmasına olanak tanır.⁸² Yargıtay'a göre de bu işlemin muhtemel olduğunu düşündüren bir delil başlangıcı sunulması halinde ispat için tanık dahil tüm delil yollarına başvurulabilir.⁸³ İnançlı işlemi iddia eden yazılı belge sunamadığı gibi delil başlangıcı da sunamıyorsa HMK'nın 188. ve 225. maddelerine dayanabilir. Nitekim ilgili hükümlere göre kişi ikrar veya yemin deliline dayanmışsa bu yollarla da ispata başvurulabilir.⁸⁴ Yargıtay da bu görüştedir.⁸⁵

⁷⁹ Altaş ve Kurt, s. 15; Mehmetoğlu, s. 1636.

⁸⁰ Özkaya, s. 53-54; Kılıçoğlu, s. 247; Gökhan Antalya, *Marmara Hukuku Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*, Seçkin Yayıncılık, 2019, 2. Baskı, s. 364; Süleyman Yılmaz ve Hamdi Pinar, İnançlı İşlemlerin Muvazaalı İşlemlerle Karşılaştırılması Üzerine Bir Değerlendirme, 2019, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* s. 959-998; Parlak Börü, s. 260.

⁸¹ Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz ve Sema Taşpınar Ayvaz, *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, 2016, 2. Baskı, s. 419; Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz, *Medeni Usul Hukuku Cilt II*, Onikilevha Yayıncılık, 2025, s. 1865. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi T. 14.10.2019 E. 2019/711 K. 2019/6595, Yargıtay Karar Arama, Erişim Tarihi: 01.05.2025. Lexpera, Erişim Tarihi: 17.05.2025.

⁸² Özkaya, s. 57; Safa Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayınları, 2013, 24. Baskı, s. 116; Kılıçoğlu, s. 247; Altaş ve Kurt, s. 16; Parlak Börü, s. 260; Vardar Hamamcıoğlu, s. 96-99; Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, 2018, 2. Baskı s. 280; Arslan, Yılmaz ve Taşpınar, s. 414 ve 423.

⁸³ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 18.04.2019 E. 2019/1073 K. 2019/2827; Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu T. 05.02.1947 E. 1945/20 K. 1947/6. Lexpera, Erişim Tarihi: 22.04.2025.

⁸⁴ Özkaya, s. 55; Kuru, s. 266; Arslan, Yılmaz ve Taşpınar, s. 407-408; Pekcanitez, Özkes, Akkan ve Korkmaz, s. 1841; Mehmetoğlu, s. 1637.

⁸⁵ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 11.04.2019 E. 2016/4760 K. 2019/2590; Yargıtay 14. Hukuk Dairesi T. 29.03.2018 E. 2015/10500 K. 2018/2493. Lexpera, Erişim Tarihi: 26.04.2025.

Yakın akrabalar arasında da taşınmazın inançlı işlem kapsamında devrine ilişkin bir tapu işlemi yapılmış olabilir. Bu halde, yakın akrabalar HMK'nın 203. maddesi kapsamında kalan yakınlıkta olsalar dahi inanç sözleşmesinin yalnızca tanıkla ispat edilmesi mümkün olmaz. Nitekim bu kişiler, tapuda resmi bir satış sözleşmesi yaptıklarına göre, aralarında yazılı bir belge düzenlenmesini manevi olarak imkânsız kılan bir durumdan söz edilemez.⁸⁶ Yargıtay da kararlarında tapuda yapılan inançlı devri akrabalar arasında olsa da yalnızca tanık ile ispatı kabul etmemiştir.⁸⁷

İnançlı işlemde tarafların iç ilişkideki hakları aynı değil kişiseldir. Bu sebeple zamanaşımına tabidir. İnançlı işlem kanunda düzenlenmediğinden işlemde kaynaklı alacaklar genel zamanaşımına tabi kabul edilir. Bu sebeple, TBK'nın 146. maddesi uyarınca on yıllık zamanaşımı vardır.⁸⁸ Bu süre alacağın muaccel olma tarihinden başlar. Muaccel olma tarihi ise inanç konusu taşınmazın iade talebinin doğduğu andır.⁸⁹ Zamanaşımının, defi niteliği gereği davalı bu durumu cevap süresi içerisinde belirtmelidir. Nitekim, zamanaşımı resen dikkate alınan bir husus değildir.⁹⁰ Ancak inançlı işlem hakkında gabin, yanıltma, aldatma gibi irade sakatlığı ileri sürülen haller varsa bu durumda TBK'nın 28. veya 39. madde hükümleri uygulanır. Bu durumda hak düşürücü süre devreye girer.⁹¹ Eğer bir muvazaa iddiası varsa, hakkın kötüye kullanım yasağını ihlal etmemek kaydıyla süre sınırına takılmadan iade talep edilebilir.⁹²

V. TAŞINMAZ MÜLKİYETİNİN İNANÇLI İŞLEMLE DEVRİNDE ŞEKİL UNSURU

Türk Hukukunda genel kabul şekil özgürlüğüken; bazı istisnai hallerde şekil şartı öngörülmüştür. Şekil serbestisi TBK'nın 12. maddesinde yer alan genel düzenlemeye dayanır. Haliyle, kanunda bir sözleşme tipi için açıkça şekil öngörülmemişse bu hüküm uygulanır. İnanç sözleşmeleri de kanunda düzenlenmemiş olduğundan hakkında bir şekil şartı da mevcut değildir.⁹³ Kanunda şekil şartı

⁸⁶ Özkaya, s. 55; Kuru, s. 270; Arslan, Yılmaz ve Taşpınar, s. 411; Pekcanitez, Özkes, Akkan ve Korkmaz, s. 1866.

⁸⁷ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi T. 23.03.2011 E. 2010/14952 K. 2011/3732; Yargıtay 14. Hukuk Dairesi T. 16.03.2017 E. 2016/12188 K. 2017/2047. Kararara.com, Erişim Tarihi: 28.06.2025.

⁸⁸ Özkaya, s. 57; Kılıçoğlu, s. 249; Yılmaz ve Pinar, s. 986; Vardar Hamamcıoğlu, s. 103-104; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 19.03.2019 E. 2017/1750 K. 2019/321. İctihatlar.com, Erişim Tarih: 27.06.2025.

⁸⁹ Özkaya, s. 58; Kılıçoğlu, s. 249; Vardar Hamamcıoğlu, s. 103; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 19.03.2019 E. 2017/1750 K. 2019/321.

⁹⁰ Tekinay, Akman, Burcuoğlu ve Altop, s. 1073; Özkaya, s. 58; Mehmetoğlu, s. 1638.

⁹¹ Özkaya, s. 58.

⁹² Vardar Hamamcıoğlu, s. 95-96.

⁹³ Ayanoğlu Morali, s. 185; Güvenç, s. 129, 130; Bilgili, s. 83.

öngörülme-
yen durumlarda taraflar kendi aralarında bir şekil belirleyebilirler. Bu halde belirlenen şekle uyulmazsa TBK'nın 17. maddesi uyarınca sözleşme geçersiz sayılır. Ancak kanunda şekil şartı öngörülme-
yen hallerde, mahkeme kararıyla veya örf ve âdet gerekçe gösterilerek şekil şartı bulunduğu söylenemez.⁹⁴

Ana kural şekil serbestisi olsa da hukuk düzeni bazı hallerde, tarafların bilinçli hareket etmesini sağlamak ve üçüncü kişilerin iyi niyetini korumak adına bazı işlemlerde şekil serbestisine müdahale eder. Bu müdahalelerin başlıca örneklerinden biri ise taşınmaz mülkiyetinin devrine ilişkindir. TMK'nın 706. maddesi uyarınca taşınmaz devri resmi şekle tabidir. Aksi halde hükümsüzdür. Bu resmi şeklin mahiyeti 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 26. maddesine göre taşınmaz mülkiyetinin devrine ilişkin resmi senet, tapu sicil memurları marifetiyle düzenlenmekle sağlanır.⁹⁵ Teminat amaçlı taşınmaz devirlerinde de inanç sözleşmesi, taşınmaz mülkiyetinin devrini gerektirdiğinin bu devirler de resmi şekle tabidir. Bu resmi şekil ilgili hükümde belirtilen resmi senet düzenleme yetkisini haiz tapu sicil memurlarınca düzenlenerek sağlanır.⁹⁶ İnanç anlaşmaları yalnızca taşınmazın ilk devrini açıklayan bir hukuki neden değildir. Aynı zamanda, taşınmazın belirli bir amaçla devredildiğini ve bu amacın gerçekleşmesi hâlinde taşınmazın asıl sahibine geri verilmesi gerektiğini de düzenler. Bu nedenle, taşınmazın geri verilmesi sürecinde yeni bir resmi senet düzenlenmesi gerekmez. Çünkü bu iade yükümlülüğü zaten inanç sözleşmesinden doğar.⁹⁷ Taşınmazı geçici olarak devralan kişi, bu devrin temelini oluşturan inanç sözleşmesine dayanarak, TMK'nın 1013. maddesinin birinci fıkrası ile Tapu Sicili Tüzüğü'nün 17. maddesi uyarınca, taşınmazın yeniden asıl sahibine devrini talep edebilmelidir.⁹⁸ Uygulamada, tapu memurlarının inanç sözleşmesini devir sebebi olarak kabul etmemesi veya tarafların gizlilik arzusu, bu sözleşmenin dışarıya karşı satış sözleşmesi gibi gösterilmesine yol açmaktadır.⁹⁹

Şekil şartının hangi unsurları kapsayacağı, hangi kuramsal yaklaşımın benimsendiğine göre farklılık gösterir. Karma teoriye¹⁰⁰ göre ise sadece sözleş-

⁹⁴ Güvenç, s. 130; Ayanoğlu Morali, s. 185; Eren, s. 284; Bilgili, s. 83; Hüseyin Altaş, *Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998, s. 48.

⁹⁵ Ayanoğlu Morali, s. 187; Güvenç, s. 130; Kocayusufpaşaoğlu, s. 272; Bilgili, s. 84.

⁹⁶ Özsunay, s. 99; Ayanoğlu Morali, s. 187; Güvenç, s. 131; Tekinay, Akman, Burcuoğlu ve Altop, s. 417; Eren, s. 383; Sirmen, s. 327; Tandoğan, s. 496.

⁹⁷ Güvenç, s. 132; Kocayusufpaşaoğlu, s. 378.

⁹⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 17.05.2000 E. 2000/2-888 K. 2000/885. Lexpera, Erişim Tarihi: 27.05.2025.

⁹⁹ Ayanoğlu Morali, s. 188, Bilgili, s. 85.

¹⁰⁰ Eren, s. 285; Altaş, s. 50.

menin temel unsurları değil; aynı zamanda taraflar için vazgeçilmez sayılan, sözleşmenin karakterini etkileyen ve borç ilişkisini açıklayan veya güçlendiren öznel unsurlar da şekil şartının kapsamına girmelidir.¹⁰¹

İnanç anlaşmasında öncelikle, tarafların asli yükümlülüklerini açıkça ortaya koyan maddelere yer verilmelidir. Teminat amacıyla yapılan inançlı işlemlerde, taşınmazın geçici olarak devredildiği, borç ödendiğinde iade edileceği açıkça ifade edilmelidir. Ayrıca, hangi taşınmazın teminata konu olduğu belirlenmelidir. Örneğin yer, sınır ve nitelikler açısından tereddüt yaratmayacak biçimde tanımlanmalıdır. Her ne kadar inanç anlaşmasında pafta, ada, parsel bilgileri zorunlu olmasa da uygulamada resmi senetlerde bu tür ayrıntılar yer almaktadır.¹⁰² Bunlara ek olarak, tarafların sözleşmenin kurulmasında belirleyici gördüğü ve vazgeçilmez nitelikte kabul ettiği, öznel öneme sahip hususlar da resmi senette yer almalıdır. Bunun yanında, teminat kapsamındaki alacak miktarı ve mahiyeti de resmi belge üzerinden açıkça anlaşılabilir şekilde belirtilmelidir.¹⁰³ Eğer inanç anlaşması, yasal olarak öngörülen şekil şartlarına uyulmadan yapılmışsa, bu durum diğer şekil şartına bağlı sözleşmelerde olduğu gibi geçersizlik sonucunu doğurur. Bu geçersizlik durumunun niteliği ise doktrinde tartışmalıdır. Geleneksel görüşe göre, şekil eksikliği sözleşmeyi baştan itibaren tamamen geçersiz hâle getirir. Bu durum kesin hükümsüzlük olarak ifade edilir ve bu geçersizlik, mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınır.¹⁰⁴ Türk Hukuk doktrininde zamanla ağırlık kazanan “yumuşatılmış kesin hükümsüzlük” görüşü, klasik kesin hükümsüzlük¹⁰⁵ anlayışını daha esnek bir hale getirmiştir. Bu yaklaşıma göre, şekil şartına uyulmamış olsa bile, bu duruma dayanarak sözleşmenin geçersizliğini ileri sürmek hakkın kötüye kullanılması anlamına geliyorsa, geçersizlik yaptırımı uygulanmaz ve sözleşme geçerli sayılır.¹⁰⁶

¹⁰¹ Fahrettin Aral ve Hasan Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 188; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 360; Güvenç, s. 138; Altaş, s. 59. Aksi yönde bkz. Sirmen, s. 318.

¹⁰² Ayanoğlu Morali, s. 188; Güvenç, s. 139; Bilgili, s. 85.

¹⁰³ Güvenç, s. 139; Bilgili, s. 86.

¹⁰⁴ Andreas von Tuhr, *Borçlar Hukukunun Umumi Kısım*, Çeviri Cevat Edege, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1983, s. 276.

¹⁰⁵ Altaş, s. 110.

¹⁰⁶ M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2024, 22. Baskı, s. 154; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 366, 367; Sirmen, s. 320; Kocayusufpaşaoğlu, s. 326; Seyfullah Edis, *Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara, 6. Baskı, 1997, s. 348; Ayanoğlu Morali, s. 189-191.

Türk Hukuk doktrininde yer bulan “kendine özgü geçersizlik” görüşüne göre, bir sözleşme yasal şekil şartlarına uyulmadan yapılmışsa, bu durum sözleşmeyi sadece taraflar arasında geçersiz kılar.¹⁰⁷ Ancak bu geçersizlik üçüncü kişiler tarafından öne sürülemez ve hâkim tarafından re’sen dikkate alınmaz.¹⁰⁸ Çünkü bu tür şekil şartları, esasen tarafların korunmasına yöneliktir. Taraflar sözleşmeyi açık iradeyle ve bilinçli şekilde ifa ediyorsa, şekil şartının koruma amacı da ortadan kalkmış sayılır. Bu görüşe göre, henüz ifa edilmemiş durumlarda dahi taraflar sözleşmeyi sürdürme iradesindeyse, şekil eksikliği nedeniyle geçersizlik ileri sürmek koruma amacına aykırı olur.¹⁰⁹ Geçersizlik hâkim tarafından resen dikkate alınmasa da, TMK’nın 1015. maddesi uyarınca tapu sicil memurlarının tescil sırasında şekil eksikliğini inceleyip reddetme yetkisine sahip olması nedeniyle bu görüş eleştirilmiştir.¹¹⁰ Eleştiriye cevap olarak bu görüşü savunanlar, tapu sicil memurunun şekil eksikliğini re’sen değerlendirme yetkisine sahip olduğu hallerde, aynı yetkinin hâkim açısından da geçerli olabileceğini belirtmektedir. Böylece, şekil eksikliği durumunda sadece tarafların değil, uygulayıcı makamların da işlem den kaçınma yetkisi olduğu kabul edilmektedir.¹¹¹

İnanç anlaşmasının resmi şekle aykırı olduğu, açıkça anlaşılabiliriyorsa, hâkim bu durumu resen göz önünde bulundurur. Bu sonuç, hem “kendine özgü geçersizlik” görüşü hem de “yumuşatılmış kesin hükümsüzlük” görüşü bakımından geçerlidir. Ancak bu iki yaklaşım farklı gerekçelere dayanır. Kendine özgü geçersizlik görüşü, şekil şartının tarafları koruma amacına vurgu yapar. Yumuşatılmış kesin hükümsüzlük görüşü ise hakkın kötüye kullanılması yasağını esas alır. Sonuç olarak, iki görüş farklı teorik temellere dayansa da uygulamada aynı sonucu doğurur.¹¹²

Kendine özgü geçersizlik görüşüne göre, inanç anlaşmasının resmi şekle aykırı şekilde yapılmış olması, her durumda geçersizliği doğurmaz. Taraflar bu şekil eksikliğini farkında olup iradelerine uygun şekilde hareket etmiş ve edimlerin önemli bir kısmını ifa etmişse, sözleşme geçerli sayılabilir.¹¹³ Özellikle teminat amaçlı işlemlerde, taşınmaz mülkiyeti inanılana devredilmiş ve

¹⁰⁷ Altaş, s. 143; Eren, s. 307; Güvenç, s. 140; Bilgili, s. 86.

¹⁰⁸ Sirmen, s. 319; Cevdet Yavuz, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2024, 19. Baskı, s. 9.

¹⁰⁹ Güvenç, s. 140.

¹¹⁰ Sirmen, s. 319; Kocayusufpaşaoğlu, s. 312.

¹¹¹ Altaş, s. 139; Güvenç, s. 140; Bilgili, s. 87.

¹¹² Kocayusufpaşaoğlu, s. 312; Sirmen, s. 320; Güvenç, s. 141; Bilgili, s. 87.

¹¹³ Güvenç, s. 141; Bilgili, s. 87.

borç sona erinceye kadar taşınmaz onun elinde kalmışsa, bu durum edimlerin büyük ölçüde yerine getirildiğini gösterir. Böyle bir durumda, şekil eksikliğine rağmen sözleşmenin geçerliliği kabul edilir.¹¹⁴ Öğretide, teminat amacı gerçekleşmiş bir inançlı işlem bakımından sözleşmenin geçerli sayılması için artık inanılan kişinin taşınmazı iade etmiş olması şartının aranmaz. Aksi bir yaklaşım, borcun ifa edilmesine rağmen iade yükümlülüğünü gerekçe göstererek geçersizlik iddiasında bulunulmasına yol açar ki bu durum da hakkın kötüye kullanılması anlamına gelir.¹¹⁵ Bu noktada yumuşatılmış kesin hükümsüzlük görüşü, şekle aykırı sözleşmelerde hakkın kötüye kullanılması yasağını dikkate alır. Karşı tarafın, sözleşmenin geçerli olduğu yönünde bir güvene dayanarak hareket ettiği hallerde, şekil eksikliğini ileri sürmek dürüstlük kuralına aykırı olur. Bu durumda sözleşme geçerli sayılır. Bununla birlikte, şekle aykırı inanç anlaşmasına dayanılarak yapılan tescil, yolsuz tescil niteliğindedir. TMK'nın 1025. maddesi uyarınca, bu tescilin iptali ve düzeltilmesi mahkemeden talep edilebilir. Ancak TMK'nın 1023. maddesi kapsamında korunması gereken iyiniyetli üçüncü kişilerin kazanımı saklıdır. Hâkim, şekil noksanlığını re'sen dikkate alır.¹¹⁶ Şekil eksikliğinin sonradan giderilmesi mümkün değildir. Ancak somut olayda bir taraf, karşı tarafta sözleşmenin geçerli olduğu yönünde güven yaratmışsa ve karşı taraf bu güvene dayanarak hareket etmişse; artık şekle aykırılığı ileri sürmek hakkın kötüye kullanımıdır. Bu gibi durumlarda, TMK'nın 2. maddesi gereği şekle aykırılık iddiası dinlenmez. Bu istisna, hukukun dürüstlük ve güven ilkelerine uygun düşer.

VI. TAŞINMAZ MÜLKİYETİNİN İNANÇLI İŞLEMLE DEVRİNİN SONUÇLARI

Taşınmaz mülkiyeti, baskın görüşe göre¹¹⁷ inançlı işlem vesilesiyle inanılana geçerse hak da bütün olarak devredilmiş olur ve bu işlem olağan aynı hak devrinin bütün sonuçlarını doğurur. Yapılan tasarruf işlemi ile, taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkı, mülkiyet hakkından doğan tüm yetkilerle beraber inanılana geçer. İnanılan, mülkiyetini devraldığı taşınmazın hem şekli hem de maddî hukuk anlamında tek gerçek maliki haline gelir.¹¹⁸ Dış ilişkide, hukuki sebebin satış olduğu durumlardaki gibi mülkiyet ondan doğan tüm yetkilerle

¹¹⁴ Güvenç, s. 141.

¹¹⁵ Aydın Aybay ve Hüseyin Hatemi, *Eşya Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 4. Baskı, 2014, s. 178; Güvenç, s. 141; Bilgili, s. 87.

¹¹⁶ Oğuzman ve Öz, s. 150; Eren, s. 215.

¹¹⁷ Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 561; Özsunay, s. 76; Dunand, s. 397-398; Mehmetoğlu, s. 1617; Eren, s. 818. Aksi yönde bkz. Dernburg, s. 90.

¹¹⁸ Guisan, s. 110; Dunand, s. 397; Özsunay, s. 75.

beraber bırakılır. Haliyle inanılan devirden sonra taşınmazı, kullanabilir, semerelerinden yararlanabilir ve taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunabilir.¹¹⁹ Bu kapsamda, taşınmaz üzerinde rehin hakkı gibi sınırlı aynı hak tesis etme yetkisi de verilmiş sayılır. İnanılanın devraldığı taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisi tam kabul edildiğinden inanılan tarafından taşınmaz üzerinde yapılan iktisaplar da geçerli kabul edilir. Bu halde, üçüncü kişinin taşınmazı devralması iyi niyet durumu araştırılmaksızın korunur.¹²⁰ İnançlı işlem konusu edilen taşınmazdan kaynaklı uyuşmazlıklarda da aktif ve pasif husumet yetkisinin inanılana olduğu kabul edilir. İnanılanın vefatı halinde ise mülkiyet kendiliğinden inanana iade olmaz. Taşınmazın mülkiyeti külli halefiyet ilkesi doğrultusunda inanılanın kanunî mirasçılara geçer.¹²¹

Bir yandan, iç ilişki bakımından değerlendirme yapılırsa; inanılanın mülkiyet hakkından kaynaklanan yetkileri, inanç sözleşmesinden doğan yükümlülüklerle sınırlandırılmıştır. İnanılan, taşınmaz üzerinde gerçek ve tam malik olarak üçüncü kişilerle işlem yaparken mülkiyet hakkının sağladığı tüm yetkilerden yararlanabilir. Ancak aynı zamanda inananla olan karşılıklı sözleşmesel ilişkisinde, inanç sözleşmesinden kaynaklanan borçlarına uymak zorundadır. Bu yükümlülüğe aykırı davranması durumunda, Türk Borçlar Kanunu'nun 96. maddesi gibi ilgili maddeleri uyarınca sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluğu gündeme gelir.¹²²

İnanan taşınmazını devretmekle beraber aynı hakkını ve hakka tanınan yetkileri kaybeder. Taşınmaz mülkiyeti bir kez inanılana devredildiğinde, inanan artık bu taşınmaz üzerinde aynî bir hakka dayanarak doğrudan hak iddiasında bulunamaz. Bu nedenle, inananın gerek inanılanın kendisine gerekse onun alacaklılarına ya da taşınmazı daha sonra devralan üçüncü kişilere karşı, mülkiyet hakkına dayanarak taşınmazı geri istemesi hukuken mümkün değildir. Ancak, inananın elinde kalan tek hak, inanç sözleşmesine dayanarak yöneltebileceği ve sadece inanılan kişiyi bağlayan kişisel bir talep hakkıdır.¹²³ İnanılan tarafından inanç anlaşmasından doğan borçlara aykırı davranılırsa, inanan, TBK'nın 96. maddesine göre, sözleşmenin ihlali neticesinde uğradığı

¹¹⁹ Mehmetoğlu, s. 1621; Ayanoğlu Moralı, s. 154; Parlak Börü, s. 236.

¹²⁰ Reymond, s. 37; Mehmetoğlu, s. 1622; Nalan Kahveci, İnançlı İşlemlerde El ve İşbirliği ile Hareket Kavramı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 23, Sayı: 1, 2021, s. 257-294.

¹²¹ Serozan, s. 168.

¹²² Kahveci, s. 278; Ayanoğlu Moralı, s. 156.

¹²³ Guisan, s. 110; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 13.4.2004 E. 2004/964 K. 2004/4244; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 07.10.2004, E. 2004/8810 K. 2004/10850; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 6.3.2002 E. 2001/10578 K. 2002/2892.

zararın tazminini talep edebilir.¹²⁴ İnananın alacaklıları için de aynı durum geçerlidir. Alacaklılar da taşınmaza yönelik icra takibine başvuramazlar. Ancak, inanç sözleşmesinden kaynaklanan alacak haklarını talep edebilirler.¹²⁵

VII. MÜLKİYETİN SINIRLANMASI İLE TEMİNAT AMAÇLI MÜLKİYETİN DEVRİ İLİŞKİSİ

1982 Anayasası, mülkiyet hakkını temel bir hak olarak tanımlar. Ancak aynı zamanda, bu hakkın mutlak olmadığını ve kamu yararı gibi nedenlerle sınırlandırılabilirliğini öngörür. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri, mülkiyet hakkının ancak kanunla, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülülük ilkesine riayet edilerek sınırlandırılabilirliğini belirtir. Bunun dışında, Anayasa'da bazı özel maddelerle belirli alanlar için özel sınırlamalar getirir. Kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu belirten 43. madde, toprak mülkiyetine yönelik düzenlemeler içeren 44. madde, kamulaştırma usulünü düzenleyen 46. madde, devletleştirme ve özelleştirme süreçlerini belirleyen 47. madde, kültürel mirasla ilgili koruma yükümlülüğü getiren 63. madde, doğal kaynaklara dair düzenlemeleri içeren 167. madde ve ormanlarla ilgili koruma hükümleri getiren 169. madde bu duruma örnektir. Dolayısıyla, olağan dönemlerde mülkiyet hakkının sınırlandırılmasında hem genel ilkelere hem de ilgili özel anayasa hükümlerine birlikte başvurulması gerekir.¹²⁶ Haliyle mülkiyet hakkının sınırlandırılabilirliği hallerin yalnızca kanun hükmü ile ortaya çıkabileceği anlaşılmaktadır. Nitekim ancak belli hallerde sınırlamalar kabul edilmiş ve bu sınırlı sayıdaki haller kanunlarda düzenlenmiştir.

İnançlı işlemle taşınmazın devri kanunlarda düzenlenen bir işlem olmadığından devredilen mülkiyet hakkının sınırlı olmadığı kabul edilir. Ancak inanılanın inanç sözleşmesindeki sınırlamalara tabi olduğunu söylemenin de mülkiyet hakkını sınırlandırmak anlamına geleceği kanaatindeyiz. Nitekim, mülkiyet hakkının tanıdığı yetkiler, TMK'nın 683. maddesinde tanımlanmıştır. Bu hükme göre malik, taşınmazı kullanabilir, ondan yararlanabilir ve tasarruf edebilir. Bu üç yetki, mülkiyet hakkının kapsamını belirler.¹²⁷ Bunlardan tasar-

¹²⁴ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 13.4.2004 E. 2004/964 K. 2004/4244; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 06.03.2002 E. 2001/10578 K. 2002/2892; Ayanoğlu Morali, s. 156. Lexpera, Erişim Tarihi: 20.05.2025.

¹²⁵ Kuru, s. 404.

¹²⁶ Suat Şimşek, Mülkiyet hakkının kapsamı, sınırlandırma nedenleri ve şartları açısından 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Karşılaştırmalı bir Analiz-I. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2010, s. 181- 228.

¹²⁷ Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 124; M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk*, On İki Levha Yayıncılık, 2024, 30. Baskı, s. 267.

ruf etme yetkisi, taşınmazı devretme, taşınmazı rehin gösterip borca teminat etme, taşınmazı fiziken yok etme ve özgülendiği ekonomik amacı değiştirme şeklinde geniş yetkiler içerir.¹²⁸ Taşınmaz mülkiyetini inanca işlemle devralan kişi ise inanca sözleşmesi gereği bu yetkileri kullanamaz. Nitekim taşınmazın iade edileceğine duyulan güven ile yapılan devir sonrasında taşınmazda geri dönülemez değişiklikler yapılması sözleşmeye aykırılık sayılır. Örnek vermek gerekirse, üzerinde tek katlı bir yapı bulunan taşınmaz bu işleme konu olduğunda, inanan tarafından yapı yıkılmak suretiyle arazinin otopark olarak kullanılması taşınmazın fiziken yok edilmesi anlamına gelir. Borç ödenerek sözleşmedeki iade şartı oluştuğunda ise tapuda devredilecek bir taşınmaz olsa da taşınmazın üzerinde iade alınabilecek bir yapı kalmamıştır. Bu halde, inananı iade tarihinde taşınmaz teslim edildiği şekliyle bekleniyorsa inananın tasarruf etme hakkı kısıtlanmalıdır. Kısıtlanmanın söz konusu olması halinde ise mülkiyet hakkının tüm yetkileriyle devredilmiş olduğunu kabul etmek çelişkilidir. Bir diğer örnek, taşınmazın tarımsal amaçlı kullandığı hallerde taşınmaza yapı inşa edilmesidir. Bu durumda da taşınmazın özgülendiği ekonomik amaç değişir ve iade tarihi geldiğinde taşınmazın tekrar tarımsal amaçla kullanıma döndürülmesi ciddi emek ve masraf gerektirir.

İnançlı işlemlerde, mülkiyet hakkının devri, inanca sözleşmesiyle sınırlandırılmaktadır. Bu durumda, inanan kişi, mülkiyet hakkının tüm yetkilerini kullanma konusunda kısıtlanmakta ve bu kısıtlamalar, mülkiyet hakkının özüne dokunmaktadır.¹²⁹ Bu nedenle, inanca işlemlerle mülkiyetin devri, mülkiyet hakkının sınırlandırılması olarak değerlendirilmelidir. Doktrinde, inanca işlemlerin geçerliliği ve mülkiyet hakkına etkisi konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Genel görüş, inanca işlemlerin, tarafların iradelerine dayandığı ve kanunun emredici hükümlerine aykırı olmadığı sürece geçerli olduğunu savunmaktadır.¹³⁰ Diğer yandan, bazı yazarlar, inanca işlemlerin, mülkiyet hakkının özünü zedelediği ve bu nedenle geçersiz olması gerektiğini ileri sürmektedir.¹³¹ Kanaatimizce de, her ne kadar işlemin geçerliliğini etkilemese de mülkiyet hakkının tüm yetkilerle devredildiği söylenemez. Mülkiyet hakkı kavramsal olarak kanundaki tanımını ihtiva eder ve Anayasa'ya göre sadece bazı hallerde ka-

¹²⁸ Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 213; Sirmen, s. 12.

¹²⁹ Aksi yönde bkz. İpek Aldemir Toprak, İnançlı İşlemden Kaynaklanan Tescile Zorlama Davası, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 12, Sayı 2, 2022, s. 1149-1175. Aldemir Toprak'a göre "sınırlamalar mülkiyet hakkının özünü sınırlamamakta; inananlara borç olarak yüklenmektedir".

¹³⁰ Atiye B. Uygur, Teminat Amaçlı İnançlı İşlemler, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 10, Sayı 2, 2006, s. 171-190; Parlak Börü, s. 119; Ayanoğlu Morali, s. 75.

¹³¹ Özkaya, s. 31.

nunla sınırlanır. Bu durumda inançlı işlemle devredilen mülkiyete bir sınırlama getirmek için kanunda bu konunun düzenlenmesi gerekmekte ya da mülkiyet hakkının devrinden ziyade farklı bir terim kullanılmalıdır.

VIII. TESCİLE ZORLAMA DAVASI

İnanan, devir borcunu yerine getirmezse veya inanılan taşınmazı iade borcunu yerine getirmez yahut veya üçüncü kişiye devrederse tescile zorlama davası açılabilir. İnanç sözleşmesine göre taşınmazı devreden kişi, söz konusu mülkiyetin kendisine geri verilmesini talep edebilir. Eğer bu iade gerçekleşmezse, devreden taraf mahkemeye başvurarak tescilin kendi adına yapılmasını talep edebilir. Bu durum TMK'nın 716. maddesi kapsamında bir tescile zorlama davası açma hakkı doğurur.¹³² Ancak burada unutulmaması gereken nokta, inanılan kişinin bu işlemle elde ettiği mülkiyet hakkının mutlak nitelik taşımadığıdır. Zira sözleşmede belirlenen amaç yerine getirildiğinde, belli bir sürenin dolması veya şartların gerçekleşmesi durumunda, inanılan kişinin taşınmazı geri verme yükümlülüğü doğar.¹³³ Bu bağlamda, inanılanın sahip olduğu mülkiyet, belirli sınırlamalara tabi geçici bir haktır. Nitekim inanan, inanç sözleşmesiyle mülkiyeti kaybettiğinden istihkak iddiasında bulunamaz.¹³⁴ İnanan, sözleşmeye aykırılık gerekçesiyle TBK'nın 112. maddesine başvurarak tazminat da isteyebilir.¹³⁵

İnanç sözleşmesi ile inanılan teminat niteliğini aşan haklara sahip olur.¹³⁶ İnanç sözleşmesinin ihlali anlamına gelse de tasarruf yetkisi kapsamında taşınmazı devredebilir veya aynı hak kurarak kullanımını sınırlayabilir. Bu durumlarda, taşınmazın iadesinin istenip istenemeyeceği tartışmalıdır. Yargıtay bazı kararlarında sayılı hallerde üçüncü kişiyi iade ile yükümlü tutar.¹³⁷ Bu durum inanılan ve üçüncü kişinin birlikte hareket etmesine dayandırılır. Bu hallerde muvazaa ve kötü niyet aranır. Ancak genel kabul,¹³⁸ tapu siciline güven ilkesi gereği niyetine bakılmaksızın üçüncü kişiden iade isteyememeyi gerektirir. Bu

¹³² Altaş ve Kurt, s. 18; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 14.11.2019 E. 2017/1-1254 K. 2019/1197.

¹³³ Aldemir Toprak, s. 1164.

¹³⁴ Eren, s. 427; Altaş ve Kurt, s. 18; Parlak Börü, s. 262.

¹³⁵ Eren, s. 427; Aldemir Toprak, s. 1165; Antalya, s. 366.

¹³⁶ Aldemir Toprak, s. 1165.

¹³⁷ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 14.07.2011 E. 2011/6261 K. 2011/8304; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu T. 14.11.2019 E. 2017/1-1254 K. 2019/1197. Kazancı, Erişim Tarihi: 27.04.2025.

¹³⁸ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 13.4.2004 E. 2004/964 K. 2004/4244; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 07.10.2004, E. 2004/8810 K. 2004/10850; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 6.3.2002 E. 2001/10578 K. 2002/2892. Lexpera, Erişim Tarihi: 22.05.2025.

halde sadece muvazaanın ispatlanabildiği hallerde üçüncü kişiye başvurulabileceği söylenebilir.¹³⁹

Öğretide de üçüncü kişiye istihkak davası yönetilemeyeceği kabul edilir.¹⁴⁰ Nitekim üçüncü kişiye devir işlemi geçerli kabul edilir.¹⁴¹ Öğretide ayrıca, üçüncü kişi kötü niyetli olsa da kendisine başvurulamayacağı görüşü hakimdir.¹⁴² Bu görüşün kaynağı ise inanç sözleşmesinin nisbi borç ilişkisi olmasına dayanır. Nisbi ilişki sebebiyle, inanan iadeyi sadece inanılandan isteyebilir.¹⁴³ Üçüncü kişi ancak kötü niyetle inananı zarar vermek istediye, ona TBK'nın 49. maddesi gereği haksız fiilden tazminat talebinde bulunulabilir.¹⁴⁴

Bu halde TBK'nın 114. maddesinde düzenlenen sözleşmeden doğan sorumluluğa ilişkin hükümler gündeme gelebilir. Bu durumda, TBK'nın 51. maddesine göre üçüncü kişinin taşınmazı iade etmesine ve aynen tazmine hükmedilebilir.¹⁴⁵ İnanılan ile üçüncü kişi arasındaki hukuki durum geçersiz örneğin muvazaalı ise de doğrudan üçüncü kişiye başvurulabilir.¹⁴⁶

SONUÇ

İnançlı işlem, Türk Hukukunda kanunlarda düzenlenmemiş olmasına rağmen, uygulamada ve yargı içtihatlarında kendine önemli bir yer edinmiştir. Bu işlem, borçlar hukuku ile eşya hukukunun kesişim noktasında yer alan sui generis bir teminat yöntemi haline gelmiştir. Özellikle taşınmaz mülkiyetinin teminat amacıyla devrini içeren inançlı işlemlerde, taraflar arasında kurulan güven ilişkisi, şeklen gerçekleşen mülkiyet devrinin arkasındaki iradi sınırlamaları ön plana çıkarmaktadır.

İnançlı işlemin türleri ve özellikle teminat amacıyla yapılan devirler bakımından taşıdığı özellikler, sözleşme serbestisi kapsamında taraf iradelerine

¹³⁹ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi T. 19.2.2015 E. 2014/2672 K. 2015/2467. Lexpera, Erişim Tarihi: 17.05.2025.

¹⁴⁰ Tandoğan, s. 552; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, s. 668; Eren, s. 234; Ayanoğlu Morali, s. 27.

¹⁴¹ Kocayusufoğlu, s. 369; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 442; Tandoğan, s. 551; Özsunay, s. 173; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, s. 668; Antalya, s. 366.

¹⁴² Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 442; Tandoğan, s. 551; Kahveci, s. 270; Sirmen, s. 362; Ayanoğlu Morali, s. 270; Altaş ve Kurt, s. 19; Özdemir, s. 216-217; Parlak Börü, s. 26.

¹⁴³ Antalya, s. 366; Ayanoğlu Morali, s. 267.

¹⁴⁴ Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 443; Eren, s. 427; Tandoğan, s. 552; Sirmen, s. 362; Özsunay, s. 179; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, s. 217; Antalya, s. 366; Altaş ve Kurt, s. 19; Kahveci, s. 280.

¹⁴⁵ Kocayusufoğlu, Hatemi, Serozan ve Arpacı, s. 370; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, s. 443; Tandoğan, s. 552; Sirmen, s. 362.

¹⁴⁶ Kahveci, s. 277; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, s. 679-680; Parlak Börü, s. 261; Antalya, s. 366.

dayansa da, mülkiyet hakkının niteliği ile çatışma potansiyeli taşır. Bu çatışma, taşınmaz mülkiyetinin inanılana devrinin ardından ortaya çıkan kullanım ve tasarruf yetkileri çerçevesinde daha belirgin hale gelmektedir. Her ne kadar TMK'nın 683. maddesi kapsamında malik, mülkiyetin kullanılmasından tasarrufuna kadar geniş bir yetki alanına sahip olsa da, bu yetkilerin inanç sözleşmesi ile sınırlandırılması durumunda, artık mülkiyetin tüm unsurlarıyla devredildiğini söylemek güçtür.

Yaptığımız değerlendirmelere göre, inançlı işlemde taşınmazı devralan inanılan kişi, görünüşte mülkiyet hakkının sahibi olsa da, inanç sözleşmesi gereği bu hakkın tasarruf yetkisini, hatta kullanım biçimini dahi kısıtlayan hükümlerle bağlıdır. Taşınmazın ekonomik amacını değiştiren ya da fiziki yapısını geri dönülmez biçimde etkileyen işlemler, mülkiyetin *geri alınacağı* beklentisine aykırılık teşkil eder. Bu bağlamda, taşınmazın iadesinde doğacak zararlar veya iade edilecek şeyin mahiyetindeki değişiklikler, inançlı işlemin bir teminat aracı olarak güvenilirliğini sarsar.

İnançlı işlemin ispatı, zamanaşımı ve şekil şartı yönünden taşıdığı karmaşık yapı da, bu işlemlere ilişkin hukuki belirliliği zayıflatmaktadır. Özellikle tapuya şerh verilmemesi halinde üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyen inanç sözleşmeleri, yargısal müdahaleyi zorlaştırmaktadır. Bu durum, tescile zorlama davası gibi hukuki yollara başvurulmasını gerektirse de işlemin şekli geçerlilik açısından hâlâ tartışmalıdır.

Sonuç olarak, inançlı işlemle taşınmaz devrinde karşılaşılan temel sorun, mülkiyet hakkının mutlak niteliği ile bu hakkın inanç sözleşmesiyle sınırlandırılması arasındaki hukuki gerilimde düğümlenmektedir. Kanaatimizce, eğer mülkiyet hakkı Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca yalnızca kanunla sınırlandırabiliyorsa, inanç sözleşmesiyle bu hakkın kullanım biçiminin daraltılması da ya kanuni dayanağa bağlanmalı ya da işlem, mülkiyet devri olarak değil, sınırlı ayni hak veya teminat ilişkisi gibi başka bir hukuki figürle ifade edilmelidir.

Taşınmaz mülkiyetinin inançlı işlemlerle devri, özel bir kanuni düzenleme ile çerçevelenmediği sürece, uygulamada pek çok uyuşmazlığa neden olma-ya devam edecek; mülkiyet hakkının özüne yönelik tartışmalar ise geçerlilik sorunsalını sürekli gündemde tutacaktır. Hukukun temel ilkelerinden biri olan belirlilik ve öngörülebilirlik gereği, bu konuda açık ve sistematik bir yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Altaş, Hüseyin. *Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1998.
- Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş. *Türk Medenî Hukuku*. 8. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları, 2022.
- Akıntürk, Turgut, Jale Akipek ve Derya Ateş. *Eşya Hukuku*. 10. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları, 2018.
- Antalya, Gökhan. *Marmara Hukuku Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Ammann, Fritz. *Treuhand und Grundbuch*. Zürich: Buchdruckerei Dr. J. Weiss, 1946.
- Aral, Fahrettin, ve Hasan Ayrancı. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Arslan, Ramazan, Ejder Yılmaz, ve Sema Taşpınar Ayvaz. *Medeni Usul Hukuku*. 2. baskı. Yetkin Yayınları, 2016.
- Aybay, Aydın, ve Hüseyin Hatemi. *Eşya Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014. 4. Baskı.
- Berktaş Yüksel, Elif. *Türk Hukukunda Saf İnançlı İşlemler*. Ankara: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Bilgili, İbrahim Oğuz. *Taşınmazların Teminat Amaçlı İnançlı İşleme Devri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Coşkun, Mahmut. *Tasarrufun İptali ve İstihkak Davaları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Dernburg, Heinrich. *System des Römischen Rechts, Der Pandekten*. 8. umgearbeitete Auflage. Berlin: 1911.
- De Gottrau, Nicolas. "Transfert de Propriété et Cession à Fin de Garantie." In *Sûretés et Garanties Bancaires*, edited by Nicolas lnyedjian, Lausanne: 1997.
- Edis, Seyfullah. *Medenî Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1997. 6. baskı.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 29. Baskı. Ankara: Legem Yayınevi, 2024.
- Esener, Turhan. *Muvazaalı Muameleler*. İstanbul: 1956.
- Esener, Turhan. *Borçlar Hukuku I - Akitlerin Kuruluşu ve Geçerliliği (BK m. 1-40)*. Ankara: 1969.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*. İstanbul, 1976.
- Güvenç, Özgür. *Taşınmazların İnançlı İşleme Devri*. Ankara, Yetkin Yayınları, 2014.
- Hatemi, Hüseyin, Rona Serozan, and Abdulkadir Arpacı. *Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme*. 4. basıdan 7. tıpkı baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017.

- Kılıçoğlu, Ahmet. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 28. Baskı. Ankara: 2024.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. Cilt I. 10. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017.
- Kuru, Baki. *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. 2. baskı. Yetkin Yayınları, 2018.
- Oğuzman, Kemal, ve Nami Barlas. *Medeni Hukuk*. 30. baskı. On İki Levha Yayıncılık, 2024.
- Oğuzman, Kemal, Özer Seliği ve Saibe Oktay Özdemir. *Eşya Hukuku*. 25-26. Baskılar. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023-2024.
- Oğuzman, M. Kemal, ve M. Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2024. 22. baskı.
- Özdemir, Furkan. *İnanç Konusunun Üçüncü Kişilerden Elde Edildiği İnançlı İşlemler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Özkaya, Eraslan. *İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları*. 10. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özmen, İhsan, ve Eraslan Özkaya. *Muvazaa Davaları (Taraf Muvazaası, Muris Muvazaası, İnançlı Sözleşmeler, Nam-ı Müstear, Kanuna Karşı Hile ve İptal Davaları), Doktrin ve Yargıtay Kararları*. Ankara, 1993.
- Özsunay, Ergun. *Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı Muameleler*. İstanbul: Cezaevi Matbaası, 1968.
- Öztürk, Gülay. *İnançlı İşlemler*. Yetkin Yayınları, 1998.
- Pekcanitez, Hakan, Muhammet Özkes, Mine Akkan, ve Hülya Taş Korkmaz. *Medeni Usul Hukuku Cilt II*. Onikilevha Yayıncılık, 2025.
- Reisoğlu, Safa. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 24. baskı. Beta Yayınları, 2013.
- Reymond, Claude. *Essai sur la nature et les limites de l'acte fiduciaire*. Montreux: 1948.
- Schultze, Alfred. *Treuhänder im geltenden bürgerlichen Recht*. In *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*, 1901.
- Sirmen, Lale. *Eşya Hukuku*. Ankara, 2025. 12. baskı., Selahattin Sulhi, Sermet Akman, Halûk Burcuoğlu ve Atilla Altop. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 7. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993.
- Şafak, Ali. *Teminat Amaçlı Alacağın Temlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Şenol, Ayşe Nilay. *Teminat Amaçlı Geri Alım Sözleşmeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Thévenoz, Luc. *La Fiducie*. RDS (ZSR), 1995/II; ve *La fiducie: droit des biens ou droit des obligations?* In *Rapports suisses présentés au XVème Congrès international de droit comparé*. Zürich: Schulthess, 1998.
- Tunçomağ, Kenan. *Türk Borçlar Hukuku*. 6. Baskı. İstanbul: Sermet Matbaası, 1976.

- Tandoğan, Halûk. *İnançlı İşlemlerde İnananın Korunması Sorunu*. İç Temsil ve Vekâlete İlişkin Sorunlar Sempozyumu, İstanbul: 1977.
- Uyar, Talih, Alper Uyar ve Cüneyt Uyar. *İcra Hukukunda İstihkak Davaları*. Ankara: Bilge Yayınevi, 2025.
- Von Tuhr, Andreas. *Borçlar Hukukunun Umumi Kısım*. Çev. Cevat Edege. Ankara: Yargıtay Yayınları, 1983.
- Yavuz, Cevdet. *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2024. 19. baskı.

Makaleler

- Altaş, Hüseyin ve Leyla Müjde Kurt. "İnançlı İşlemler." *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 2 (2011): 1-29.
- Ayanoğlu Morali, Ahu. "Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler". Yayımlanmamış doktora tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Ekinci, Fadime Topçu. "İnançlı İşlemler." *Eskişehir Barosu Dergisi* 26 (2025): 191-218.
- Hayreddin Mehmetoğlu, Fırat. "Türk Hukukunda İnançlı İşlemler." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 29, no. 2 (2023): 1608-1614.
- Kahveci, Nalan. "İnançlı İşlemlerde El ve İşbirliği ile Hareket Kavramı." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23 (2021).
- Parlak Börü, Şafak. "Mülkiyetin Teminat Amacıyla İnançlı İşlemle Devri." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2017.
- Serozan, Rona. "Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması." *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* 1, 2 (1968).
- Sinanoğlu, Asena. "Noterlere Taşınmaz Satış Sözleşmesi Yapma Yetkisi Verilmesi." *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 32, no. 2 (2024): 977-1004.
- Şimşek, Suat. "Mülkiyet Hakkının Kapsamı, Sınırlandırma Nedenleri ve Şartları Açısından 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz-I." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2010, 181-228.
- Toprak, İpek Aldemir. "İnançlı İşlemden Kaynaklanan Tescile Zorlama Davası." *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, no. 2 (2022): 1149-75.
- Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah. "Taşınmaz Mülkiyetinin İnançlı İşlemle Devri ve Buna İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi." *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2018.
- Yılmaz, Süleyman, ve Hamdi Pınar. "İnançlı İşlemlerin Muvazaalı İşlemlerle Karşılaştırılması Üzerine Bir Değerlendirme." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2019, 959-998.